

Elementa, & differentie certo numero comprehendantur, & elementa finita sint. Quod autem loca & elementorum loca sibi mutuò respondeant, ea ratione confirmat, quia neque locus maior est corpore, sibi mutuò neque corpus loco: alioqui si corpore maior locus sit, & corpus infinitam molem obtineat, dabitur aliquid infinito maius: itemque locus non repletus corpore. Quod si locum corpus excedat, existeret corpus sine loco, quæ omnia à naturæ legibus abhorrent.

o *Anaxagoras autem* Quia paulò ante docuit si corpus infinitum è dissimilium naturarum partibus con-

flatum finitum locum habeat, futurum ve detur corpus sine loco, cui sententiæ contradicit positio Anaxagoræ assertis suam illud infinitum, & miscellanum Chaos immobile esse, non quia in loco aliquo consistat; sed quia se ipsum per se sustentat: refutat huiusmodi positionem, quòd perinde loquatur Anaxagoras, ac si verum sit, ubicunque corpus aliquod est, illi suoque ingenio, & naturæ suæ congruenter existere: cum tamè sæpe accidat ut corpora extra naturam sedem per vim detineantur.

Reprehenditur.

p *Si igitur* Anaxagoras reprehendit quòd cum asseruerit infinitum motu vacare, quia in se ipso est, non

tamen causam reddiderit, cur ad subeundum motum aptitudinè non habeat, cum multa sint, quæ se ipsa non mouentur, & tamen moueri apta sunt, ut lapis manu detentus.

q *Namque terra* Si infinitum, inquit, ut Anaxagoras volebat, propterea esset immobile, quia in se ipso est, certè eadem reddenda foret causa, cur terra in mundi medio quiescat, nec tantopere laborarent philosophi in eius rei inuestigatione. Nunc verò aliter res habet: ideo enim quiescit, quia corpora grauiam suapte pondere deorsum vergunt, & ubi naturam patriamque locum obtinere, consistunt: & ob hanc etiam causam terra si infinita mole prædita esset, in mundi medietate hereret immobilis.

Cum terra in mundi medio quiescat.

r *Simul verò perspicuum* Cum idem partis & totius locus sit, si daretur infinitum, & ideo quiesceret, quia in se ipso firmaretur: idem quoque de parte dicendum foret, videlicet in se ipsa sustentari, proindeque in se naturaliter quiescere. Quod tamen Anaxagoræ dictis repugnare constat ex eo, quia propterea infinitum se ipso firmari aiebat, quia locum, quò detineri posset, habere nequebat. Quilibet autem pars locum habet quo comprehendatur. Itaque alia causa tradenda fuit, cur infinitum corpus quiescat.

s *Omnino autem constat* Constatato Anaxagora aliam asserit rationem ad tollendum infinitum. Omne inquit corpus sensibile, quòd videlicet non conuertitur in orbem, aut graue,

Text. 52. *Simul verò perspicuum est necessarium esse ut quæuis pars conquiescat: ut enim infinitum in se manet se ipsum sustentans, sic & quæcunque sumpta pars fuerit in se manebit, cum totius & partis eiusdem speciei sint loca: ut totius terre, & glebæ inferus totius ignis, & scintillæ superus. Quare si infiniti locus est in se, partis quoque idem erit. In se igitur manebit.* Text. 53. *Omni no autem constat dici non posse infinitum corpus esse, simulque aliquem corporum locum, siquidem sensibile omne corpus aut pondus habet, aut leuitatem: & quòd graue est ad medium fertur natura, quòd leue, in superum locum: necesse enim est & infinitum corpus: non potest autè aut totum alterutro modo, aut dimidium utroque affectum esse. Quo enim pacto diuides? quòdè modo infiniti alia pars in supero est loco, alia in infero, aut in extremo, aut in medio? Præterea omne corpus, quòd sub sensum cadit, in loco est: loci autem species, & differentie, superum, & inferum, ante, & post, à dextra, & sinistra. Atque hæc non solum ratione nostri, & situ, sed in ipso etiam vniuerso distincte sunt, in infinito autem esse hæc non possunt.* Text. 54. *Atque omnino si locus infinitus esse non possit, in loco autem quòduis sit corpus, fieri non potest, ut corpus aliquod sit infinitum. Atqui & quòd alicubi est, in loco est, & quòd in loco, alicubi: ut igitur infinitum quantum esse non potest (quantum enim quoddam fuerit, ut bicubitum, aut tricubitum, cum hæc quantum significant) sic quòd est in loco alicubi est: & id quidem aut in loco supero, aut in infero, aut in alia quapiam sex dimensionum, quarum vnaqueque terminus est quidam.* CAP.

Text

Text. 55.

Text.

aut

aut leue est. graue autem suo impetu medium perit, leue in superiora euadit, vt experimento constat; sed corpus infinitum hanc legem subire non potest: ergo nullum corpus sensibile infinitum est. Probat a assumptionem, quia si totum huiusmodi corpus graue, aut leue sit, vel in ima sede constituetur, vel superum locum occupabit, quod infinito repugnat, cuius ea natura est, vt omnes spatij differentias occupet. Si verò altera eius pars grauitate, altera leuitate polleat, id etiam cum ratione infiniti minimè congruit: siquidem in infinito nec pars superior, & inferior, nec media, & extrema designari possunt.

In infinito
nō datur pars
superior, aut
inferior.

c Præterea omne. Idem confirmat à locorum differentijs. Omne corpus sensibile continetur loco; loci verò differentiæ sex numerantur. Supra, infra; ante, retro; dextrum, sinistrum: hæc autem nequeunt competere infinito, quod nulla locorum circumscriptione terminatur: nullum igitur corpus sensibile infinitum est.

Sex loci dif-
ferentiæ.

v Atque omnino. Postremò ita concludit. Nullus locus infinitus est; igitur cum omne corpus loco circumscribatur, nullum erit infinitum. Antecedens probat, quia omne quantum certam habet, & definitam magnitudinem, vt duorum, trium vè cubitorum: locus autem quantum est, cum sit ambientis corporis superficies.

Locus quid
sit.

Capitis sexti Explanatio.

A *Arbitro opus.* Haecenus controuersiam de infinito rationibus, vtrò, citroque adductis pertractauit, nunc ad eam dirimendam arbitrio opus esse inquit. Est autem inter iudicem, & arbitrum discrimen; quod ille ex lege sententiam ferat, hic ex equo, & bono licet componat, ita, vt vtrique parti faueat, maximè cum iura vtriusque paria momenta habeat, & videntur. Quoniam ergo in questione de infinito tam in partem negatiuam, quam affirmatiuam argumenta non parum firma occurrunt, inter vtraque arbitrio se, & quasi sequestrem gerit Aristoteles: ac primùm firmiores rationes pro parte, quæ affirmat, summam repetit; vt nimirum pateat quanta equitate infinitum nec omnino ponat, nec tollat.

Lis de infini-
to dirimenda
arbitrio.

CAP. VI.

I *Infinitum itaque actu non esse ex his constat. Sed illud quoque manifestum est, si infinitum omnino non sit, multa accidere, quæ esse non possunt. Nam & temporis principium aliquod, finisq; erit, & magnitudines in magnitudines diuidue non erunt: numerus item infinitus non erit. Cum autem hisce hoc pacto definitis constet neutro modo esse posse, a arbitro est opus, perspicuumque est partim esse, partim non esse.*
b Dicitur verò esse aliud quidem potestate, aliud actu. Atque infinitum aliud est additione, aliud detractio. Magnitudinem verò actu infinitam non esse dictum est: diuisione autem est: non enim difficile est lineas insectiles tollere. Restat igitur potestate esse infinitum. c Potestate autem esse non ita sumi debet, vt si hoc statua possit esse, quod hoc statua erit, ita & infinitum aliquid, quod actu futurum sit. Sed cum aliquid esse multis modis dicatur, quemadmodum dies est, & certamen, quod semper aliud & aliud fiat, sic & infinitum. In hoc enim est & potestate esse, & actu. Olympia enim sunt, & quòd certamen possit fieri, & quòd fiat.

d Ali-

suevit; nimirum quedam dici actu, quedam potestate. Tum docet infinitum multifariam diuidi. Est enim infinitum additione, vt numerus, qui infinite augeri potest, diuisa in infinitum per æquales portiones quantitate. Item infinitum diuisione & detractioe vt magnitudo, cuius dissectio potest in infinitum abire. (Nec enim vnquam, vt quidam opinati sunt, ad insectiles lineas deueniendum erit.) Item infinitum potestate & infinitum actu. Vult ergo Aristoteles infinitum potestate dari, actu non dari.

c Potestate autem. Declarat quidnam sit dari infinitum potestate, atque id nō ita accipiendum, quasi infinitum, quod nunc non existit, paulò post actu perfecto existere queat;

Celebris a
pud Arist
u. so, quæ
dici actu,
alia potesta-
te.

Infinitum po-
testate.

Text. 56.

Text. 57.

quomodo lignum quod antea potestate statua erat, accedente artificis manu, in statuam a se efformatur, sed quia potest infinitum ad actum potestati admixtum perducere, ita ut numerus noua semper unitate augeatur, unquam tamen unitatum completam infinitudinem obtineat & magnitudo perpetuam diuisionem subeat, nec tamen absoluat, aut suarum partium adiectione infinitum cumulum efficiat. Quod pacto dies & certamen Olympicum V. G. dicuntur a se esse. Nam neque dies simul totus preterit, nec omnes ludi una exhibentur, sed utrunque successione partium labitur. Quamquam hoc, preter alia, discrimen intercedit, quod & hodiernis dies finiatur, & ludi decurso prefixi temporis spatio absoluantur; infinitum vero potestate nullum omnino habeat terminum; cum neque dissectioni defutura unquam sit materia.

In infinitum potestate caret termino.

In infinitum temporis, & generationum.

d Aliter autem Confert infinitatem temporis, & generationum, quas semper fuisse, nullamque finem habituras existimauit, cum in infinitate, que cernitur in magnitudine, dum in partes diuiditur: docetque huiusmodi infinita eo inter se conuenire, quia in eorum quolibet

una pars post aliam sumi potest, ita ut quod sumptum est, finitum sit, semperque aliquid accipiendum supersit; differre autem quia in magnitudine, partes, que superant, manent, in tempore vero & generationibus penitus euanescent.

d Aliter autem in tempore & in hominibus, & magnitudinum diuisione infinitum conspicitur. Omnino quidem enim infinitum ex eo est, quod aliud semper & aliud sumatur, & quod sumitur, semper illud quidem finitum sit, sed tamen aliud atque aliud semper. At in magnitudinibus eo, quod sumptum est, manente, hoc accidit: in hominibus vero & tempore pereuntibus, ita ut non deficient. *e Id vero, quod*

Text. 58.

Text. 59.

Text.

In infinitum diuisione, & adiectione.

e Id vero Comparat infinitum diuisione cum infinito adiectione: Licet enim inter se differant quatenus unum detrahatur, alteri additur; sunt tamen eadem quodammodo, id est, secundum proportionem; quatenus ut magnitudo diuisione in finita dicitur, quod per partes sibi proportionem responden-

adiectione est, & id quod diuisione quodammodo sunt idem. In eo enim quod est finitum adiectione fit modo conuerso. Nam quatenus diuidi infinite cernitur, eatenus adijci finito constat. In finita enim magnitudine, si finita parte accepta eadem proportione rursus quis accipiat, non eandem totius partem ea proportione auferens, finitam non transibit: sed si proportionem sic auferat, ut eandem semper accipiat magnitudinem, transibit, propterea quod finitum omne quouis finito consumatur. Aliter igitur non est, hoc autem modo est infinitum: potestate enim & detractione. Actu vero etiam est, ut diem esse dicimus, & ludum: & potestate ita est, & ut materia, & non per se, ut id quod finitum est. g Et additione quidem infinitum hoc pacto est potestate, quod idem quodammodo esse dicimus, quod id, quod est diuisione.

Text. 60.

Nam res infinite secari possit; ita numerus, & item magnitudo infiniti rationem obtinent, prout hec ex alterius magnitudinis partitione crescere, ille vero nouo semper accedentium unitatum incremento amplior reddi potest.

In infinitum ut materia.

f Ut materia Ita se habet infinitum ad actum existendi, ut materia ad formam. Etenim ut materia non ita uni forme subest, quin ad alias recipiendas potestatem obtineat, sic infinitum nunquam ita prodit in actum, quin adhuc maneat in potentia, ut secundum aliam, aliamque sui partem existat.

Discrimen inter infinitum diuisione, & adiectione.

g Et additione quidem Discrimen statuit inter infinitum diuisione, & adiectione. Nam cum magnitudo per partes eiusdem proportionis infinite diuiditur, nequit ad tam paruum deduci quantitatem, quin ad minorem queat; at cum magnitudo ex alterius diuisione in infinitum augeatur, designatur moles, quam illa excedere non possit, immo ad quam perungere non valeat. Si enim ab unius palmi magnitudine partes detrahantur, nequaquam illa, que earum adiectione efficietur, ad magnitudinem duorum palmorum euadet; quin potius infra palmum necessario consistet, quia nunquam diuisio absoluetur.

Pythagorici posuere infinitum extra mundum.

h Nisi ex accidente. Si, inquit, infinitum ex accidente daretur, hoc est, ut Simplicius, & Themistius, alijque Greci interpretantur, si extaret aliqua substantia, cui infinitudo accideret, quale infinitum quidam Physici, ut Pythagorei, extra mundi complexum dari putabant, tunc nihil impediret, quin minus infinitum adiectione quamlibet magnitudinem sua mole vinceret.

ceret.

ceret. Verum eiusmodi infinitum fictitium esse constat, cum omnia corpora cœli ambitu, qui finitus est, comprehendantur.

i Nam & Plato) Docet suam sententiam de infinito potestate, quod in dissectione, Platonis dogma de dupli
& adiectione inexhausta consistit, non differre à Platonis dogmate, qui quasi per enigma duo gma de dupli
infinita inuexit, nempe magnum infinite adiectioni, paruum infinite diuisioni respondens. ci infinito.

Nam cum semper aliquid ipsius præterea accipiendum maneat, non omnem tamen definitam magnitudinem exuperat, quemadmodum finitam omnem exuperat, minorque fit in diuisione: quare ne potestate quidem omnem excedere additione potest, h. nisi ex accidenti infinitum actu sit, quale corpus Physici extra mundum esse aiunt, cuius substantia sit aer, aut aliud quid eiusmodi infinitum: sed si infinitum corpus sensibile actu sic esse non potest, constat ne potestate quidem adijciendo esse posse, nisi ut dictum est, contrario modo, ac diuisione. i Nam & Plato propter hoc duo fecit infinita quod & augetur videatur exuperare, in infinitum abire, & auferendo. Cum tamen duo fecisset, non utitur. Atque enim in numeris infinitum detractio inest, cum vnitas sit minimum: neque item accretione, quandoquidem ad denarium vsque numerum facit.

Eundem tamen reprehendit quod, cum Pythagorico more rerum principia numeros fecerit, neutro horum infinitorum in numeris usus fuerit, videlicet nec infinito secundum accretionem, cui dixerit numeros vsque ad denarium augeri, indeque in orbem alternando reciprocari: nec etiam infinito diuisione, cui numerorum diuisionem, ubi ad unitatem ventum est, consistat, neque, ulterius, cedat.

Capitis septimi Explanatio.

Contra verò) Probauit non esse in rebus infinitum actu, nunc priusquam aduersarię partis argumenta dissoluat, quid infinitum sit declarat. Ac primum veteres reprehendit quod infiniti naturam non recte explicarint. Aiebant enim infinitum id esse, cuius nihil est extra, id est, cui nihil deficit, cum dicere potius debuisset, infinitum esse id, cuius aliquid extra semper est. Siquidem infinito additione semper restat aliqua pars adijcienda, & infinito diuisione aliqua adimenda. Probat verò hanc ab se traditam descriptionem bonam esse, quod consuetum sit eos annulos, qui pala carent infinitos vocare, quod,

Infinitum quid sit.

CAP. VII.

Contra verò, ac dicunt, infinitum esse accidit: non enim cuius nihil extra est, id infinitum est, sed cuius aliquid semper extra. Cuius signum est, quod annulos, qui palam non habent, infinitos esse dicant, quod semper extra sumere aliquid liceat, quod similitudine quadam vsi dicunt, sed non proprie. Oportet enim & hoc adesse, & idem nunquam sumi: in circulo autem ita non fit: sed quod deinceps sequitur, duntaxat aliud est. Infinitum igitur id est, cuius qui ratione magnitudinis aliquid sumunt, ijs aliquid semper licet extra accipere.

cum rotundi sint, quouis eorum parte accepta aliam sumere liceat; quamquam admodum improprie annulum infinitum dicimus; cum infiniti ratio duo exigat, scilicet ut sepe aliquid extra sumi possit, & ut nunquam idem repetatur, sed aliud, atque aliud; quod in circulo siue annulo nequaquam euenit.

b Cuius autem nihil extra) Ostendit infiniti descriptionem à veteribus traditam vitiosam esse quod potius finito, quam infinito competat. Etenim id, cuius nihil est extra, totum perfectumque censetur: siquidem totum definire consueuimus id, cui nulla pars deficit: totum vero & perfectum aut idem sunt, aut valde inter se cognata; quandoquidem perfectum est, quod finem, terminumque obtinet. Unde concluditur id, cuius nihil est extra, finitum esse, atque adeo descriptionem infiniti ab antiquis assignatam, finito competere. Annotantur hoc

hoc

hoc loco Simplicius totum & perfectum non eadem esse, sed affinia; quia subiecto eadem sunt, ratione differunt; quatenus perfectum dicitur id, quod principium, medium, & finem obtinet; totum vero addit partium compositionem. Quo fit, ut hoc latius pateat, quam illud. Simplicius vero, Philoponus, & Albertus volunt perfectum dici ratione finis, quem res sortita est, totam respectu partium, quibus constat.

Rectius Parmenidem sensisse, quam Melissum.

c Quocirca } Magis inquit veritati consentanea videtur Parmenidis, quam Melissi sententia. Ille enim uniuersum quod perfectum est, finitum putabat, hic infinitum esse aiebat, atque ita pugnantia dicere videbatur, siquidem totum & perfectum cum infinito jungi nequeunt. Non enim sicut linum (ve. ei pro uerbio) lino necitur, sic infinitum cum toto, & uniuerso coherere potest; etsi ea nonnulli copularint decepti similitudine, quam inter se habent.

d Nam & hinc grande } Infinitum alia in se cohibere veteres pronuntiarunt sumpta occasione ex ea similitudine, quae inter ipsum & inter totum, ac perfectum esse videtur. Consistit autem haec similitudo in eo, quod infinitum secundum diuisionem & detractionem est quasi materia perfectionis magnitudinis, totiusque; & quasi totum dici potest; eo pacto, quo lignum potestate statua nuncupatur. Est

verò quasi materia; quia diuisiones adlectionesque interminatæ non nisi ratione materię fiunt; quæ ut suapte ingenio pura potentia & vaga, atque incerta est, ita multitudinē, varietatēque amat, ac se ipsam disseccandam præbet. Vnde & infinitum nõ per se, & quã tale, sed merito formę totum quid, ac perfectum haberi potest; nec etiam continere, sed contineri potius dicendam est.

Infinitum, quã tale, ignotum.

e Quare & ignotum } Colligit ex dictis infinitum, quã infinitum, ignotum esse, cum sit ueluti materia, quæ ut est informis ex se, omnique actu substantiali carens, ita nostram, quæ ab actu oritur, intelligentiam effugit.

Magnum & paruum, infinita Platonis.

f Nam si & in rebus sensibilibus } Si in rebus, inquit, sensui obnoxio infinitum alia continere, idem enuntiandum erit de ijs, quæ non cadunt sub sensum. Quare infinita Platonis, uidelicet magnum & paruum, etiam ideas à sensu, & rerum singulariam concretione abiunctas in se cohibebunt, quod per absurdum est.

g Atque rationi consentaneè } Afferuerat infinitum additione non omnē finitam magnitudinem superare, infinitum tamen diuisione omnem finitam vincere; hoc cum descriptione infiniti abse proposita, uidelicet, infinitum est, cuius semper aliquid extra licet accipere, mirifice congruere ait. Si enim talis sit infiniti natura, consequens erit ut in infinito adlectione semper aliquid maius sumere liceat, non ita tamen ut id quancunque excedat magnitudinē; Cur magnitudo non possit in infinito detractione semper aliquid minus accipere valeamus.

do non possit accretio tendit ad formam, quæ est ratio finitatis, siquidem potentiã materię continet, & quasi excrescere.

h Ut enim materia } Ratio cur magnitudo non possit in infinito augeri, est quia tendit ad formam, quæ est ratio finitatis, siquidem potentiã materię continet, & quasi excrescere.

b Cuius autem nihil extra est, hoc perfectum est, & totum.

Sic enim totum definimus, à quo nihil abest, quod ad partes attineat, ut hominem totum, aut ciuitatem. Ut autem unumquodque definimus, ita & id, quod propriè est. Ut totum est, cuius nihil extra est: à quo autem aliquid abest, id quiddam abfuerit, uniuersum non est. Totum autem & perfectum aut idem

Text. 64.

sunt omnino, aut naturam habent affinem: perfectum uero nihil est, quod finem non habet; finis autem terminus est. *c Quocirca* existimandum est Parmenidem melius, quam Melissum dixisse. Hic enim totum infinitum ait esse: ille uero totum à medio æquè distans terminis concludi: non enim infinitum cū toto, & uniuerso, linum cum lino necere est.

Text. 65.

d Nam & hinc grande id, & excelsum; nempe omnia continere, & uniuersum in se habere, de infinito sumunt, propterea quod cum toto quandam similitudinem habeat. Infinitum enim perfectionis magnitudinis materia est, & potestate totum, non actu: diuiduum autem detractione, & ei contraria additione. Totum uero, & finitum non per se, sed per aliud: & quatenus infinitum est, non continet, sed continetur. *e Quare & ignotum est, quatenus infinitum est: speciem enim materia non habet. Quapropter patet partis potius, quam totius rationem infinitum habere. Materia enim totius est pars, ut æs statuæ æneæ.*

Text. 66.

f Nam

refrenat; diuifio verò tendit ad materiã, cui infinitas non repugnat. Ratio autẽ, ob quã diuifio dicitur tendere ad materiã, accretio ad formam, est vt sentit Auerroes hoc loco commen. 60. quia per diuifionem res progreditur ad imperfectionem, & ad non esse, quorum radix est materia; per accretionem accedit ad maiorẽ perfectionẽ, & ad esse, quorum origo & causa est forma vel vt explicat D. Thomas ad tex. 67. & 1. p. q. 7. art. 3. quia per diuifionem tenditur ad partes; per accretionem ad totum: partes verò habent fe vt materia, totum vt forma. Adde

etiam ideo infinitũ magis habere rationem partis quã totius, quia quẽcũque quantitas fiue detrahendo, fiue addendo accipitur, est pars eius infiniti quod ex ipfa cõstat.

i Merito etiã fit, Monet aliter se habere infinitudinem in numeris, aliter in magnitudinib9. In numeris enim diuidendo non abitur in infinitum, cũ tandem perueniendum fit ad vnitatẽ, quẽ infectilis est, nec iam numerus dicitur: quia numerus plures est vnitates vel ex plurib9 vnitatibus coalescit. Datur tamẽ in ijs infinitum adiectione; quando quidem magnitudo in infinitum secari potest, è cuius partibus maiorem numerum conficere, & alium, atque alium grãdiorem

Discrimẽ inter infinitũ in numeris, & in magnitudinibus.

f Nam si & in rebus sensilibus continet, in his etiam, quæ mente apprehenduntur magnum & paruum res eas, quæ mente apprehenduntur continere oportebat. Absurdum autem est & ex his, quæ esse non possunt, id quod ignotũ est,

Text. 67.

& indefinitum, continere, atque terminare. g Atque rationi consentaneè euenit, vt quod adiectione infinitum est, nõ ita esse videatur, vt omnem exuperet magnitudinem, diuisione autem esse. h Vt enim materia, ita & infinitum intus continetur, species autem continet. i Merito etiam fit, vt in numero ad minimum terminus sit, ad plura verò progrediendo omnis semper multitudo exuperetur: contrario autem modo in magnitudine. Fit enim vt minus progrediendo magnitudinem omnem exuperet, ad maius autem magnitudinem infinitam non existere. Cuius rei causa est quod vnũ, quidquid id fuerit, indiuiduum est: vt homo vnus est homo, & nõ multi: numerus verò plures sunt, aliquotvẽ vnitates. Quare in indiuiduo statum esse necesse est. Duo enim, & tria nomina sunt k paronyma, eodemque modo ceterorum numerorum vnusquisque. Versus autem plures concipere animo semper licet, quod magnitudinis infinite sunt diuisiones. Quare potestate quidem est, actu autem non est, sed omnem definitam multitudinem, id quod sumitur, semper excedit, separatusq; non est à diuisione hic numerus, nec manet infinitio: sed fit quemadmodum & tempus & numerus temporis. In magnitudinibus autem est contrarium. Nam continuam quidem in infinita diuiditur: ad maius verò infinitum non est: quantum enim potestate, tantundem potest actu esse. Quare cum sensilis nulla infinita sit magnitudo, finita omnis magnitudo excedi non potest: cælo enim aliquid maius esset.

Text. 68.

perpetuò extrahere licet. At in magnitudine secus accidit. Namque versus minimum nullo termino clauditur; versus maximum aliqua est, ultra quam clementum non prouehitur: tum ob rationem superius assignatam, tum quia maiora quærenti vel ipsa extrema mundi facies occurrit, vt in numeris.

k Paronyma } Duo, inquit, & tria, nomina sunt paronyma, idest denominatiua, quia ternarius hominum, v. c. denominatur à tribus vnitatibus. Aduertit deinde cum numerus fiat ex diuisione, sicuti diuifio est infinita, non actu, sed potestate, ita & numerum. Quod similiter de temporis & motus infinitate pronuntiandum erit.

Numerus fit ex diuisione.

l Nec verò in motu } Licet magnitudo, motus, & tempus infinita sint, quia in partes infinite diuiduas secari possunt; non eodem tamen modo infinitudinem subeunt. Primo enim conuenit infinitas magnitudini; tum per illam motui, quo res ad locum, vel clementũ, vel qualitatem cietur: per motum verò temporis, Nam motus super magnitudine fit; tempus motum supponit, eumque dimetitur. Qua de re lib. 6. planius, ac plenius.

Nota hoc capite tria effata Peripatetica ad infinitum pertinentia. Primum ad textũ 69. scilicet, infinitum est, cuius semper aliquid est extra, hoc est, in quo sumpta qualibet parte ratione quantitatis, semper alia restat accipienda. Quæ est

Declaratur infiniti descri- scriptio.

Infini-
tum ex
tensione tri-
plex.

De incremē-
to numero-
rum.

descriptio infiniti secundū extensionē; de hoc enim Aristoteles in presentia differit; proindeq; nihil mirū si diuine infinitati non cōpetat. Est autem infinitū secundū extensionē triplex; magnitudine, vt corpus, successione, vt tempus, multitudine, vt numerus.

Secundum ad tex. 65. Infinitum, qua infinitum, ignotum est, quo vsus etiam fuit Aristoteles primo huius operis libro, capite 4. tex. 35. & lib. 2. Metaphys. cap. 2. tex. 11. & tex. 33. & 1. Posteriorum cap. 3. De quo autem infinito, & quo pacto id intelligendum sit in quæstionibus de cognitione infiniti differemus.

Tertium ad tex. 68. Ex dissectione continui accrescere numeros absque termino. Porro

autem cū quanti-
tas, vt aduertit Ma-
gnus Albertus cap.
primo huius libri,
bifariā spectari pos-
sit, vel prout est ter-
minus corporis na-
turalis, vel secundū
se precisè; priori
modo non potest

quātitas infinitē diuidi, sed deficere oportet sectionem, vt planum est; cū omnia corpora naturalia versus minimum aliquo termino claudantur, vt in primo huius operis ostendimus; posteriori non repugnat per partes eiusdem proportionis abire sectionem in infinitum.

*I Nec verò in motu, & magnitudine, & tempore infini-
tum idem est, vt vna quædā natura: sed prioris ratione poste-
rius dicitur: vt motus quidē quod prius magnitudo, in qua sit
motus, aut quæ alteratur, aut augefcit: tēpus autē ob motū.
Atque nunc quidem hisce vtimur: post autem & quid vnū-
quodque horum sit, & cur omnis magnitudo in magnitudi-
nes diuidi possit, dicere enitemur.* Text. 70. Cap.

Capitis octauī explanatio.

Mathemati-
cos nō postu-
lare infinitū
actu.

Mathematicorum a } Putaret quispiam Aristotelem sublato infinito euerfisse
theoremata Mathematicorum, qui in demonstrationibus lineas infinitas produ-
ci iubent. Occurrit Mathematicos nec infinitum actu, quod ipse sustulit, requi-
rere, nec illud in natura rerum ponere; sed sola cogitatione lineam in immen-
sum protendere, ne eis finita, ad id, quod ostendere nituntur, desit. Quin verò non solum
ipsis, inquit; non opus est infinita linea, sed neque maxima; cū etiam quantumlibet paruam
imaginarya sectione possint diuidere, esto figuræ non nisi in magnitudinibus actu existi-
bus re vera insint.

h Cū autē causa

Veteres infinitatis
auctores infinitum
rerum principium
esse voluerunt. Id ne
omnino abs re di-
ctum videri possit
docet infinitū po-
testate, quod ipse cō-
cedit, ad genus cau-
sæ materialis redu-
ci posse, ob eam
cognitionem, quā
cū materia habet;
quatenus materia
suapte ingenio in-

Veteres vsi
sunt infinito
tāquam ma-
teria.

Solutio Ra-
tionum pro
infinito statu
endo.

finita, atque interminata est, & a forma terminū mutuatur. Item quia infiniti ratio in priua-
tione consistit, cū formaliter importet negationem actus perfecti absoluti (tale quippe
est infinitum potestate) cūque priuatio a materia subiecto non differat, vt in 1. lib. declara-
tum fuit. Accedit veterum Philosophorum auctoritas, qui infinito, tanquam materia vsi
sunt. Nam Thales, Anaximander, & alij, qui infinitum corpus inuexere, illud rerum, quæ
gignitur, & occidunt, materiam prædicabant. Ex quo etiam intelligi poterit infinitum non
rite dici contineri, cū materia contineatur magis, quam contineat.

et lā restat Accedit ad refellēdas rationes quarto capite adductas, quæ infinitū nō potestate
modo

C A P. VIII.

Mathematicorum autem contemplationē ser-
mo hic non aufert, quia ita infinitū esse negat, vt
accretionē actu fiat transitum non habens: neque
enim infinito opus nunc habent, neque vtuntur,
sed solum vt finita, quantam velint, suppetat. Atque etiā
instar magnitudinis maximæ, minima quæque potest diuidi.
Quare ad demonstrandum illo modo nihil refert: ipsum autē
esse in magnitudinibus, quæ sunt, erit. **h Cum autem causæ**
quadrifariam sint diuisæ, patet infinitum vt materiam cau-
sam esse, & ipsius quidem essentiam priuationem esse, quod
autem per se subest continuum, & sensile. Text. 71. Viden-

modo, sed actu dari suadebant. In quibus explicandis non eundem, quem in proponendis ordinem seruat. Ad tertiam, quæ obijciebat nisi esset infinitum actu, fore ut rerum generatio exhaustis principijs subsisteret, proindeque dandam materiam infinitè extensam, è qua per detractionem partium res genitæ successione perpetua componerentur; responderi nihil eiusmodi infinito opus esse; quia cum vnus interitus sit alterius generatio, quæ vnus fuerat materia, nullo intereunte, alterius, quod denuò gignitur, materia i. e.

Sol. 3.

Phy^c cum
axiom 2.

Sol. 4.

Videntur verò & alij omnes infinito vti, vt materia. Quare & absurdum est id, quod continet, ipsum facere, & non id potius, quod continetur. c Iam restat vt rationes aggrediamur, quibus infinitum esse non potestate solum, sed vt definitum videtur. *Aliæ enim earum necessarie non sunt, non nullis verò aliæ quedam veræ resistunt, neque enim vt generatio non deficiat infinitum corpus sensu actu esse necesse est. Potest enim, cum finitum sit vniuersum, vnus interitus, alterius esse generatio. d Aliud præterea est tangere, aliud esse terminatum. Illud enim ad aliquid est, et alicuius, siquidem quod tangit, aliquid tangit, finitorumque alicui accidit. Quod verò terminatum est, non est ad aliquid: neque item res quæuis rem quauis tangit. e Illud verò absurdum est, cogitationi fidem adhibere: non enim in re exuperantia, defectioque est, sed in cogitatione. V numquenque enim nostrum multiplo maiorem cogitare aliquis infinitè augens potest, nec propterea extra urbem quispiam est, aut ea, quam habet magnitudine est præditus, quod ita quispiam cogitat, sed quoniam ita est: hoc autem accidit. f Tempus autem, & motus, & intelligentia infinita sunt, eo, quod sumitur, non permanente. Magnitudo verò neque detractione, neque accretione, que in cogitatione posita sit, est infinita. Sed de infinito quemadmodum sit, & non sit, & quid est, dictum sit.*

terea; Ad quartam respondet non omnne finitum corpus, aliud, quod definitur contingere, vt videre est in extrema sphaera coelestis mundi, quæ nullo superiori corpore continetur, sed propria superficie conuexa clauditur. Itaque non idem valent, tangere, & terminatum esse: Nā tangere, refertur ad aliud, nempe ad id, quod tangit, cum omnis cont^{us} sit inter plura: terminari vero non respicit aliud, sed duntaxat internum rei terminū firèq; importat, siue alio corpore ambiatur, siue non.

e Illud verò absurdum; Quin

Sol. 3.

tam diluit, aiens

quam maximè à ratione alienum esse, rerum veritatem imaginatione metiri, & quod quisque animo apprehenderit id rebus inesse existimare: cum sepe mente effingamus, quæ nullo modo ita habent. Alioqui si quis magnitudini alicui sua cogitatione incrementa addat, & hominem multiplo grandiore, instar montis; vel formicæ corpusculo præditum concipiat; ita erit.

f Tempus autem Primæ & secundæ ita occurrit, vt fateatur tempus, & motum, atque e iam mentem dum alia atque alia subinde concipit, infinita esse non actu sed potestate; finitèque magnitudinem: cū hoc sit discrimen, quòd illorum partes cum fluxe sint, non permanent, sed raptim euanescent, huius verò partes consistent, & incolumitatem seruent. Item quòd tempus & motus (sic putauit Aristoteles, qui mundi eternitatem finxit) initio & fine careant, magnitudo verò simpliciter dimensionem finitam vendit: t.

Sol. 1 & 2.

Obserua in hoc capite ad textū 73. Philosophicum illud axioma. Generatio vnus est corruptio alterius: hoc est rata stabilitque nature lege, vnus rei interitus alterius generatio excipit. Quod usurpauit etiam in eandem sententiam Aristoteles capite 3. libri primi de ortu, & interitu, vbi eius veritas ex professo declaratur, examinaturque.

Hlb 2

QVAES-

QVÆSTIO I.

POSSIT NE VIRIBVS NATVRÆ
dari in rebus infinitum, an non.

ARTICVLVS I.

INFINITI NOMEN MVLTIP-
pliciter accipi.

PROPOSITAM quæstionem ab infi-
niti acceptionibus commodè auspica-
bimur. Præter eam igitur notionē, qua
id infinitum dicitur, quod omnigenam
in se perfectionem cohibet, quæ infini-
tas in solum Deum Opt. Max. conue-
nit; aliæ quoque traduntur à Philoso-
phis, quas Aristoteles cap. 4. huius lib.
& D. etiam Damascenus in suis Physi-
cis cap. 11. D. Tho. 1. part. quæst. 7.

Grego in
d. 2. q. 2. 12.

Infinita bifa-
riam sumi.

Infinitem a-
ctu, proprie
infinitem.

art. 4. Henricus Gandauensis 2. parte suæ summæ art. 44. quæst. 2.
alijque nonnulli recensent. Cæteris tamen omisis, infinitum, quod
ad præsentem locum attinet, bifariam dicitur, videlicet infinitum actu
& potestate. Rursus infinitum actu duplex est, vnum quod proprie
infinitem censetur, appellaturque ab Aristotele ἀφωρισμένον, à re-
centioribus Philosophis infinitum categorematicè. Aliud, quod
improprie infinitum actu dicitur. Infinitum actu priori modo est,
quod actu continet infinitas partes æquales vni certæ, non com-
municantes inter se, simulque existentes. Diximus, æquales, quia
in qualibet finita magnitudine insunt infinitæ partes proportiona-
les, quæ tamen æquales non sunt. Addidimus, æquales vni certæ,
quia in quavis magnitudine finita continentur infinitæ partes æqua-
les, non tamen vni certæ. Continentur enim duæ medietates æqua-
les inter se, & tres tertiarum inter se item æquales, & quatuor quartarum,
atque ita in infinitum. Verum hæ non sunt vni certæ æquales, vt
planum est. Adiecimus, non communicantes, quia cubitus habet
infinitas partes æquales vni certæ, cõmunicantes tamen inter sese.
Nam si quis duos palmos designet; deinde medietatem posteriorem
ex primo palmo, & priorem ex secundo accipiat; efficiet vnũ palmũ
cum vtroque communicantem. Rursus verò si vltimam quartam ex
primo palmo sumat, & tres priores quartas ex secundo, identidem
alterum

alterum palmum conficiet, cum utroque tamen communicantem, sicque in infinitum. Additum est, simul existentes, ad excludendum tempus & motum, quæ etsi ab æternitate fuissent, ut Aristoteles falso putavit; quia tamen haud constarent partibus simul cohærentibus, infinita actu non essent. Infinitum actu improprie dictum est id, quod continet actu infinitas partes, quæ tamen ordinem inter se non habent, ut primæ, secundæ, tertiæ, & sic deinceps, atque ad constitutionem vnius rei finitæ pertinent, ut infinita multitudo punctorum in linea.

Aliud infinitum actu sed improprie.

Infinitum potestate illud est, quod ex infinitis partibus coalescit, non tamen eo modo, quo infinitum actu. Hoc verò triplex est, nempe infinitum successione, diuisione, adiectione. Infinitum successione est id, quod licet infinitas partes vni certæ æquales vendicet, non eas tamen simul habere potest, ut motus, & tempus, si initio caruissent. Infinitum diuisione est quælibet magnitudo, quæ per partes proportionales dissecari potest, ita ut diuisio nullum sit exitum habitura. Infinitum adiectione est, quod potest infinite augescere, ut numerus accessu vnitatum, & magnitudo additione partium ex alterius magnitudinis dissectione. Porro dicuntur hæc potestate infinita, quòd perfectum actum & absolutionem sortiri nequeant, ut ex dictis patet.

Infinitum potestate triplex.

Successione
Diuisione
Adiectione

ARTICVLVS II.

QVIBVS ARGVMENTIS PROBARI videatur posse naturæ viribus dari infinitum.

DVO potissimum disputari hoc loco à Philosophis solent. Vnum, sit ne aliquid actu infinitum, vel esse queat per naturam. Alterum num id diuina saltem virtute effici possit. Ut igitur à primo ordiamur, quòd multa infinita in rebus naturæ dentur, his argumentis conabitur quispiam suadere. Primò, esse finitum, vel infinitum est affectio quantitatis, ut Aristoteles cap. 4. huius lib. text. 24. docuit: ergo ne altera huius disiecti pars vacet: vtraque quantitati conueniet: atque ita dabitur quantitas aliqua infinita.

1. argum.

Secundò. In magnitudine vnius palmi insunt duæ lineæ extremæ A. B. vnius palmi, & inter eas cadunt aliæ pari lōgitudine, quæ necessariò erunt infinitæ, cum copulent infinitas partes proportionales intermedias. Igitur dantur in magnitudine infinitæ partes nō communicantes, æquales vni certæ, atque adeò infinitum actu. Adde quòd omnes eiusmodi lineæ sunt æquales lineis alterius magnitudinis

2. argum.

dinis

dinis pedalis, idque per relationem realem æqualitatis. Quo fit ut non solum detur actu infinitus numerus linearum, sed etiam relationum.

3. argum.

Tertio. Sit corpus lucidum A. quod momento aliquid luminis traiciat in corpus B. sibi oppositum. Deinde tempore proximè insequenti progrediatur idem A. versus B. paulatim in eo lucem intendens (siquidem, ut constat ex 21. & 26. primi perspectiue, luminosum, quo propinquius est opaco, eo vberiore luce tum intensiue, tum extensiue ipsum illustrat.) in fine horæ erit in corpore B. infinita lux; ergo viribus naturæ dabitur infinitum. Proxima assumptio inde suadetur, quia A. cum in quolibet puncto temporis vicinior sit ipsi B. in quolibet lucem augebit. Atque ita cum per infinita instantia nouam semper lucem intulerit; sequitur B. per æto motu habere in se infinitas partes luminis, quæ qualitatè actu infinitam reddant.

4. argum.

Quarto. Deus potest efficere non tot, quin plures species beluarum magis, ac magis perfectas, quarum tamen nulla ad humanæ speciei dignitatem, & perfectionem attingat. Igitur species humana cohibet actu infinitam perfectionem. Assumptum in progressu huius tractationis de infinito accuratius à nobis confirmandum est. Interim breuiter ex eo suadetur, quia id nullam contradictionem inuoluit. Consecutio verò probatur, quia quicquid innata perfectione superat non tot, quin plura, quorum vnumquodque aliquo perfectionis gradu aliud excedit; videtur in se infinitos gradus perfectionis actu includere.

5. argum.

Quinto. Generationes hominum secundum Aristotelem fuerunt ab æterno; ergo cum noster animus immortalis sit, erunt nunc ex Aristotelis sententia infinitæ animæ actu.

ARTICVLVS III.

QVAESTIONIS DISSOLVTIO.

1. assertio.

Quid tamen hac in re sentiendum sit, nonnullis assertionibus aperiemus. Prima sit. Non potest viribus naturæ dari in rebus infinitum actu, priori modo. Hæc assertio, quam Aristoteles contra Anaxagoram, Anaximandrum, Xenophanem Colophonium, Seleucum, atque alios infiniti assertores, tum hoc loco à text. 40. vsque ad 56. tum 1. de cœlo cap. 5. à text. 33. vsque ad 76. ostendere conatus est, hunc in modum confirmari potest. Ac primum, quod nullum detur corpus infinitum. Nam omne corpus physicum naturaliter cieri potest, vel motu recto, ut corpora graua & leuia; vel in orbem, ut sphaeræ cœlestes; sed corpus infinitum neutro modo valet motum subire; ergo nullum eiusmodi infinitum in natura

Nō dari corpus infinitum

Confil
Tho.
263.

natura datur, dari ue potest. Assumptio quoad priorem partem suadet; quia si corpus infinita mole in omnes partes diffundatur, omnem locum occupabit; ac proinde nequibit motu recto cieri, cum nihil spatij, quò vergat, ei suppetat. Si verò omni ex parte infinitum non sit, sed v.g. ad Orientem duntaxat, neque etiam tunc recto motu ferri poterit; quia neque versus orientem, cum ea ex parte omne spatium occupet, neque versus occidētem, quia deseret aliquid eius spatij, quod Orientem versus tenet, atque ita sequitur versus eam partem occupare & non occupare infinitum spatium. Non potest igitur recto motu agi. Secunda pars eiusdem assumptionis, quod nimirum neque in orbem agitari posset, suadetur. Prius tamen sumendum est ex Geometrica disciplina, vt videre est apud Euclidem lib. 3. propositione. 26. omnes lineas rectas ductas à centro eiusdem circuli, quò ab eo longiori tractu dissident, èo à se ipsis longius distare, ac proinde si infinite distent à centro, inter se quoque infinito interuallo sine peripheria vlla abiunctas esse. Hoc posito iam hunc in modum institutum probatur. Si infinitum corpus in orbem volueretur, ductis ab eius centro duabus lineis A. B. & in diuersas partes infinite porrectis, motu progrediente, tandem vna ad alterius locum perueniret; sed inter illas est infinita spatij intercapedo, vt ex hypothesi liquet; posset igitur infinita distantia finito tēpore percurri, quod absurdum est.

Quia nec potest moueri motu recto.

Nec circulari. Euclides.

Confite D. Tho. p. 97. 2163.

Rursus quòd neque vna aliqua moles infinita, nec infinita corporum multitudo possit effici à natura ostenditur. Vel enim natura eiusmodi infinitum extra cœlum conderet; vel sub cœli ambitu. Non extra cœlum, quia ibi nihil est; natura verò ex nihilo nihil efficit. Non sub cœli ambitu, quia finitospatio nequeunt corpora infinita concludi; non potest igitur natura vllam corporum infinitudinem moliri.

Alia eiusdem rei probatio.

Præterea quòd nulla substantia creata infinitam habeat essentiam, hac ratione concluditur. Omnis substantia creata vel est materia; vel forma seu in aliquo recepta, seu per se omnino cohærens; vel est compositum ex materia & forma. Si est materia, satis patet finitum quid esse; cum materia sit pura potentia, ac prope nihil: si forma in aliquo recepta, finitur per subiectum quod informat: si non recepta, circumscribitur, ac terminatur ipso intrinseco limite sui esse, quod necessariò est finitum; cum sit aliunde participatum & acceptum, nimirum à prima causa, vt à fonte totius esse: si compositum ex materia & forma; non potest non esse finitæ essentiæ; siquidem nullum infinitum ex solis finitis constat. Igitur nulla substantia creata habet essentiam infinitam.

Nullam dari substantiam creatam infinite essentia.

Postremò quòd nec vlla qualitas, nec alia eiusmodi rei creatæ affectio infinite perfecta sit, ex eo conuincitur; quia affectiones respondent essentiæ, quæ in qualibet creatura finita est, & circumscripta, vt nunc ostendimus. His accedit testimonium sacræ paginæ,

Nullam esse affectionem rei creatæ infinite perfectam.

quæ

quæ Sapiëntiæ. 11. nos docet, omnia Deum in numero, pondere, & mensura fecisse.

1. assertio.

Secunda assertio. Infinitum actu posteriori modo datur in rerum natura. Hæc assertio ex ipsa ratione infiniti hoc modo accepti colligitur, estque duntaxat probabilis; quia, vt sexto huius operis libro ostendemus, probabile est dari actu in linea infinitam multitudinem punctorum, quibus infinitæ partes proportionales lineæ copulentur.

2. assertio.

Tertia assertio. Infinitum potestate primo modo non datur in rerum natura, daretur tamen, si motus & tempus ab æternitate existissent; vtrum verò existere potuerint, in 8. libro disquiremus.

3. assertio.

Quarta assertio. Infinitum potestate secundo & tertio modo potest, vtcunque in rebus naturaliter dari. Hæc probatur, quia magnitudo, vt in 6. lib. demonstrat Aristoteles cui assentitur D. Augustinus 11. de Trinit. cap. 10. & in epistola ad Nebridium est diuidua in partes infinitas, quæ dum magnitudinem secant, numerum augent, qualibet earum nouam vnitatem aduehente, atque ita potest simul, & magnitudo sine exitu diuidi, & numerus sine termino augescere. Diximus istiusmodi infinitum vtcunque dari posse, quia eatenus tantum existimandum est magnitudinem in infinitum sectilem esse, quatenus ei secundum se duntaxat, & Mathematico more spectatæ, non repugnat infinite dispertiri, simpliciter namque haud posse infinite diuidi, ex eo perspicuum est, quia quantitas necessario inhaeret rei naturali: res autem naturales certum vendicant terminum quantitatis versus minimum. Quo fit, vt nec ipsæ, nec earum quantitas in minores partes sine termino sectionem ferant, vt aduertit D. Tho. in quæstionibus de potentia q. 4. art. 1. in solutione 5. arg. Adde, præter hæc, alia quædam potestate infinita dari posse, vt cognitiones angelorum, & animarum rationis participum, quæ infinita æternitatis duratione non tot quin plures futuræ sunt.

Quomodo intelligendū magnitudinē esse diuisibilem in infinitum.

ARTICVLVS III.

DILVVNTVR ALIQVOT OBIE

ctiones circa ea, quæ proximo articulo continentur.

VT ea, quæ proximo articulo tradita fuere, cumulatiùs percipiuntur, obiecta quædam diluemus. Ac primum aduersus rationem, quæ probabat non posse infinitum corpus circumagi, quæ petita est ex Aristotele 1. de cælo cap. 5. text. 35. opposuit Xenarchus ineptè iussum fuisse ab Aristotele duci à centro, seu medio infiniti lineas rectas, quandoquidem centrum definitur id, à quo

Obiectio Xenarchi cōtra rationem Aristotelis.

quo lineæ ad peripheriam ductæ, sunt æquales, quod in corpore infinito dari non potest, cum principij, & finis expers sit. Secundo. 2. obiectio.
 Contra eandem rationem hunc in modum obijcitur. Linea recta, ut docet Euclides 1. lib. definitione 4. est, quæ duobus punctis terminatur. Igitur perperam in eo argumento iubemur rectam lineam in 3. obie.
 infinitum porrigere. Tertiò. Infinitum nullis limitibus circumscribitur: igitur spatium interceptum inter duas lineas à centro ductas, infinitum esse non potest.

Deinde quartam assertionem sic aliquis oppugnabit. Non potest 1. obiectio cōtra 4. conclus.
 quælibet magnitudo diuidi in infinitum per partes inæquales eiusdem proportionis. Igitur non datur infinitum potestate, secundo & tertio modo. Probatur assumptum, quia si utrobique essent infinite, nō plures partes essent in magnitudine bipedali, quàm pedali; quod non videtur admittendum. Item Aristoteles hoc in lib. c. 6. text. 60. 2. obie.
 docuit & si per diuisionem continui quacunque eius parte data possit dari minor; non tamen per additionem quacunque magnitudine posita maiorem dari posse. Hinc sic licebit argumētari. Vel Aristoteles eo loco agit de magnitudine Physica, vel de Mathematica. Non de Physica; hæc enim in infinitum secari nequit; ergo de Mathematica; atque adeò secundum Peripateticam doctrinam quantitas Mathematica non potest infinite augeri, cuius oppositū in nostra assertionem continetur.

Ad primam superiorum obiectionum contra rationem Aristotelicam, dicendum est in corpore infinito quodcunque punctum vicem mediij, atque centri obtinere. Non quidem positivè, quasi æqualiter distet ab extremis, cum in infinito extrema non dentur; sed negativè, quia, docente Aristotele 2. lib. Metaph. cap. 2. text. 6. in infinito nullum punctum designari potest, quod magis vergat ad vnum extremum, quàm ad aliud; ob eandem scilicet rationem, quia omni termino caret. Huiusmodi verò centrum negativum ad institutum comprobandum sat est. Nam à quocunque puncto, lineæ sine termino perrexerint, infinitum inter se spatium relinquent, quod tempore finito conficiatur. Ad secundam, illam lineæ definitionem, non in omnem lineam, sed in eam duntaxat, quæ finita est, conuenire. Ad 2.
 Ad tertiam, lineas in infinitum porrectas à centro, distare & non distare ab se infinite; distare, quia sine termino extenduntur; non distare, quia sunt termini vtriusque includentes superficiem, quæ inter illas cadit, & quia ipsamet includuntur ex utroque latere alijs lineis; quæ inclusio est prorsus contra rationem distantie infinite. Verum hæc implicationē sequi ex hypothese dati infiniti. Ad 3.

Ad primam verò earum obiectionum, quæ quartam assertionem oppugnabant; negandum est, quod assumit, & ad eius confirmationem dicendum totidem partes in maiori, & in minori magnitudine reperiri; nec debere id mirum videri: cum ea sit continui natura, ut diuidendo absolui non possit; alioqui constaret ex Refutatio primæ contra 4. assert.

indiuuis partibus, sicque continuum non esset. Verum hoc est inter maiorem, & minorem magnitudinem discrimē, quod illa in ampliores, hæc in minores partes diuidatur. Ad 2. aduertendum in primis est, cum Aristoteles ait vnam magnitudinē ex diuisione alterius non posse infinitē accrescere; non negare posse prædictam magnitudinem magis, magisque cumulari, ita vt sine termino se ipsa maior euadat; sicut enim infinitē vna diuiditur; sic & altera augetur, cum vnus diminutio in alterius cedat incrementū: sed tantum docere ex partibus à magnitudine v.g. pedali dissectis non posse assurgere molem infinitam, aut quacunque data maiorē; quādoquidem amplior, quā pedalis effici ex ea nō potest, alioqui partes toto maiores essēt. Hoc posito cum magnitudo dicitur ab Aristotele in infinitum posse diuidi, non tamen posse in infinitū augeri, id de magnitudine Mathematica, certa tamen & definita, & de incremento secundum posteriorem sensum intelligi debet, quasi dicat posse magnitudinē pedalem diuidi in infinitum, non tamen infinitam molem posse ex ea fieri.

Que magnitudo possit in infinitum secari, non tamen in infinitū crescere.

ARTICVLVS V.

EXPLICATIO ARGVMENTORVM,
quæ astruere nitebantur dari vi naturæ
infinitum actū.

Sol. 1. argu. 2. art.

Nunc ad argumenta, quæ secundo art. ad probandam infinitudinem adduximus, respondeamus. Ad primum dicimus finitum vel infinitum non ideo passionē quantitatis appellari, quod aliqua detur quantitas infinita, sed quia si infinitum in rebus physicis daretur, id in quantitate inesset, quo fit vt neutra pars illius disuncti, simpliciter redūdet. Alij è quibus est Scotus 2. Metaphy. q. 6. respondent affectionē quantitatis esse, finitum vel infinitum actū, seu potestate, licet autem infinitum actū non sit, potestate tamen esse ad eum modum, quem superius declarauimus.

Finitum vel infinitū quo modo sit passio quantitatis.

Sol. 2.

In magnitudine datur vna tantum linea actū.

Ad secundum in qualibet magnitudine non dari actū infinitas lineas discretas; sed vnam duntaxat punctorum nexu vndique sibi coherentem, quæ licet in magnitudine vnus palmi habeat infinitas partes palmares, vt in argumento assumitur: hæc tamen non sunt simpliciter plura entia: siquidem illa duntaxat absolutē plura dicuntur, quorū vnūquodque est indiuisum in se, & diuisum à quouis alio; quod tamē neque lineis, neque alijs partibus magnitudinis cōuenit, cū sint in toto indiscretē, & indistinctē, & insuper vnū quid tertiū finitū, videlicet vnā certā & circūscriptā magnitudinē cōponant. Sed obijciat aliquis, si Deus produceret candorem constantem actū
infini-

D. Th. quod. lib. 2. q. 2. art. 2. Cap. in 1. d. 43. q. 1. 2. 2.

Legendum 17. q. 4.

Cap. quest.

in finitis partibus vni certæ æqualibus, ac non cōmunicantibus, cum candorem haud dubiè futurum actu infinitum, esto illius partes non essent absolutè plura entia, sed eo pacto quo infinitæ lineæ in magnitudine pedali. Quare ex eo, quod lineæ non sint actu plura entia, non adimi rationem infinitudinis. Occurrendum tamen, diuersam omnino esse rationem in lineis pedalis magnitudinis, atque in gradibus infiniti candoris. Lineæ namque ita sunt in magnitudine per modum vnus, vt componant aliud quid finitum, nimirū pedalem magnitudinem: at infiniti gradus cā doris nō ita se haberent, quia non constituerent aliud tertium finitum, vt planum est. Ad appendicem eiusdem arg. respondendum est cum Capre. in 1. d. 30. art. 1. relationes illas æqualitatis inter infinitas lineas non esse reales, sed rationis, quia nō sunt inter extrema, quæ sint entia actu plura, idest, indiuisa in se, & diuisa à quocunque alio.

Lege Grego-
rium in 1. d.
17. q. 4. art. 2.

Ad 3. dicendum, postquam luminosum. A. primo temporis puncto ad corpus. B. lumen explicuit, augere in eo (in facto esse tamen) lumen cæteris punctis horæ insequentis, qua ad illud magis, ac magis appropinquat, eo modo, quo ipsum illuminationis tempus singulis instantibus maius iam est, quàm in quolibet instanti præcedenti fuerat. Verùm vt totum illud tempus non excedit mensurā finitā v. g. vnus horæ, ita lumen in fine horæ productum non nisi definito- rum graduum esse posse. Enim verò infinita momēta horæ non transeunt immediatè, secūdū post primū, deinde tertiū, sicque deinceps: sed post quodlibet sequuntur immediatè infinita pertinentia ad tēpus ipsum, quod immediatè post quoduis instans sequitur, atque ita transuolant per modū vnus finiti temporis, cuius sunt partes, proindeque eorum præteritio nequit arguere infinitum incrementum in forma, quæ per illa omnia eo modo, quo diximus, augebatur.

Sol. 3.

De lumine
producto à la-
minoso pau-
latim incedē-
te.

Ad quartum concessio antecedente, neganda est consecutio, & ad eius probationem dicendum, licet humana natura omnes belluarum species, quæ produci à Deo possunt, dignitate vincat, non eas tamen ita exuperare, quasi vnā vno gradu, aliam alio, atque ita infinitas infinitis excedat, sed ita vt supra omnes diuersitate excellentioris naturæ emineat, vt alibi iam in hoc opere planius docuimus.

Sol. 4.

Cap. 1. lib. 1.
quest. 2. art. 4.

Quinto argumento Algazellus & Auicenna manus dedere, nec absurdum putarunt concedere infinitum in rebus, quæ inter se ordinem non habent. Id enim est infinitum per accidens. Alij censuerunt animum hominis Aristoteli mortalem esse, vt Plutarchus cap. primo libri quinti de Placitis Philosophorum, Alexander Aphrodisiensis in suis Commentarijs de anima, Iustinus Philosophus & Martyr in Parænesi, D. Gregorius Nazianzenus, & Nyssenus hic in lib. de anima, ille in disputatione contra Eunomium, aliique nonnulli. Sed neutra harum solutionum placet. Non prima, quia

Sol. 5.

Algazellus, &
Auicenna cō-
censerunt actu
infinitas ani-
mas.

Pythagorica
reciprocatio
animarum.

quia in nullo rerum genere infinita multitudo actu est, esse potest, saltem viribus naturæ, ut in progressu planius fiet. Non secunda, quia ut in libris de anima ostendetur, verisimilius est non latuisse Aristotelem animi nostri immortalitatem. Sunt qui ad Palingenesiam, & Pythagoricas fabulas confugiant constituentes certum animorum nostrorum numerum, qui nunc cœlestem vitam, nunc mortali huic corpori immersam viuant, & in alia atq; alia corpora transmigrent. In qua sententia ex infinitis hominum generationibus, animorum infinitas non arguitur. Sed ab hoc etiam errore alienam fuisse Aristotelis doctrinam eodem loco patebit.

Lege Plotinum Enn. 4. lib. 8. Philostratum in vita Apollonii, Laertium in Pythagora, Porphyrium in lib. de abstinentia, Plutarchum in orationibus de esu carnisum D. Greg. Nyss. lib. 2. d: homine c. 7. & 8. D. Nemessii de homine. c. 2. Plinius lib. 33. cap. 10. Greg. Naz. in oratione ad Episc. 170.

Nodus inexpli-
cabilis in
doctrina Ari-
sto.

Quid igitur in presentia dicendum? Nempe vel Aristotelem infinitum in rebus immaterialibus concessisse; non recte. Ad quam interpretationem inclinare videtur D. Tho. 2. contra gentes cap. 81. etsi inibi asserat non satis constare quid huic argumento Aristoteles responderet. Vel sanè Aristotelem pugnantia dixisse; cum generationum aternitatem induxit, & animarum infinitudinem negauit. Ex quo fortasse effectum est, ut suam ille de immortalitate animæ sententiã disputationum ambage implicauerit, & quasi alter Zeuxis Agamemnonem pallio obuoluerit, seu potius, ut quidam inquiunt, quasi sepia atramento asperferit, ne caperetur.

QVÆSTIO II.

POSSIT NE INFINITVM ACTV
diuina virtute produci, an non.

ARTICVLVS I.

PARTIS AFFIRMATIVÆ ARGVMENTA.

HVIVSCE controuersia affirmantem partem defendunt Gregorius in 1. d. 43, q. 4. Aliacensis d. 42. q. 13. art. 3. Ochamus quodlibeto 2. q. 5. & in 2. q. 8. Argentinas d. 1. q. 2. art. 4. Maior & Almainus in 3. d. 13. q. vnica, alijq; permulti. Quæ sententia hisce potissimum argumētis probatur. Primò infinite potētia respōdet infinitus effectus, siquidē quo potentia maior est, eò plura potest, & infinitudo potētia ex actu æstimatur; sed Deus habet infinitam potentiã. Igitur potest infinitum aliquid efficere. Huc pertinet, quod non minoris dignitatis est diuini intellectus, quàm voluntas diuina. Quare cum intellectus diuini infinita cognoscat; poterit etiam voluntas infinita velle; & ex consequenti infinita producere.

Baconus in 2. dist. 1. q. 6. Mairones in 1. d. 43. Bassolius eadē d. q. vnica.

1. arg.

2. arg.

Secundò. Magnitudo, cui⁹ De⁹ ideã habet, quæq; diuino intellectui

Capreolus
Hispalensis
1. d. 43.
jetanus
7. art. 3.
ricus
gent c.
gius in
q. 2. Ma
1. q. 42
Soto q
huius

vt producibilis obijcitur, nullis limitibus est coercita; alioqui designari posset magnitudo, qua Deus maiorem procreare non posset, quod à vero abest. Igitur magnitudo à Deo producibilis, est actus infinita.

Tertio. Maior est diuina potestas, quam vis infinitorum ignium, si essent; at si essent infiniti ignes possent infinitas combustiones edere; ergo easdem poterit Deus se solo efficere. 3. arg.

Quarto. Si Deus necessitate naturæ ageret, produceret infinitum; ergo idem nunc, si velit, producet, cum eius potentia re ipsa minor non sit, quam in eo statu foret. Probatur assumptum, quia tunc exprimeret quantum maximum suæ potentiae conatum, actuque constitueret in natura rerum non tot, quin plura, atque adeo infinita simul. 4. arg.

Quinto. In continuo sunt infinitæ partes proportionales; sed Deus potest eas omnes separatim conseruare; ergo & infinitum actu efficere. Maior propositio patet, minor probatur. Nam quicquid Deus conseruat interuentu causæ secundariæ, quæ non est de essentia rei, potest ipse per se immediatè conseruare, atqui Deus conseruat in continuo partes proportionales interuentu vnionis earundem inter se, quæ vnio non est de ipsarum essentia; potest igitur easdem sine vnione conseruare. 5. arg.

Sexto. In quolibet momento huius horæ potest Deus creare unum angelum, & unum lapidem; igitur cum in fine horæ transacta fuerint infinita momenta, creati erunt à Deo infiniti angeli, & infiniti lapides. Idem argumentum confici potest, posito per diuinam potentiam motu cœlesti ab æterno; tunc enim posset Deus in quolibet die unum angelum, & unum lapidem, aut hominem creare, quo concessio, sicuti iam nunc effluxissent infiniti dies, ita essent actu infiniti angeli, & infiniti lapides, vel homines. 6. arg.

Septimo. Efficiat Deus hoc puncto temporis quam multa in eo potest efficere, tunc rogo, vel eiusmodi res à Deo effectæ, finitæ sunt, vel infinitæ, finitæ esse nequeunt, quia sequeretur non posse Deum ultra finitam multitudinem aliquid efficere. Erunt igitur infinitæ. Quare diuina potestate poterunt simul infinita in rerum natura constitui. 7. arg.

ARTICVLVS II.

ARGVMENTA PARTIS NEGATIUE.

Quod verò nullum infinitum à Deo effici possit arbitratur D. Tho. 1. p. q. 7. quodlib. 9. art. 1. & quodlib. 12. art. 2. D. Bonauent. in 1. d. 43. q. 3. Richardus q. 5. & 6. Dur. q. 2. Scotus in 2. d. 1. q. 3. & plerique alij. Ad quæ sententiã confirmandam hæc potissimum afferri solent argumenta. Si non repugnat produci infinitum, Prima ratio.

Capreolus & Hispalefis in 1. d. 43. q. 1. Cajetanus 1. p. q. 7. art. 3. Ferrarientis t. cõtr. gent. c. 81. Bargius in 1. d. 8. q. 2. Marsil. in 1. q. 42. arti. 3. Scotus quest. vi. huius lib.

finitum, producat Deus in aliquo rerum genere, vt aduersarij argu-
 mentabantur, totum, quod potest (nec enim illud erit plusquam in-
 finitum) verbi gratia, tantam molem corporis, aut tot angelos, aut
 tot gradus gratiæ, quot potest. Tunc, velijs productis potest adhuc
 Deus plura efficere; vel non? Si detur primum, sequitur contra hy-
 pothesim Deum non produxisse omnia, quæ poterat. Si secundum,
 admittendum erit illis productis exhaustam fuisse diuinam poten-
 tiam, ita vt iam ne vnum quidem angelum, aut gradum vnum gratiæ
 queat producere, quod absurdum est. Non potest igitur infinitum
 à Deo effici.

2. ratio.

Item contradictionem implicat totum exæquari parti: cum om-
 ne totum sua parte maius esse, vnum sit è primis principijs; atqui id
 absurdum sequeretur ex infinita multitudine. Nullo igitur pacto
 ea dari potest. Probatur assumptio. Nam binarius est pars quater-
 narij, in multitudine autem infinita tot essent quaternarij, quot bi-
 narij; cum vtrique sint infiniti; & infinito nihil sit maius.

3. ratio.

Præterea quicquid Deus efficit, necessariò sub certa intentione,
 & ad aliquem vsum, ac finem efficit, alioqui temere & frustra ageret;
 sed quicquid eo modo à Deo producitur, aut produci potest, fini-
 tum est; cum infinitum nec ad certam intentionem referri queat, nec
 vllum rebus vsum, aut bonum afferre valeat. Non potest ergo in-
 finitum à Deo procreari.

4. ratio.

Et hæc quidem rationes infinitum vniuersè tollunt. Nunc aliæ,
 quæ infinitorum genera particulatim demoliantur, afferendæ sunt.
 In primis, quod nulla quantitas infinita esse possit, ita concluditur.
 Non magis repugnat existere naturam aliquam genericam, quæ nõ
 sit per differentias specificas determinata; quàm existere quantitatẽ;
 quæ non sit definita & contracta per aliquam speciem & mensuram
 quantitatis; sed ita se haberet quantitas infinita; nec enim esset bicu-
 bita, aut tricubita, alteriusvè speciei; ergo eã esse omnino repugnat.

Nõ posse da-
ri quantitatẽ
infinitam.

5. ratio.

Deinde quod nullum corpus physicum infinita mole præditum
 dari queat, ea ratione ostenditur; quia eiusmodi corpus posset, ac nõ
 posset moueri; posset, quia esset ens naturale; non posset, quia se-
 queretur incommoda explicata ad initium articuli tertij superioris
 disputationis; quæ, si rectè inspiciantur, non solum valent ad pro-
 bandum non dari re ipsa infinitum; sed nec vlla vi dari posse, cum ad
 repugnantiam & contradictionem deducant.

Nõ posse da-
ri corp9 phy-
sicum infini-
ta mole.

6. ratio.

Rursus idem hunc in modum suadetur. Efficiat Deus magnitudi-
 nem aliquam infinite extensam hinc versus orientem. Deinde con-
 iungat inter se, & coaceruet omnes illius partes in figurã rotundam.
 Hoc dato huiusmodi partes efficient, ac non efficient infinitam mo-
 lem versus omnes loci differentias; quod contra dictionem inuoluit.
 Non potest ergo prædicta magnitudo dari. Probatur assumptio;
 Nam quod efficere debeat infinitã illam magnitudinem patet; quia
 quod vndequaque continet infinitas partes æquales vni certæ;

Nõ posse da-
ri magnita-
dinem infi-
nitè extensã
versus orien-
tem.

&

& non communicantes, id versus omnem locum est infinitum quod eam efficere nequeant, ex eo perspicuum est, quia partes illae non occupant nunc maiorem locum, quam antea; siquidem noua illa copulatio nullum eis attulit incrementum.

Ex dictis constat non posse dari virtute diuina multitudinem rerum materialium actu infinitam. Etenim cum ex infinita corporum multitudine, infinita magnitudo conflare queat; eadem ex illa, quae ex hac, contradictio colligetur. Sed idem amplius hoc pacto ostendi solet. Creet Deus infinitos homines, quorum singuli habeant singulos aureos duntaxat. His creatis sequitur vnumquemque, nullo excepto, posse ex illo aureorum numero decem sibi aureos vendicare, ita ut singuli aureos denos habeant, cum antea non nisi singulos haberent: quod omnino repugnat. Probatur consecutio. Namque auferat Deus simul ab illis hominibus, omnes aureos, & in vnum cumulum congerat: deinde ex eo cumulo reddat singulis denos. Tunc, vel illi aurei sufficient, ut quilibet obtineat decem; vel non. Si sufficient, habetur, propositum; si non sufficient, sed in aliquo tandem finientur, sequitur praedictos aureos non esse infinitos, quod repugnat hypothese. Igitur vel dicendum fuit productionem infinitorum hominum cum singulis aureis inuoluere contradictionem; vel singulos posse habere denos aureos, nullo denuo producto; quod non minus repugnat.

Quod autem contradictionem implicet dari multitudinem substantiarum materia carentium, ita probatur. Creet Deus infinitos angelos in spatio decem cubitorum, qui se applicent ad mouendum lapidem per idem spatium; sequitur eos posse mouere & non posse mouere lapidem. Non igitur creari poterant. Consecutio ostenditur, in primis quod possent mouere; quia haberent ad id motricem virtutem. Deinde quod non possent; quia applicarent impulsus infinitum, atque ita momento traicerent lapidem per totum illud spatium, pro indeque non mouerent, cum motus necessario tempus consumat, ut 6. lib. patebit. Erit tamen qui obijciat parum firmam videri hanc rationem; quia licet illa infinitorum angelorum collectio infinitam vim motricem obtineret, non proinde infinitum ederet impulsus, sed finitum; qualem etiam nunc Deus impendit, si velit lapidem mouere; etsi alioqui infinitam vim ad mouendum habeat. Occurrendum tamen diuersam esse rationem in Deo, atque in angelis. Namque potentia motiua angelorum cum suapte natura ad actum mouendi ordinatur, sicuti & ceterae vires creaturarum ad proprios actus, si virtus illa infinita possibilis est, possibilis quoque erit actus, ad quem ordinatur; & e conuerso, si is impossibilis sit, & illa etiam impossibilis erit. At vis diuina non ita se habet; nec enim ad motum ordinatur; cum nullum attributum diuinum propter creaturas tanquam propter finem sit, ut luce clarius est.

Tandem quod nulla qualitas nullumve aliud accidens infinite inten-

Nō posse dari infinitam multitudinē rerum materialium.

7. ratio.

8. ratio.
Nō posse dari infinitam multitudinē rerum materialium experiri.

Dilutio.
Discrimē inter virtutem motiuam diuinam, & inter virtutem motiuam infinitam angelorum.

9. ratio.

Nō posse dari
vlla n qua
litate infi-
nitē intēsa.

Ab aliis
militari h
substantia
-m m m m
m m m m

20. ratio.

Ab aliis
m m m m

Ab aliis
m m m m

intensum à Deo produci queat, ostēdi potest ratione illa, qua paulo supra vsi fuimus ad euertendam infinitudinem hominum habentium singulos aureos. Efficiat enim Deus candorem infinitum hoc modo; productis infinitis lapidibus, quorum singuli singulos habeant gradus candoris; eos omnes gradus in vno lapide constituat; tum rursus ex ijs in vnum cōiunctis, vnicuique lapidi denos gradus impertiat. Vel ij gradus sufficient, vt singulis lapidibus deni attribuantur, vel non & cæt.

Speciatim verò, quod qualitas actiua infinitē intensa creari nequeat, ex eo ostenditur, quia posita, verbi gratia, infinita gravitate in lapide, posset simul, ac non posset lapis moueri, vt disputat Aristoteles 1. de cælo cap. 6. Posset, quia esset corpus mobile; nō posset, quia decurreret spatium in instanti. Etenim quo mobile grauius est, eo velocius, ac breuiori tempore fertur, proindeque si infinita gravitate polleat, infinita velocitate feretur, atque adeo in vno puncto temporis, quod naturæ motus repugnat, vt superius de motu lapidis ab infinitis angelis efficiendo argumentabamur.

ARTICVLVS III.

PARS NEGATIVA PRÆFERTVR, ET
dissoluuntur argumenta affirmatiuæ; licet
ea quoque probabilis iudicetur.

Auerroct.

Auicenna.

Præstantissi-
ma quæq; in
genia iudica-
runt impos-
sibile infinitum
actu in
natura crea-
ta.

IN hac graui, & difficili cōtrouersia negatiua pars præferenda est, tum quia firmioribus nititur argumentis; tum quia eam melioris notæ Philosophi amplexi sunt, vt ex collatione eorum, quos vtrunque citauimus, constat. Quin verò Cōmentator in opere, quod inscribitur Destructio destructionum disputat. 1. ad dubium 7. Impossibile, inquit, est apud omnes Philosophos dari infinitum actu, siue corporeum, siue incorporeum; ac nemo sapientum intelligere hoc potuit, nisi Auicenna (exceptit autem Auicennam; quia admisit dari actu infinitas animas rationales innixus errore exultantium generationes fuisse ab æterno, simulque certissima veritate confitētiū animam nostram immortalē esse) in huiusmodi autem causa vel maximè spectanda est, præter momenta rationum, auctoritas. Nam si grauisima quæque ingenia non potuerunt concipere infinitū actu in rebus creabilibus habere rationē entis veri, & factibilis, certè magnum est argumentum, ita esse; licet id perspicuis rationibus non conuincatur. Nihilominus quia affirmatiua etiam pars suam habet probabilitatem, & assertores non ignobiles; ac præsertim, quia nullo argumēto palam reuincitur, vtriusque partis rationes diluemus, vt quam quisque voluerit tueri possit.

Veranq; partem probabilem censet Gabriel in 2. d.

Ad 1. q. 3.

Ad primū eorū, quæ pro parte affirmatiua adduximus, respōdē-
dū est cū D. Thoma 1. p. q. 25. art. 2. & Henrico Gandauensi in sū-
ma art. 35. q. 6. nō oportere infinitæ potentiæ respōdere effectū infi-
nitū, quia causa æquiuoca, cuiusmodi est diuina potentia cōparata
ad creaturas, nō adæquatè in effectū suo ostēditur. Vel dicito cū eodē
D. Tho. 1. p. q. 45. art. 5. infinitæ Dei potentiæ respondere aliquem
effectum infinitum, non quoad substantiam rei productæ; sed quo-
admodum, quo producitur.

Nā in creatione etsi res creatæ in se finitæ essētia & perfectionis
sint; modus tamē eas pducendi arguit virtutē infinitā. Etenim tāto
maior vis in causa agēte requiritur, quāto potentia è qua res educi
debet, remotior est ab actū. Quare si res è nulla præiacēte potētia,
siue è nihilo educēda sit; sicuti ea, quæ creatur, haud dubiè infinitā
deposcet virtutē; siquidē nulla est pportio nullius potētia ad aliquā
potentiā, quā supponit vis agentium naturaliū. Tertiō responderi
potest ad astruendā infinitatē diuinæ potentiæ sat esse posse Deū in
quouis rerū genere nō tot, nec tā perfectā, quin plura, perfectioraq;
efficere. Ad reliquā eiusdē argumēti partē dicendū nō minoris esse
dignitatis diuinā volūtātē, quā diuinū intellectū; sed nō inde sequi,
vt quæcunq; Deus quolibet modo cōcipit, eadē etiā velit; cū palā
sit Deū intelligere contradicentia & Chimærā aliāq; eiusmodi om-
niū iudicio impossibilia, quæ velle nō potest. Nēpe volūtatis & in-
tellectus diuini præstantia non ex multitudine eorum, in quæ secū-
daria ratione tendunt, sed ex primario obiecto, quod ipse Deus est,
æstimari debet.

Ad secundum dicendum, quamcunq; magnitudinem, cuius Deus
ideam habet, esse finitam, itemque omnem certam, seu designabilē
magnitudinem, quæ diuino intellectui obijcitur, certis limitibus te-
neri. Verū vt nulla tanta est, qua Deus maiorem non percipiat, ita
nec vllam notari posse, qua maior ab illo effici nequeat.

Ad tertium concessa maiore, & minore propositione neganda est
consecutio; quia datis ex hypothese infinitis ignibus, non esset im-
possibile dari infinitas combustiones; cū hoc nihilo repugnet ma-
gis, quā illud: simpliciter tamen vtrūque impossibile est; idēque
neutrum à Deo effici potest, non ob diuinæ virtutis defectum; sed
propter rei ipsius repugnantiam.

Ad quartū dicendum est, si Deus necessitate naturæ operaretur,
futurum fuisse, vt non haberet virtutem infinitam. Namque eo mo-
do operari imperfectionis est, quæ cum infinita virtute cohærere nō
potest. Quod si ex hypothese infinitam virtutem possideret, eamq;
totam applicaret, atque effunderet, produceret quidem infinitum,
sed per hypothese[m] impossibilem, vt paulò suprā dicebamus.

Ad quintum admittenda est maior propositio, neganda minor;
& ad eius probationem dicendum, maiorem veram esse, modo nul-
la inde sequatur contradictio; quæ tamen sequeretur ex separatione

Sol. 1. arg.

1. art.

Causa æqui-
uoca nō adæ-
quatè ostēdi-
tur in suo ef-
fectu.Ex actionē
creandi argu-
itur virtus in-
finita.Voluntatis
& intellectus
diuini præstā-
tia vnde esti-
metur.

Sol. 2.

De diuinā
idea magni-
tudinis pro-
ducibilis.

Sol. 3.

Sol. 4.

Si Deus ne-
cessitate na-
turæ operare-
tur, nō habe-
ret infinitam
virtutem.

Sol. 5.

Consule Sco-
tum in 1. d. 2.
& in 2. d. 2.
q. 1. Capr. in
1. d. 43. q. 1.
art. 2.Lege Capre.
in 1. d. 35. q. 2.
art. 1. ad 3. Au-
reoli contra
2. conclus.
Hispalensem
q. 1. art. 4.
lege Caiet.
1. p. q. 7. a. 4.

Repugnātia,
quę sequitur
ex diuisione
continui in
omnes suas
partes.

Sol. 6.

Ex diuisione
continui in
omnes suas
partes.

Posita mun-
di eternitate
concedendū
est posse da-
ri infinitum
actu.

Sol. 7.

Infinitū syn-
categorema-
ticum, incer-
tum quid.

omnium partium continui. Nam præter communem infiniti repu- gnantiam, illa quoque priuatim existeret ex diuisione continui in omnem sui partem: quod partes, quæ peracta diuisione manerent si- mul & non diuiduæ, & diuiduæ essent. Non diuiduæ, quia omnis earum partitio esset exhausta: diuiduæ, quia continuum secatur in ea, quibus cōstat, nō cōstat autē indiuiduis, vt 6. lib. demonstrabitur.

Ad sextum dicendū in quolibet instanti horæ sigillatim sumpto posse Deū creare vnum hominē, aut angelū, non tamen in omnibus momentis collectiuē acceptis. Etenim productiones illæ nō possent nō ordinatē procedere, secūda post primā, tertia post secundā, atque ita deinceps: momenta verò in tempore non ita se habent; sed post quodlibet sequuntur immediatē infinita. Quapropter negandū est in infinitis momētis finiti tēporis collectiuē posse Deū creare, quā- nis nullū designari queat, in quo non possit: quæ tamen ratio nō ha- bet locū in altera argumēti parte, siquidē dies in successione tēporis habent ordinē immediatum inter se. Vnde posita mundi æternitate concedendū est potuisse Deum singulis diebus nō solum diuisiuē, sed etiā collectiuē sumptis creare angelos, qua hypothese admissa iā nunc existerent infiniti actu. Verū qui prorsus negat istiusmodi infinitū dari posse, negare etiam debet potuisse mundum quoad res successiuas ab æterno condi. Qua de re libro 8. Quauis dici etiam; sed minus probabiliter posset, si ita angeli crearentur, debuisse eos successiuē in nihilum redigi, ne vnquam infiniti actu euaderent.

Ad septimum vt pateat quid respondendum sit aduertendū est, infinitum potentia, quod syn categorematicum vocant, hoc est, non tantum quin maius, seu non tot quin plura, haud esse quippiā cer- tum, quod designari possit; si enim posset designari, non rectē dice- retur non tantum, quin maius: quo fit vt istiusmodi infinitum se- cundum se totum nequeat ad actum perducī, iam enim desineret esse incertum, & indeterminatum. Hoc posito, ad argumentum expli- cari debet prius pronuntiatum. Aut enim petit, vt quenlibet ange- lorum numerum certum, ac definitum ex illis, quos Deus in hoc tē- poris puncto creare potest, creet; quo pacto concedendum est: nam ex eo non infertur infinitum actu, cum eiusmodi multitudo neces- sariō finita sit: aut postulat, vt absolutē quencunque angelorū nu- merum hoc momento efficere Deus potest, eum eodem momento efficiat. Quod negandum est; cum repugnet infinitum potentia ad completum actum peruenire

ARTICVLVS III.

RESPONDETUR ARGUMENTIS PRO
negatiua parte adductis.

Scd

Durandus in
2 d. 1. q. 3.

Bassol. in 2
d. 1. q. 5.

Itē
nisi
43. q.
gor. c.
4. ar.
tus in
lib. 3.
1. Bas.
2 d. 1.

Sed quia affirmantem etiam partem probabilem iudicauimus, ad argumenta contrariae respondebimus. Ad primum posse Deum in quolibet rerum genere producere infinitum, non producendo totum, quod potest in eo genere, ita ut suam potentiam exhauriat. Nam si, verbi gratia, efficiat corpus versus omnem dimensionem infinite extensum (ubi se maior obijcit difficultas) adhuc poterit illud in nihilum reducere, suaque omnipotentia idem subrogare, & aliud deinceps in infinitum eodem in spatio simul constituere; ita, ut sese inuicem penetrent. Quauis etiam multitudine infinita producta poterit semper in eodem genere absque termino aliam producere, aut priorem augere. Nec tamen sequetur priorem illam non fuisse infinitam. Potest namque multitudini infinitae additio & detractio fieri absque amissione infinitudinis. Quod si esset multitudo corporum infinita versus omnem loci differentiam, non posset ei quicquam addi, nisi aliorum corporum penetratioe, subrogatione uel, ut de magnitudine dictum fuit.

Pro explicatione secundi argumenti sciendum est ex Platone in Philebo maius & minus, aequale & inaequale non competere quantitati infinitae. Nam ut Scotus in 2. d. 1. q. 3. alijque nonnulli animaduertunt, quantitas primo diuiditur per finitam & infinitam; deinde finita in maiorem & minorem; aequalis & inaequalis, relicta omnino extra huiusmodi affectiones quantitate infinita, videlicet, quia ad rationem maioris pertinet excessus; ad rationem minoris, defectus; ad rationem aequalis & inaequalis comensuratio & proportio, quae omnia finitatem includunt. Hoc posito respondendum est ad argumentum in numero infinito binarios comparatos quaternarijs nec plures esse, nec pauciores, nec aequales inaequales uel, quia huiusmodi attributa finitis duntaxat numeris conueniunt. Unde & effectum illud, omne totum est maius sua parte, non in numero infinito; sed finitis tantum locum habet.

Ad tertium. Si aduersarij uelint quicquid a Deo effici potest, necessario cadere sub certa intentione ex parte Dei producentis; quia nimirum Deus certa, ac definita sua notione id producet, recte quidem assumunt, sed non recte colligunt. Potest enim Deus notitia definita, id est, non vaga, sed in singulare aliquod certae speciei directa infinitum producere. Si autem contendant nihil Deum posse efficere, nisi sub certa intentione ex parte effectus, quia nimirum res ab eo producta debet esse finiti numeri, gradus, aut extensionis, tunc nec probè assumunt, nec assumptum confirmant. Nam quod aiunt, infinitum nullum habere usum, aut comoditatem, falsum est: quia si id a Deo produceretur, conduceret saltem ad ostendendam eminentiam diuinæ virtutis, quae eiusmodi infiniti productione magis innotesceret.

Ad quartum. Cum quantitas diuiditur in bicubitam, & tricubitam, aliasque eiusmodi mensurarum species non diuidi quantitatem absolute sumptam, sed finitam. Quare etsi implicatio sit existere naturam genericam, quae non sit determinata per differentias specificas, non implicare tamen dari quantitatem, quae in nulla illarum specierum contineatur,

KKK 2

si quis

Itē Maior-
nius in 1. d.
43. q. 10. Gre-
gor. d. 44. q.
4. ar. 2. Liche-
tus in quod-
lib. Scoti q.
1. Bassoli in
2. d. 1. q. 5.

Ad 1. argum.
2. art.

Ad 2.

Maius & mi-
nus, aequale
& inaequale af-
fectiones qua-
ritatis finitae

Ad 3.

Ad 4.

siquidem eiusmodi species non totam quãtatis vim & naturam exhauriunt; sed finita tantũmodò. Diuidetur enim quantitas in quãtatem finitam, & infinitam, illa in cubitum, bicubitum & cæt. nec in aliam, & aliam quantitatẽ incertã magnitudinis.

Ad. 5.

Ad quintum, omisiss alijs solutionibus, respondemus non esse absurdum concedere corpus infinitum posse & non posse moueri; non quidem eodem modo spectatum; sic enim implicatio foret; sed diuersa ratione; nimirum si consideretur præcisè secundũ sua principia intrinseca, videlicet materiam & formam, moueri posse; si expendatur prout est præditum mole infinita, quã motus exercitium impedit, non posse. Quod & similibus aliarum rerũ exemplis illustratur. Nam corpus cœleste, si ad eius substantiam attendamus, diuidi nequit; cùm sit omnis noxæ & corruptionis expers; si ad eius quantitatẽ; non repugnat ei diuidi; cùm omne quantum sit diuisibile. Præterea secundum probabilem sententiam, Deus potuit ab æterno lapidem procreare, eumque in aere suspensum tenere; eiusmodi verò lapis posset & non posset ab æterno descendere; posset, quia esset ens mobile, ac natura sua inclinatum ad descensum: non posset, quia motus, quo deorsum tenderet, esset finitæ durationis, quem ex æternitate esse omnino repugnat. Itaque perspicuũ videtur nullam sequi contradictionem ex eo, quod infinitũ corpus nullum motum localem exercere queat. Quod si quis obijciat hac solutione collabascere argumentum, quo Aristoteles demonstrat cœlum non esse infinitum, id enim ex eo probat, quia sequeretur posse moueri per infinitum spatium finito tempore. Occurrẽdum est argumentum Aristotelis manifesta niti experientia, qua constat cœlũ ab oriente ad occidentem volui; hinc enim ad absurdum illud deducit, quod posset moueri, cùm re vera iam moueatur; & non posset; quia finito tempore infinitum spatium conficeret.

Obiectio.

Dilatio.

Ad. 6.

Ad sextum dicendum infinitas illas partes in vnum coaceruatas effecturas molem infinitam versus omnem loci differentiam; cùm re vera sint infinitæ actu. Nec mirum quod nunc maius occupet spatium, quàm antea, id enim prouenit ex diuerso situ, quem nunc inter se inuicem, atque in spatio sortiuntur.

Ad. 7.

Ad septimum dicendum cùm in infinito numero aureorum sint denarij infiniti, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens esse, vt ex ea infinitudine singuli homines denos aureos sibi possint assumere. Ea est enim infiniti lex & natura, vt non possint singuli homines cùm singulis aureis creari, quin pariter singulis hominibus deni aurei respondeant. Quod etsi mirum videatur, non videbitur tamen à veritate alienum ei, qui mentem retulerit ad infinitatem numerorum, quam Deus concipit (licet nullum certum numerum infinitum cognoscat, vt asserit D. Augustinus 12. de ciuit. Dei cap. 18. cùm tamen collectio omnium sit infinita) In ea enim non dubium, quin Deus totidẽ denarios, quot binarios apprehendat; dum enim

Deus nullũ certum numerum infinitum concipit.

suz

suae scientiae perspicacitate numeros numeris comparat; vel singulis binarijs nullo excepto singulos denarios confert; vel in aliquo tandem binario denarij deficiunt; si detur secundum, sequitur denarios non esse infinitos, quod est aperte falsum; si detur primum, habetur propositum.

Ad 8.

Ad octauum respondendum est quemlibet angelum ex infinito illo numero posse lapidi impulsu imprimere, non tamen totam angelorum collectionem; idque propter absurdum quod ex momentaneo motu sequeretur. Quod verò obijcitur potentiam motricem angelorum ordinari ad efficiendum motum, facile soluitur. Sat enim est ordinari ad mouendum singulatim.

Ad 9.

Ad nonum ex 7. argumenti solutione quid respondendum sit constat. Ad vltimum dicitur posita infinita grauitate lapidem ea praeditum non descensurum in instanti, quia non concurret cum ea Deus, vt impetu infinito, sed finito duntaxat feratur.

Aliam quoque solut. habet apud Aliacensem in 1. q. 23. art. 3.

QVAESTIO III.

VTRVM QVACVNQVE SPECIE POSSIT
alia perfectior à Deo in infinitum creari.

ARTICVLVS I.

QVAE ARGVMENTA PROBARE
videantur non posse.

Nonnulli, quorum meminit Hugo Victorius lib. 1. de sacramentis parte 2. c. 22. in eo errore fuerunt, vt putarent Deum praeter ea, quae facit, nec aliud quicquam facere posse; nec melius, aut perfectius. Omis-
sa verò hac impietate, quam coarguit sacrae paginae auctoritas, dum infinitam virtutem Deo attribuit; controuersia est inter Catholicos Philosophos num. Deus quacumque specie possit aliam nobiliorem condere. Quod enim non possit & quod aliqua sit, vltra quam virtus diuina nequeat, arbitratur Henricus Gandauensis quodlib. 5. q. 3. & quodlib. 8. q. 8. Scotus in 3. d. 13. q. 1. Dur. in 1. d. 44. q. 2. Aureolus apud Capr. in 1. d. 43. q. vlt. art. 2. Solet autem haec sententia hisce fere argumentis probari. Datur res aliqua in natura, videlicet materia prima, qua deterior nulla esse potest. Ergo in mente diuina aliqua alia est, qua nulla praestantior effici queat; cum nulla videatur maior ratio, cur per gradus creaturarum descendendo perueniendum sit ad infimum; & ascendendo non sit in aliquo summo consistendum. Antecedens probatur, primum

Quorundam error.

Opinio Henrici & aliorum.

1. argum.

Item Ascula
de hoc in li.
lect. 7. q. 3.

ex illis D. Augustini verbis 12. confess. cap. 7. Duo fecisti domine, alterum prope te, idest, naturam Angelicam; alterum prope nihil, idest, materiam primam: vnum, quo superior tu esses; alterum, quo inferius nihil esset. Deinde quia si Deus possit creare aliquid materia prima despiciat⁹ vel id esset forma, siue accidētaria, siue substāialis: vel compositum ex materia & forma. Si forma; cum omnis forma siue informans, siue omnino per se subsistens, sit actus; & materia sit pura potentia, omnisque actus nobilior sit, quam potentia, nō posset ea forma non esse præstantior, quam materia prima: si verò esset compositum, cum omne compositum includat formam, necessariò dignitate sua materiam vinceret.

2. arg.

Deinde. Vniuersitas specierum, quas Deus creare potest, distat à Deo, sicuti finitum ab infinito, alioqui daretur in illa species aliqua infinitè perfecta. Igitur per eam ascendendo impossibile est infinitè progredi, sed necessariò dandus erit status in aliqua specie certa & determinata.

3. arg.

Item species procedunt à Deo vti numerus ab vnitatem, teste D. Dionysio. 5. cap. de diuinis nominibus, sed aliquis est numerus, inter quem & vnitatem alius cadere non potest, nempe binarius; ergo & aliqua creatura est ita Deo propinqua, vt inter ipsam & Deum alia effici nequeat.

4. arg.

Præterea Deus non potest essentiam humanæ speciei perfectiorem reddere, nec duas species, quæ æqualem perfectionem inter se habeant, producere: sicuti nec quaternarium augere seruata specie quaternarij; aut duos numeros æquales efficere: ergo nec poterit qualibet specie aliã nobilioris essentiæ creare: cum vtrobiq; æqua ratio videatur.

5. arg.

Denique. Vniuersum non potest esse pulchrius, aut perfectius, quam nunc est, vt asserit Augustinus in Enchir. cap. 10. Gregorius Nazianzenus in homilia natiuitatis, Theodoretus lib. 6. Græcarum affectionum. Cum igitur vniuersi pulchritudo & perfectio ex specierum, quibus constat, varietate efflorescat: sequitur non posse id alijs melioris notæ speciebus à Deo ornari, proindeque nō qualibet specie creata aliam præstantiorem creari posse.

ARTICVLVS II.

QUALIBET SPECIE, ET OMNINO

quauis re creata posse à Deo aliam nobiliorem procreari; nec aduersariorum argumenta concludere.

Contraria tamen sententia amplectenda est: dicendumque nullam esse speciem, qua Deus non possit aliam nobiliorem efficere.

cere, & vniuersum nihil esse in rebus creatis ita quantitate amplum, vel gradu intensum, vel specifica dignitate excellens, quo non possit Deus infinite progrediendo aliud maius, perfectiusque producere. Huius opinionis est D. Tho. 1. p. q. 25. art. 6. & 2. contra gent. cap. 26. D. Bonauentura in 1. d. 44. q. 1. Capr. in 1. d. 43. q. vlt. art. 2. & dist. 35. q. 2. Argentinensis in 2. d. 1. q. 2. art. 4. Richardus quodlib. 2. q. 4. Heruæus quodlib. 7. q. 2. Aegidius quodlib. 3. q. 5. Sone. 12. Metaph. q. 5. & alij. Quod verò ita sentite oporteat, suadetur, primum

Opinio D. Tho. & aliorum.

1. ratio.

quia hæc progressio infiniti synkategorematici nullam involuit repugnantiam, nec ex parte diuinæ potentiae, quæ est infinita, nec ex parte effectus: esto negetur posse à Deo infinitum creari, Non enim per eiusmodi incrementa veniendum erit ad aliquam creaturam actu infinitam, sed quæcunque designabitur, circumscripta, ac limitata erit.

2. ratio.

Secundò, quia si quavis re producta non posset à Deo produci maior ac perfectior, sequeretur exhaustiri diuinam potentiam, certisque rerum limitibus coerceri, quod quid aliud quæso est, quam diuinæ potentiae infinitatem negare?

3. ratio.

Essentia diuina infinite imitabilis.

Tertiò, Essentia diuina vt est infinite perfecta, ita infinitis modis est imitabilis. Igitur nulla species eam ita perfecte imitabitur, quin eandem alia perfectius imitari queat, atque adeo nulla creari poterit adeo nobilis, quin nobilior possit.

Ad ea verò, quæ pro contraria sententia adducta sunt, non erit difficile respondere. Ad primum concedimus materiam esse infinitam omnium substantiarum, quæ à Deo creari possunt, licet non putemus eam accidentibus, saltem omnibus, deteriolem esse, quandoquidem materia est ens per se existens, nobilior autem est existere per se, quam inhaerere alteri: nisi id, quod alteri inhaeret, tantam aliunde nobilitatem vendicet, vt ea existentiae per se præponderet, vt videre est in nonnullis accidentibus, præsertim ijs, quæ diuini ordinis sunt, vt gratia, lumen gloriæ, intuitiua contemplatio diuinæ naturæ. Itaque admittendum est licet Deus qualibet specie completa, & qualibet item forma aliam non solum perfectiorem, sed etiam imperfectiorem possit efficere, nullam tamen substantiam materia prima ignobiliorem creare posse, quæ est sententia Richardi quodlib. 2. quæstione. 5. & in 2. sent. d. 12. q. 2. Durandi eadem. d. q. 1. Argentinensis in 1. d. 44. q. 1. art. 2. Aegidij quodlib. 3. q. 5. aliorumque Philosophorum communis. Nec propterea quod aliqua minima substantia in rebus detur, iccirco maximam quoque dari oportet, perfectio enim substantiæ crescit per accessum ad diuinam perfectionem, vbi impossibile est ad summum perueniri, quia cum diuina perfectio sit infinita, nulla creatura eam ita exactè imitari potest, quin alia exactius possit. At imperfectio substantiæ, est per recessum à Deo, quem non repugnat in aliqua substantia dari maximum.

Sol. 1. argu. superioris afa

Non potest à Deo creari aliqua substantia deterior, quam materia prima.

Ad

De hac cōtr. Scot. in 2. d. 12. q. 2. §. ad argu.

Item Abulensis ad cap. 22. Math. q. 222.

Sol. 2. Ad secundum vniuersitatem specierum, quæ creari possunt, distare à Deo, vt quid simpliciter finitum, vt infinitum, tamen secundum quid, seu syncategorematicè, hoc est in infinitum progrediens, quia ita continet omnem perfectionem speciebus comunicabilem vt in ea nulla certa species designari possit, quæ actu infinitè perfecta sit, & qua non possit dari alia perfectior. Non valet autem (vt aduertit Capr. in 1. sent. loc. cit.) hæc consecutio, Deus videt infinitum progressum specierum se se proportionè excedentium, ergo videt aliquam infinitam speciem: sicuti nec consecutio hæc momentum habet, In continuo sunt infinitæ partes, quarum secunda est minor, quàm prima, & tertia, quàm secunda: atque ita in infinitum. Ergo in continuo est aliqua infinitè parua.

Lege Basso-
liu in 1. d. 36.
q. 3. Hispalen-
sem d. 37. q. 1.
art. 4.

Sol. 3. Ad tertium, species procedere à Deo sicuti numeros ab vnitatem. Primum, quia quemadmodum numeri insunt in vnitatem tanquam in radice, & in ea vnum quid sunt, atque ab illa profecti multiplicantur; ita rerum species in Deo vt in fonte totius esse continentur, & in eo quidem vnam habeant rationem, sed extra illum in multitudinem abeunt. Prætereà, quia sicuti numeri ab vnitatem progressi in infinitum augetur; ita qualibet specie à Deo creata potest alia, atque alia perfectior produci, ita vt in nulla consistere necesse sit. Non esse verò similitudinem in eo, quod argumentum probare nititur; nec enim quæ similia dicuntur in omnibus paria esse debent.

Cur species
dicantur esse
quasi nume-
ri.

Sol. 4.
Nō posse no-
uum gradum
essentialis per-
fectionis vili
speciei addi.

Ad quartum, non posse alicui speciei nouum addi gradum essentialis perfectionis; quia iam non eadem maneret essentia, vt nec quaternarius si ei noua vnitatem accederet. Nec item dari posse sub eodem genere duas species pari inter se dignitate, sicuti nec dari possunt duo numeri (quibus etiam quoad hoc species similes sunt) quorum vnus non alterum excedat. At in productione aliarum, atque aliarum specierum non ita res habet, cum ex ea nulla sequatur repugnantia.

Sol. 5.
Qua confide-
ratione non
possit à Deo
creari aliud
vniuersū pul-
chrius.

Ad vltimum, vniuersum bifariam spectari, nimirum vel quoad partes, quibus constat, vel quoad ordinem, & dispositionem illarū. Priori modo creari posse aliud pulchrius, & perfectius, nec id negare patres, qui in argumento citantur: posteriori non posse. Neque enim hoc vniuersum, quod nunc est, valet fieri elegantius quoad partium, è quibus constat, situm, & dispositionem, vt patebit ex ijs, quæ dicemus quarto libro huius operis, cum de locis elementorum disputabimus.

Lege D. Tho-
1. p. q. 27. art. 6.
& in 1. d. 44.
q. vnica art. 1.
Albertū Ma-
art. 2. Richar-
dū ibidē q. 1.
Dur. q. 3. Aegi-
diū q. 2. Ar-
gent. & Capr.
q. vnica.

QVÆSTIO III.

NVM QVODLIBET INFINITVM
à Deo cognoscatur.

ARTI-

Ex D.
1. p. q.
Durād.
d. 39.
Scot. i.
quæst.

Pal.

Pro h.
lege I.
1. con-
c. 69. d.
in op.
133. Ca.
d. 43.

ARTICVLVS V.

OMNE INFINITVM COGNOSCI
à Deo, nullum tamen successiuè posse cognosci.

Ex D. Tho.
1. p. q. 7. art. 2.
Durādo in 1.
d. 39. q. 2.
Scot. i quodl.
quest. 14.

VT aperiamus quid in proposita quaestione statuendum sit, nonnulla praemittenda sunt. Primo infinitum duobus modis sumi, altero formaliter, ut nimirum significat negationem finitionis: altero materialiter, hoc est pro re, quae infinita dicitur, ut pro numero infinito, vel infinita magnitudine.

Deinde duplicem esse infiniti materialiter sumpti notitiā; vnam, qua confusè apprehenditur, quo modo dicitur cognoscere infinitū is, qui cognoscit vniuersale cohibens sub se potestate infinita; & qui percipit magnitudinem vnius palmi, in qua insunt infinitae partes proportionales, quas tamen sigillatim non concipit. Aliam, qua infinitum dilucidè ac distinctè cognoscitur, ut si quis easdem partes enucleatè percipiat. Praeterea cognitionem distinctam infiniti, aut esse successiuam, qua vnū post aliud cognoscitur; aut non successiuam, qua cuncta simul intelliguntur. Denique distinctā cognitionē infiniti vel ita sumi posse ut dicantur infinita percipi in alia re cognita, in qua elucent, ut in essentia diuina; vel in se ipsis, seu in proprio genere, quo pacto angeli per congenitas sibi rerum imagines, tū alia, tū ordinē vniuersi & rerū species à Deo creatas cognoscunt.

His positis non excitatur à nobis quaestio de infinito formaliter sumpto. Eo nāque modo perspicuū est infinitum à quouis intelligi. Neque etiam quaerimus an infinitum materialiter spectatum, confusa cognitione apprehendi possit; quia item posse, nullam habet dubitationem; sed vtrum distinctè intelligi queat in se, aut in alio, simul, aut successiuè.

Igitur quidam ex antiquis Philosophis, quos D. Augustinus 12. lib. de ciuit. Dei cap. 18. refert, adeò hallucinati sunt, ut dixerint infinitum ne in Dei quidem cognitionem cadere posse; qui cum etiam mundi nouitatem negarent, asserebant recurrere per interualla rerū ortus & occasus, & eosdē tēporū circuitus, ne si nō eadē repeterētur, non posset Deus infinita diuersitate variata, vel praescire cūcta ut faceret, vel scire cū fecisset. In hos certè conuenit illud sacri vatis, in circuitu impij ambulant: opinionum namque inanitate circumacti, mentē diuinā infinita omnia, scientia complectentem, ex humani intellectus imbecillitate & angustijs metientes, impie lapsi sunt. Sit igitur prima nostra conclusio, Deū quodlibet infinitū cōprehendere; & si nullum successiuè possit cognoscere. Hæc conclusio probatur quoad priorem partem, hunc in modum. Diuinus intellectus habet infinitā vim ad cognoscendū, & id, in quo res concipit, nēpe ipsius essētia, est infinitū quid in repræsētādo; cognoscit igitur infinita. Itē Deus perfectissimè cōprehendit effectricē suam virtutē; sed per eā

Duplex consi-
deratio infi-
niti.

Cognitio in-
finiti confu-
sa.

Cognitio in-
finiti distin-
cta.

Successiua.
Nō successi-
ua.

Stat⁹ questio-
nis.

Quorundam
philosopho-
rum error.

1. concl.

Statetur.

1. conclusio.

Tho.
1. p. q. 7. art. 2.
d. 44.
art. 1.
Mag.
ichar.
q. 1.
Aeg.
Ar.
Cap.

Pl. 11.

Pro hac concl.
lege D. Tho.
1. contr. gent.
c. 69. & 70. &
in opusc. 3. c.
133. Capr. in 1.
d. 43. art. 2.

Qui aliquid
successione
cognoscit par-
tim est in a-
ctu, partim in
potentia.

potest non tot, quin plura efficere, vt superius demonstraui-
mus; cognoscit igitur non tot, quin plura, atque adeo infinita. Posterior
conclusionis pars ex eo constat, quia is, qui successiue cognoscit, par-
tim est in actu, partim in potentia. In actu, comparatione eorum,
quæ iam percipit; in potentia, respectu eorum, quæ subinde perci-
piet. At diuinus intellectus, cum sit actus purus, nequit esse in po-
tentia ad aliquid nouè cognoscendum. Accedit, quod omnis succes-
sua intellectio mutationem infert, quæ nullo modo in Deū cadit.

2. concl.

Sit 2. conclusio. Deus non solum intelligit infinita cognitione
simplicis intelligentiæ, qua concipit res secundum se; sed etiam no-
titia intuitiua, qua eas sub esse existentia comprehendit. Hæc pro-
batur, quia Deus intuetur cogitationes Angelorum, & animarum ra-
tionalium, quæ in infinitum multiplicandæ sunt, cum diuina essen-
tia, per quam intelligit, perfectissimè repræsentet tam ea quæ iam
existunt, quàm quæ aliquando erunt, aut esse possunt. Item quia
vel Deus è futuris cogitationibus nouit finitas, vel infinitas. Si infi-
nitas, habetur propositum. Si finitas; oportebit ergo id, quod Deus
cognoscit; per progressum rerum transiri, quod est manifestè ab-
surdum. Hanc conclusionem fusiùs explanat D. Tho. 1. p. q. 14. art.
12. & 13. Nec sibi repugnat sanctus doctor, dum alijs in locis vt 1.
contr. gent. cap. 69. asserit Deum intuitiua cognitione non intelli-
gere infinita. Loquitur enim tunc de rebus per se existentibus, vt
interpretatur Capr. in. 3. d. 14. q. 2. art. 1. Caiet. 3. p. q. 10. art. 3. &
Ferr. 1. contra gent. c. 69. Hæ enim in infinitum multiplicari non de-
bent; cum substantiarum ortus & interitus die iudicij terminandi
sint.

Probatur.

ARTICVLVS II.

OBIECTA CONTRA SUPERIVS

dicta, eorumq; confutatio.

2. obiectio.

Verum contra primam conclusionem obiciat aliquis cum Duran-
do in. 1. d. 39. q. 2. Si Deus cognosceret quodlibet infinitum,
vtique comprehenderet omnes partes, in quas continuum di-
uidi potest, omnesque earum dissectiones: at quod eas non cognos-
cat probatur, quia vel partes, quas in continuo percipit, diuiduæ
sunt, vel indiuiduæ. Non indiuiduæ, quia iam continuum constaret
ex indiuisibilibus. Nec diuiduæ, quia diuina notitia non omnes cõ-
tinui partes comprehenderet; cum oporteret semper alias atq; alias
cognitione diuidendas superesse. Non igitur omnes continui par-
tes Deus intelligit. Confirmaturque idem rursus ex eo, quia nõ mi-
nus repugnat continuum diuidi actu in omnes suas partes, quàm se-
cundum omnes cognosci. Non minus enim Deus eas concipiendo
absolueret, & ad minima atque insectilia redigeret; quàm si easdem
à se mutuò re ipsa abiungendo secuisset.

2. obiectio.

2. Ex eò, quod De⁹ possit efficere nõ tot, quin plura, nõ sequitur

cum

eum producere actu infinita; ergo pari ratione ex eo, quod non tot, quin plura intelligat, non rectè inferetur eum infinita actu comprehendere. Quare probatio primæ conclusionis vitiosa est.

Eodem modo respondet Bassolus in 1. d. 43. q. 1. nica. Hispalensis d. 35. q. 2. art. 4.

Hiscæ obiectionibus ita occurre. Primæ quidem cum Capr. in 1. d. 35. q. 2. art. 1. & Ferr. 1. cōtra gēt. c. 69. dicendo Deum cognoscere partes omnes continui, quæ haud dubiè diuiduæ sunt: ita tamē eas cognoscere, vt earum partes omnes atque omnium partium partes enucleatè comprehendat. Sic enim eas concipit, vt in continuo insunt.

Dilutio. 1. obiectionis.

Quare cum in continuo nulla sit, quæ secari in alias non possit, nullam Deus apprehendit, cuius etiam partes alias non concipiat. Obseruandum tamen est discrimen inter realem continui diuisionem, & cognitionem diuinam eiusdem secundū omnes partes. Nam cum in duas medietates continuū diuiditur, destruitur prius continuū, manentque duæ medietates, in quas dissectū fuit. Deinde cum rursus duæ medietates in quatuor quartas diuiduntur, destructis duabus medietatibus manent quatuor quartæ, atque ita in infinitum. At cognitione, qua Deus duas continui medietates, & harum infinitas partes concipit, non disseccatur ipsum continuum; sed factum tectumque manet. Quo fit, vt si continuum re ipsa in omnes suas partes diuideretur, absoluta diuisione, residua esse deberent sola indiuisibilia, quia ex diuisione in minores partes, necessariò maiores euertuntur. At posita cognitione, qua Deus omnes partes proportionales penetrat, adhuc nihilominus sumere fas est partes sectiles, non ad quas vltimò diuina cognitio terminata sit, quasi in illis non contineantur infinitæ aliæ eadem cognitione comprehensæ; sed quæ adhuc sint partes continui, proindeque diuisibiles.

Discrimen inter cognitionem omnium partium infiniti, & sectionem earundem.

Secundæ occurrendum est diuersam esse rationē in productione infiniti, & in eius cognitione. Nam productio infiniti est actio externa Dei secundum quam potest infinitum ad actum potentiae permixtum deduci; immo ob ipsius infiniti repugnantiam impossibile est eiusmodi productionem ad completum omnino actū terminari; oportetque semper aliquid relinqui sub potestate producentis, quod in actum non prodeat. At cognitio infiniti, cum sit actio interna Dei, omnimodis completa esse debet, & in omnia, in quæ potest, actu tendere. Præsertim quia si Deus quædam actu, alia potestate cognosceret, posset ei noua notitia accedere, quod sine intellectus diuini mutatione non fieret. Vnde patet ex eo, quod Deus non tot, quin plura cognoscat, sequi comprehendere ab eo actu infinita; licet ex eo, quod efficere possit non tot quin plura haud rectè inferatur posse ab eo produci actu infinitum.

Dilutio 2. obi.

Cur Deus cognoscat actu perfectio infinitum, & tamen non possit infinitum actu perfecto producere.

QVAESTIO V.

POSSIT NE INTELLECTVS CREATUS proprijs viribus infinita cognoscere.

ARTICVLVS I.

CONCLVDITVR NON POSSE.

Quorūdam
error.

Non defuere, qui arbitrarentur infinitum perfectione, hoc est, Deum Opt. Max. posse à nobis in hac vita solius naturæ facultate clarè, ac perspicuè videri, nisi mentes nostræ concreta vitiorum caligine offusæ tanti luminis splendore perstringerentur; proinde si quis animum excoleret, atque omnino repurgaret, nullo præterea auxilio ad tam excellentem cognitionem, in qua nostra beatitudo consistit, indigere. Hunc errorem sacræ paginæ testimonij iam antea confutatum, damnauit Concilium Viennense sub Clemente 5. quod decretum habetur in Clementina, Ad nostrū de hæreticis. Quare de huiusmodi infiniti cognitione nulla quæstio relinquatur. De alijs tamen, hoc est, de infinito extensione, & multitudine, ad quæ cætera infinita reducuntur, disceptatio est, cui nos hac conclusione faciemus satis.

Impugnatur hic error à D. Tho. 1. p. q. 12. art. 4. & 3. contra gent. c. 52. & Scotus in 4. d. 49. q. 11. & Richardo ibid. q. 6. art. 2. & Castro lib. 3. aduersus hæres. verb. beatitudo hæres. 4. & 5.

Concilium
Viennense.

Conclus.

Non potest intellectus creatus naturali sua virtute percipere infinita, siue simul, id est, non intelligendo vnum post aliud, siue successiue tempore finito. Quæ probatur in primis testimonio Aristotelis 1. huius operis cap. 4. text. 35. & cap. 7. text. 65. & 2. Metaph. cap. 2. text. 11. & 3. Rhetoricorum ad Theodectem cap. 8. vbi docet infinitum, qua infinitum, ignotum esse. Præterea, quia infinitū excedit proportionem potentiæ finitæ, omnis autem res creata, sicuti essentiam, ita & potentiam finitam habet. Huc pertinet id, quod traditum est ab Aristotele 1. de cælo c. 11. text. 116. potentias actiuas defini maximo quod possunt, id est, certum ac definitum habere terminum à natura præfixum, ultra quē progredi nequeunt, eo quæ termino earum perfectionem æstimari. Accedit quoque experientia; constat enim quò mens pluribus rebus percipiendis intenta est, eò singulas minùs perfectè cognoscere. Addidimus, tempore finito, quia si motus fuisset ex æternitate, iam nunc qualibet intelligentia infinitas sui orbis conuersiones cognoscendo decurrisset.

Lege D. Tho. de verit. q. 2. ar. 9. & 1. p. q. 14. art. 12. Cap. pr. in 1. d. 39. q. 2.

Infinitū, qua
infinitū, igno-
tum.

Affertores p.
positæ cōclu-
sionis.

Porro hæc nostra conclusio partim est D. Augustini 4. in genef. cap. 35. & 15. de Trinitate cap. 24. partim D. Tho. 1. p. q. 86. art. 2. & 1. lib. contra gentes cap. 70. & opusc. 9. q. 81. Scoti in 4. d. 1. q. 1. Dur. in 2. d. 3. q. 7. Aegidij in 1. d. 39. q. 3. & aliorum complurium.

ARTICVLVS II.

RESPONDETVR ARGVMENTIS QVORVNDAM existimantium posse angelum vi naturæ infinita cognoscere.

A su-

Item Aescu-
lanus lib. 1.
huius operis
lect. 7. q. 2. &
Gratiad. cu
lect. 7. q. 2.

A Superioris articuli conclusione dissentiunt Capreolus in 2. d. 3. q. 2. art. 3. Soncinas 12. Metaph. q. 62. alijque nonnulli. Opinatur enim posse angelum si quam maximam potest, conatum faciat, aliqua infinita simul distincte cognoscere. Quod hisce ferè argumentis confirmat. Primum. Intelligentia, quæ solis sphaeram circuevoluit comprehendit effectricem vim solis, alioqui (ait Soncinas) non haberet motor proportionem cum proprio orbe, quam tamè prædicat Aristoteles 12. Metaphys. cap. 8. tex. 44. atqui sol potest infinitas species progignere, & absque dubio producturus esset infinita indiuidua, si mundus in æternum duraret; ergo intelligentia cognoscit actu eiusmodi infinita. Consecutio probatur, quia nemo causam comprehendit, quin omnia eius effecta explorata habeat.

Deinde argumentatur Soncinas. Quilibet angelus cognoscit simul omnia, quæ vna specie intelligibili representantur: sed omnes numeri, eorumque proportionem representantur vna specie (alioqui si singulos numeros singulæ species referrent; cum nullus sit, quem percipere angelus non possit, sequeretur consignatas illi esse infinitas species intelligibiles) ergo angelus vno actu infinitas numerorum species apprehendit.

Tertio. Ideo intellectus noster non potest quamlibet multa comprehendere; quia est immersus hoc mortali corpore, quod mentem degrauiat, nec quicquam intelligit, nisi operante simul phantasia, quæ rerum obiectarum multitudine obruitur, ac defatigatur, vt Plato in Phædro scripsit, ipsaq; experientia docet. Cum igitur mentes Angelicæ hisce impedimentis liberæ sint; nihil obstat quominus infinita intelligant. Adde quod non vt sensus excellenti sensibili, ita intellectus, præsertim qui à sensu non pendet, excellenti intelligibili læditur, & ab aliorum perceptione retardatur; quin potius quanto nobiliora capit obiecta, tanto ad alia cognoscenda habilior fit, teste Aristotele 3. lib. de anima cap. 4. tex. 7.

Circa eandem nostram conclusionem alij ad extremam quandam sententiam deflexere, arbitrati, licet cœlestium corporum motus fuissent ab æterno, non potuisse intelligentiam omnes cœli conuersiones successiuè cognoscere. Afferunt autem pro se illud Aristotelis, infinitum, quia infinitum, ignotum est. Quibus verbis innuit Philosophus infinitum sic intellectus aciem effugere, vt nec infinito tempore percipi queat. Item qua si intelligentia omnes globi cœlestis conuersiones nouisset, potuisset earum omnium vno actu recordari, atque ita naturali vi infinita simul comprehendere. Denique id etiam addunt; quod nulla ratio cogat asserere intelligentiam prædictas conuersiones tanquam plura cognita sigillatim percepturam fuisse; cum motus cœli vnum quid sibi cohærens & continuum sit.

Hæc tamen argumenta leuiora sunt; nec ob ea à communi Philosophorum placito abscedendum fuit. Ad primum igitur Soncinatis dicendum intelligentiam comprehendere virtutem solis, nec tamè

Opinio Gregorij, & aliorum, quæ non probatur.

1. arg.

2. arg.

3. arg.

Aliorū opinio, quæ etiam non placet.

2. arg.

3. arg.

Responsio ad arg. prioris sententiæ.

iccir-

Agēs naturale
in nullius singu-
laris definitē
accepti pro-
ductionē per
se tendit.

iccirco intelligere actu infinita. Nā quod ad singularia attinet, quāquam si rerum generationes nullum essent finem habituræ, infinita secundum potentiā, seu non tot, quin plura à sole gignenda essent; ad eius tamen comprehensionem, singularium cognitio non requiritur. Sicut enim naturale agens in nullius singularis definitē sumpti productionem per se fertur; ita ad sui comprehensionem nullius notitiam per se deposcit. Sed quid de speciebus dicendum? Nempe non oportere angelum ad solis vim comprehendendam infinitas cognoscere, quia neque actu infinitæ sunt, vt perspicuum est; neque earum multiplicatio in infinitum procedit, vt alibi ex Aristotelis doctrina & communi Philosophorum sententia statuimus.

Ad 2.

Angelo non
sūt indi & in-
finite species
numerorū.

Ad secundum Caiet. 1. p. q. 54. art. 2. & Fer. 2. contra gent. c. 101. negant maiorem propositionem; & rectè quidē, fieri enim potest vt vna species plura actu repræsentet, quàm vt ad omnia illa angelus distinctè possit aduertere. Quin etiam ad minorem respondemus angelo neque inditas esse infinitas species intelligibiles numerorum, neque vnā, quæ omnes numerorum species distinctè referat; sed per species rerum sub numeros cadentium percipere numerum, aut vnitatem, vt communem earum affectionem. Item quæ numero quouis apprehenso promptum ei esse maiores, ac minores numeros subinde concipere addendo, detrahendovè vnitates; similiterque figurarum, & proportionum differētias cognoscere. Quod in nobis etiam locum habet.

Ad 3.

Cur neq; no-
ster, neq; an-
gelicus intel-
lectus infinita
cognoscat.

Ad tertium dicendum intellectum nostrum nō ob id solūm haud posse infinita percipere, quia corporis commercio & intercurrentium phantasmatum turba degrauatur, ac præpeditur; sed quia cum sit virtus finita non habet proportionem cum infinito distinctè cognito. Quæ ratio etiam in intellectu Angelico, cuius item perfectio finita est, concludit. Quod autem opponitur, intellectum non lædi excellentia rei intelligibilis, ita sanè est; nec enim à re cognita noxam subire potest; cum non hæreat in corpore, vt sensus, qui dissoluta à vehemēti sensibili primarum qualitatum in organo insidentium temperie, offenditur, ac labefactatur. Verū esto intelligibile intellectualem potentiam non lædat; esto etiam nonnunquam vnus rei perceptio intellectum expediat ad plura cognoscenda, vt cognitio causæ ad percipienda effecta: sæpe tamen intelligibile sua nobilitate aut multitudine intellectus vim excedit, ita vt ab eo percipi nequeat; & vniuersim omnis infinita multitudo distinctè cognita illius terminos transcendit.

Sol. 1. argu-
pro postero-
ri sententia.

Ad primum verò eorum, quibus posteriores Philosophi nitebātur, dicito Aristotelem eo modo negare infinitum posse cognosci, quo etiam negat posse pertransiri. Quare sicuti inficiatur decurri posse infinitum finito tempore; concedit tamen in tempore infinito posse; cum posuerit infinitas orbium cœlestium conuersiones præterijisse: ita negat infinitū finito tēpore posse cognosci, admittet tamē in tēpore infinito posse.

Ad

Consule D.
Tho 1. con-
tra gentes c.
69. Hispanen-
sem in 1. d.
31. ar. 3. Scot.
in 3. d. 14. q. 4.

Lege A
um in
de cog
ne ang
q. 9. ad

Cōsule
per Fir
de sum

Lege Aegidi
um in tract.
de cognitio
ne angelorū
q. 9. ad 10.

Ad secundum, non eandem esse rationem in notitia successiua in
finitarum circumuectionum, & in vno actu, quo intelligentia earū
omniū simul recordaretur; hic enim in infinita simul tenderet, quod
fieri non posse monstrauimus; successiua autem cognitio non ita se
haberet; vt luce clarius est.

Ad tertium, negari non posse Angelum cunctas sui orbis reuolu
tiones percepturum fuisse; licet enim vnum continuū motū om
nes constituent; tamen sicuti nos in eodem coelesti motu dies plures
designamus, cur non idem efficeret Angelus; aut qui posset non ad
uertere & notare noctium, & dierum vicissitudines, atque adeo sin
gulas ab eodem ad idem punctum solis conuersiones?

Q V A E S T I O V I .

A N I N T E L L E C T V S C R E A T V S A D
infinita simul cognoscenda diuinitus
excitari queat.

A R T I C V L V S I .

S T A T V I T V R P O S S E .

Cōsole Ca
put Firmiter
de sūma Tri.

NON adducimus in controuersiam an intellectus
creatus ad intuitiuam diuinæ naturæ cognitionē
eleuetur; id enim fide constat. Sed vtrum vel in
ipsa diuina essentia, vel extra illam infinita simul
intelligere possit. Sit igitur 1. assertio. Intellectus
creatus diuina ope adiutus potest in Verbo co
gnoscere simul infinita. Hæc assertionem etsi im
probenonnulli, quos refert. Capr. in 3. d. 14. q. 2. art. 1. eam ta
men multi graues auctores approbant. Ex quibus Magister sent. in
3. d. 14. c. 1. Alber. Mag. ibidem art. 1. eiusque discipulus Vdalri
cus arbitrantur animam Christi cognoscere in diuina essentia om
nium rerum possibilium naturas. Quod etiam Dur. in 4. d. 49. q. 6.
art. 2. & Godofredus quodlib. 6. q. 3. de quouis beato asserendum
putant. Atque horum sententiæ omnino adstipulatur D. Fulgen
tius in responsione ad tertiam quæstionem Fernandi diaconi. D. au
tem Tho. 3. p. q. 10. arr. 2, & 3. & 3. contra gentes cap. 59. & 60.
& de verit. q. 8. art. 12. eiusque sectatores, quorum sententia veri
similior est, asserunt nullum beatū omnia possibilia intelligere; quia
iam diuina essentia ab intellectu creato comprehenderetur (siquidē
quo plura effecta in causa videntur, eo magis causa penetratur, atque
adeo

Sol. 2.

So. 4.

Poss. infini
et cognosc
in diuina es
sentia.

Intr. potest
tam cogno
scere & se
cognoscit ad
reparatio
portione Ma
theus
sed ac cogno
scere.

1. assertio.

Quos aucto
res habeat.

Nullum be
atum cognos
cere omnia
pos.

ile D.
con
ntes 6.
spalea
n 1. d.
1. Scot.
14. q. 1.

adeò cognitis omnibus, quæ ab ea effici possunt, omnino comprehenditur) Sed quemlibet videre actu aliqua infinita; nimirum animam Christi cognoscere omnia, quæ fuerunt, sunt, eruntvè aliquando, & quæcunq; continentur in potestate creaturarum, quæ à Deo conditæ sunt: quia hoc ad ipsius dignitatem pertinet, cui subiecta sunt omnia. Alios verò beatos videre ordinē vniuersi, & omniū rerū ad illius perfectionē attinentiū naturas, atq; etiā infinitas species figurarū, numerorū, & proportionū; quia horū cognitio spectat ad naturæ intellectuicis perfectionem, quæ felici illi statui omniū bonorum complexione continentem deesse non debet.

Posse infinita cognosci in diuina essentia.

Inter potentiam cognoscentem & re congruam non requiri proportionem Mathematicam; sed accommodationis.

Probatur.

Non oportet speciem intelligibilem ad queri perfectioni rei representate.

Quod autē nihil repugnet quominus infinita hoc modo percipiuntur, breuiter ex eo concludi potest, quia vt D. Tho. 1. cont. gen. c. 69. argumentatur, intellectus, qui maximū omniū intelligibiliū, hoc est, diuinam essentiā clarè intuetur; vtiq; valebit id, quod minus est, atq; adeò aliquod genus infiniti in eadem essentia diuina relucens distinctè cognoscere. Deinde, quia vt idē S. Doctor 1. p. q. 12. art. 5. animaduertit, inter potentiā cognoscentē & re cognitā non requiritur proportio mathematica, ita vt si perfectio aut numerus rei cognitæ infinite augeatur; crescere etiā infinite debeat potentia cognoscentis perfectio; sufficit enim proportio, quā vocant accommodationis, id est, vt potentia intelligendi ultra modum suæ naturæ à Deo eleuetur, ac diuino lumine perfundatur, vt ad infinita percipienda habilis fiat; præsertim cum id, quod in ea infinitorū perceptione speciel intelligibilis rationē subit nimirū essentia diuina, sit quidpiā, infinite perfectū, & ipsa infinita in vnico obiecto primario, in quo virtute continentur, ac relucet, vno actu videantur.

Sit 2. assertio. Probabile est posse etiam intellectum creatum diuina ope excitari ad cognoscēda simul & distinctè aliqua infinita in se ipsis extra diuinā essentiā, v.g. infinita puncta, quæ sunt in linea, vel infinitos gradus candoris, si à Deo producerentur. Hæc ex eo suadet, quia in huiusmodi cognitione nulla est cōtradictionis implicatio, nec ex parte infiniti, cum non ponamus id numerando trans eundem esse; nec ex parte imbecillitatis potētia; quia potest illa supra naturæ suæ modum ex diuino concursu proportionē assequi ad cognoscēda multitudinē infinitā rerum finitarū, sicuti quod plus est, assequitur ad clarè & quidditatiuè intuendā infinitā Dei essentiā vt paulo supra diximus. Porro duo hic animaduertes vnum est, ad cognoscēda distinctè & simul huiusmodi infinita producēdam esse à Deo speciem aliquam intelligibilem, quæ illa distinctè & enodatè repræsentet. Nec proinde tamen eā speciē infinite perfectā esse debere (esto beati dū infinita vidēt infinitā speciē habeant vtpote quibus pro specie est ipsa Dei essentia, vt diximus) Non enim oportet speciei perfectionē augeri per æqualia incrementa secundū mensurā rerū, quæ per eā repræsentantur, sicuti nec perfectionē cognitionis ad mensuram rei cognitæ; alioqui cognitio intuitiua diuinæ naturæ

Lege de eadē re D. Tho. 3. cont. gen. c. 74. & de verit. q. 20. art. 4. Sco. in 4. d. 3. q. 1.

Lege 1. 9. 12. & 2. Sco. d. 3. q. 1. in 1. d.

naturæ infinite perfecta esset. Alterū est, vt hæc infinita intellectus percipiat, non sat esse illorum specie diuinitus consignari; sed egeret etiam peculiari Dei auxilio, quo supra naturæ suæ captum & facultatem ea vtatur, & in obiectum infinitum tendat.

Sit tertia assertio. Nullus intellectus etiam diuina ope adiutus valet infinita finito tēpore successiue cognoscere. Probat, quia alioqui sequeretur infinitum incipiendo pertransiri, quod fieri posse negat Aristoteles tum hoc lib. cap. 7. tex. 63. tum 2. Metaph. cap. 2. tex. 13. Atque in hunc modum interpretatur Scotus in 1. d. 3. q. 2. illud Aristotelis ex 1. huius operis c. 4. tex. 35. infinitum, quia infinitum, est ignotum, nimirum quia infinitū sumendo in eo vnū post aliud, impossibile est percurri; semper enim vna parte accepta, alia accipienda supererit.

lege D. Th.
1. q. 14. art.
12. & q. 86. a.
2. Scot. in 1.
d. 3. q. 2. Arg.
in 1. d. 39. q. 3.

3. assertio.
Suadetur.

ARTICVLVS II.

SATISFIT ARGVMENTIS QVORVNDĀ proximi articuli assertiones oppugnantium.

EXpendamus nunc ea, quæ nonnulli cōtra superius dicta obijciunt. In primis quod ab intellectu creato nec in diuina essentia cognosci possint infinita, hoc fere modo suadet Scotus in 3. dist. 14. quæst. 2. Infinitas extensiuā supponit infinitatem intensiuā; sed nullius beati cognitio habet infinitatem intensiuā; ergo neque extensiuā, hoc est, extensam ad infinita obiecta. Maior propositio asseritur à Commentatore in lib. de substantia orbis, probaturq; ex eo, quia vbi excessus in vno arguit excessum in alio, infinitas arguit infinitatem; at excessus in numero rerum cognitarū arguit excessū in intensione, seu perfectione cognitionis; quis enim inficietur præstantiorem esse eam notitiam, qua homo & leo, quā illa, qua homo duntaxat intelligitur?

Deinde. Ita opponit Adamus in 3. quæst. 10. Id, quod infinitis intellectioibus æquiparatur, infinitum esse oportet; sed cognitio, qua percipiuntur infinita numero, æquiparatur infinitis intellectioibus, quibus ea singulatim conciperentur; ergo est actu infinita, atque adeo sicuti dari actu infinitum non potest; ita neque infinitorum cognitio.

Præterea circa tertiā conclusionem sunt qui putent nō esse cōtra rationē infiniti decurri cognitione tēpore finito. Itaq; potuisse illud eo pacto à diuino intellectu concipi, nisi Deo successiua cognitio repugnaret. Est autem pro hac sententia in primis illud, quod in qualibet hora transeunt infinita instantia. Deinde quia cum flamma

Mmm

lignum

Argu. Scoti.

Arg. Adam.

Argumenta quod nō repugnet infinita finito tēpore successiue cognosci.

lignum absumit, corrupta prima ligni superficie versus ignem, resultat alia; tum hac intereunte alia exoritur, atque ita in infinitum; sicque peracta ligni deflagratione transactæ sunt infinitæ superficierum generationes, totidemque interitus. Tertiò, quia cum corpus sphericum mouetur super planum, finito tempore peragit infinitos contactus discretos, cum tangat omnia puncta eo modo, quo sunt in continuo, hoc est, discretè. Quare cum alia infinita tempore finito transeant, nihil impedit ex parte infinitudinis, quo minus infinitum finito tempore cognoscendo transigatur.

Responso ad
arg. Scoti.

Hæc tamen nihil contra ea, quæ statuimus concludunt, atque in primis argumentum Scoti quo pacto diluendum sit, iam patet; nimirum licet cognitio extensiva intensiuam supponat, & huius excessus illius excessum arguat; non tamen oportere intensiõnem & extensionem per æqualia incrementa sibi perpetuò respondere; præsertim cum potentia ex peculiari concursu agētis infiniti supra vim suam eleuatur. Tunc enim efficacitate super naturalis auxiliij quodammodo ei infinitas intensiua suppletur & compensatur. Similiter respondendum est Adamo, licet cognitio infinitarum rerum æquetur infinitis intellectiõnibus quoad extensionem obiecti; non tamē eis æquari quoad intensiõnem.

Ad arg. Adami.

Responso ad
alia. arg.

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ea verò, quæ contra tertiam assertionem obiecta sunt, parum momenti habent. Nam instantia esto sint infinita; tamē quia sunt partes finiti temporis, non nisi per modum vnius finiti labuntur. Idēq; dicendum de superficiebus, & tactibus discretis globi; superficies enim ligni non intereunt, aut gignuntur seorsim; sed ad combustionem ligni, quæ vna & continua est; & tactus globi ita sunt discreti, vt nihilominus ad vnum eundemque motum globi pertineant. Quo fit, vt hæc omnia non tanquam infinita simpliciter, sed quasi vnum quid finitum transuolent.

Vberior explicatio
tertij arg.

Plures intellectiõnes
successione elicitæ
necessariò procedunt
ordinate, secundam
post primam.

Præterea (quod planè rem explicat, occurritque instantiæ de contactibus, quos faceret punctus si à corpore separatus duceretur ab angelo supra lineam, qui proinde contactus ad nullius motum corporis pertinerent) illa momenta, superficies, & contactus, ita se habent, vt post quodcunque illorum sequantur immediatè infinita: at plures intellectiõnes successione elicitæ, non succedunt per modum vnius, quod componant, vt patet, itemque necessariò procedunt ordinate, secundam post primam, & sic deinceps: nec verò ita, vt post vnāquæque designatam eliciantur immediatè infinita. Vnde fieri non potest vt in omnibus momentis horæ collectiuè acceptis eliciantur. Qua etiam ratione supra q. 2. huius loci art. 3. ad sextum

negauimus posse à Deo per singula horæ instantia
collectiuè sumpta angelos creari.

FINIS TERTII LIBRI,

IN QVARTVM LIB.

PHYSICORVM

ARISTOTELIS.

PROOEMIUM.

TRADITA LIBRO SUPERIORI MOTVS & infiniti doctrina, persequitur Aristoteles cæteras rerum Physicarum proprietates. Continet autem liber hic tripartitam explicationem loci, vacui, & tēporis; de quibus cognoscere, & differere naturalis philosophi est. De loco, tum quia oportet ea, quæ materia constant, loco aliquo cohiberi, & circumscribi; tum quia latio sine loco non est. De vacuo, quia plerique veterum id à loco minimè distinxerunt, idemque omnino locum, & vacuum; neque locum absque inani dari posse arbitrati sunt. De tempore, quia omnis motus tempore fit; ac quidquid gignitur, & interit, tempori subiacet, eiusque mensura continetur. Agit autē Aristoteles primū de loco, vt annotauit Simplicius, quia tempore, immo & motu prior est locus. Non prius tamen de loco, quàm de motu differuit, quia quemadmodum cum rerum naturaliū causas pertractaret, prius egit de ijs, quæ intrinsecæ sunt, quæque rei essentiam constituunt, hoc est, de materia, & forma, tū de externis, videlicet de fine, & efficiente; ita consentaneum iudicauit affectiones, quæ rebus Physicis inhærent, cuiusmodi est motus, initio perquirere, postea de ijs, quæ extra habentur, è quarum numero locus est, disceptare.

Tripartita
huius libri doctrina.

Interpretatio
vulgaris.

Cur Aristoteles
non prius
de loco, quàm
de motu egit.

Mmm

Capitis primi Explanatio.

Specula re ad
Physiologū
contempla-
tionē loci.

Interpretum
dissentio.

Porro quid sibi velit secundū illud problema Quomodo locus sit, nō sat conuenit inter Græcos interpretes. The mistius referendum id putat ad modū, quo locus esse habeat, videlicet, nū per se cohaereat, vt substantia, an in alio insit morē accidentium. Magis appositē Simplicius, quomodo sit, idem valere inquit, ac quæ sint loci affectiones. Licet enim ea quæstio ex doctrina secundi posterioris Analyticæ tertiū locū vendicat, hīc tamen secundum obtinuit: quia sepe ex ijs, quæ rebus insūt, ad earum substantiam, & naturam cognoscendam pro uehimur.

Loci confide-
ratio obscu-
ra.

Dubitatio
primus ad sci-
entiā gradū.

b Illud verò dubitationes } Loci cōtemplationē multis difficultatibus inuolutam esse ostendit, tum quia loci naturam scrutanti nunc materia, nunc forma, nunc corpus, nunc aliud quidpiam esse videtur, ita vt vix citra erroris periculum controuersiam diiudicare liceat. Tum quia cū veteres de loci natura nullam (qui primus ad scientiam acquirendam gradus est) dubitationē attigerint; vtique nullum in hac peruestigatione reliquere vestigiū, cui insistere valeamus. Vnde etiam conspicua erit utilitas huiusce doctrinæ. Nā vt extremo cap, Elenchor. Aristoteles scripsit, eorū, quæ in disciplinis trad. tur, quædā ab ijs ipsis auctoribus inuēta fuere: alia sūt quorū fūdamēta ab alijs cū iacta fuerint, nō ita difficiles in ijs absoluēdis pgressiones posteri repererūt. At enim multò inquit plus utilita-

T^a autem infinitum } Disceptationem de loco, sicuti & de infinito, ad naturalem Philosophum pertinere ast. vit, ac potissimā quæstiones illas; Vtrum ne locus sit, nec ne, quomodo sit. Quid nam sit. Id, quod duplici ostendit argumento. Primum ex communi consensione mortalium, quorum mētes opinio imbuit, quæcunque sunt loco contineri, ita vt vindicare esse, & in loco existere, inter se reciprocari putent. Secundo quia cū ad Physicum spectet cōmunissimum & rebus naturalibus maximē propriū motū, id est, lationē pertractare, necessariò ei natura loci, in quo latio versatur cognoscēda erit.

ARISTOTELIS Physicorum.

LIBER QVARTVS.

CAPVT. I.

T^a autē infinitum, sic locus vtrū sit, nec ne, & quomō sit, & quid sit Physicū cognoscere necesse est. Nā & ea, quæ sunt, alicubi esse omnes existimant: quod namque non est, nasquā esse. Vbi enim Tragelaphus, & Sphinx sunt? & motuū cōmunissimus, maximēq; proprius in loco est, quem Πορὸν; hoc est lationē appellamus. b Illud verò multas habet dubitationes, quid nam tandē sit locus. Nam nec idē ex omnibus, quæ insunt, videtur esse, nec dubitatum quicquam de eo, aut inuentum ab alijs habemus. c. Ac locum quidem essa translationis vicissitudine videtur constare. Illic enim vbi aqua nunc est, cū inde effusa erit, vt ex vase, aer vicissim inerit: interdum verò hunc eundem locum aliud quoddam corpus occupat. Hoc igitur ab his omnibus, quæ subintrant, & mutantur, diuersum videtur: in quo enim aer nunc est, in eo prius aqua erat. Quare constat locum & receptaculū, in quod, & ex quo trāsata sunt, aliquid esse ab vtroque diuersum.

d Præ-

Text. 1.

Text. 2.

Text. 3.

tis habent illa initia, quam reliqua omnis, quæ ex his proficiscitur accessio. Namque, ut dici solet, principium maxima totius pars est, ideoque difficillimum, quia quanto vi & facultate maiore est, tanto minore est magnitudine. Unde & difficile cernitur, eo autem inuento ar- Principij quæ
duum non est conferre, ceteraque adijcere. Huc pertinet illud Trismegisti in Cratere, princi- ta vis.
pium complectamur: hoc enim co- nito, vniuersa facillimè percurremus. Et Hesiodium illud
principium, dimidium totius. Quod refert Plato 6. de legibus, & Aristoteles 3. lib. Politicor. In
Primo verò Eth. c. 7. ait principium plusquam dimidium videri.

c Ac locum quidem. Non solum dari locum; sed esse quid distinctum ab ijs, quæ loco

continentur, multis

cõfirmat rationibus

Prima sumitur ex suc

cessu, & altera vi-

cissitudine corporũ,

quæ hinc inde comi-

grant. Hoc modo re-

ceptaculũ illud, quod

nunc ab aqua v. g.

nũc, de fluente aqua,

ab aere occupatur,

non solum in rerũ

natura existit, sed est

etiam aliquid à cor-

poribus, quæ recipit,

diuersũ: atqui recep-

taculum huiusmodi,

locus est: non solum

igitur locus datur;

sed est quid à corpo-

ribus distinctum, ac

seiectum.

d Præterea & } Se-

cunda ratio, quæ du-

citur à latione, ita

habet. Id, quod simpli-

cia corpora naturali-

ter rapiuntur, non

modò est in rebus;

sed etiam vim quan-

dam habet eas con-

seruandi, tuendique;

at corpora simplicia

infita nature propen-

sione alia fursũ, alia

deorsum, quæ natura-

les loci differentie sũt

nature imperu com-

meant; locus igitur

non modò est in re-

bus; sed prædictam

Di-

d Præterea & lationes naturalium, simpliciumque corpo-
rum, ut ignis & terre, & aliorum huius generis non solum
declaran locum aliquid esse: sed etiam vim quandã habere:

vnũquodq; enim nisi prohibeatur, in suum ipsius fertur locũ,
aliud quidem in superũ, aliud in inferũ. Hæ autem loci sunt
partes & species, superum & inferum, & sex dimensionum

reliquæ. Nec solum quoad nos hæc sunt, superum, & inferum,
dextrum, & sinistrum. Etenim nobis non eadem semper sunt,
sed ex situ, prout nos conuerterimus, existunt. Quo fit vt idem

dextrum sit sepe, & sinistrum, inferum, & superum, ante, &
retro. In natura verò vnũquodque per se distinctum est: non
enim superum quiduis est: sed quo ignis & leue fertur. Simi-

liter & inferum non quiduis: sed quo graua, & terrea, tan-
quam non situ solo: sed facultate etiam differant. e Decla-
rant verò & Mathematica, quæ cum in loco non sint, situ ta-

tamen nostro dextrum habent, & sinistrum, ita vt eorum situs
animo tantum concipiatur, cum nihil horum habeant natura.
f Præterea qui inane aiunt esse, ij locũ esse pronuntiant, quã-

do quidem inane locus sit, qui corpore est destitutus. Ex his igi-
tur existimare aliquis possit locum quidpiam esse à corpori-
bus diuersum, corpusque omne sensibile in loco esse. Videri au-

tem potest & Hesiodus rectè dicere, cum Chaos primum fece-
rit. Inquit enim

Principio Chaos est generatum ante omnia, post quod

Pectus habens latum tellus.

Quasi primum oporteret receptaculum rebus preparari, prop-
terea quod, vt plerique, omnia alicubi, & in loco esse existima-
ret. Quod si eiusmodi est, admiranda quædam: & omnibus an-

tiquior loci vis erit. Id enim, sine quo aliarum rerũ nulla est,
ipsam autem est sine alijs, necesse est primum esse. Etenim lo-
cus non perit, ijs quæ in eo sunt intereuntibus. g Sed dubium

existit, si est, quid sit, vtrum corporis quædam moles, an quæ-
piam alia natura: ipsius enim genus primò quærendum est.

etiam virtutem sibi vendicat.

e Declarat verò & Mathematica. Placet Græcis interpretibus aliam hic rationem subijci
ad probandum locum esse. Dari, inquit, locum res Mathematicæ ostendunt, quæ etsi per
se, ac vi sua in loco non sint, sicuti nec per se mouentur; tamen nostre mentis beneficio loci
differentias sortiuntur. Nam quemadmodum lineas cogitatione à motu, materiaque absolu-

mus, ita eis leuam, & dextram, quam natura non habent, imaginando tribuimus. Lege Aristo-
telem lib. 2. de cælo cap. 2.

f Præterea qui } Hæc est alia ratio ad idem institutum, ab auctoritate quorundam Philo-

sopho-

Text. 4.

Text. 5.

Text. 6.

Text. 7.

Text. 8.

Locũ distin-
gui à re loca-
ta.

1. ratio.

2. ratio.

3. ratio.

4. ratio.

Hesiodus.

sophorum, qui vacuum posuere. Nam cum vacuum sit locus carens corpore, iam locum dari fatebantur. Profert autem in eandem sententiam Hesiodi testimonium, qui in sua Theogonia scripsit, ante omnia effectum Chaos, non solum ut rudem & indigestam molem; sed ut commune corporum latentium gremium, hiantem sinum; deinde terram ad excipiendas dissimilium corporum formas, quæ per generationem inducendæ erant. Putabat enim locum præcedere oportere ea, quæ loco recipiuntur. Quod si ita est, inquit Aristoteles, admiratione, & spectatu dignissima ceterisque vetustior loci vis est, cum sine alijs existisse perhibeatur, alia verò sine ipso coherere non possint.

g Sed dubium

Probauit hætenus locum esse; nunc in contrariam partem differit, pariterque loci naturam, & definitionem scrutatur. Proponit ergo sex argumenta, quibus ostendi videtur non dari locum. Primum ita habet. Si locus quidpiam esset, maximè videretur esse corpus; siquidem constat ter gemina dimensione, longitudine, latitudine, & profunditate, quibus corporis natura definitur: atqui corpus esse non potest, quia cum locus, & id, quod loco cohibetur, simul sint, sequeretur duo corpora simul existere, seque permeare: locus igitur nihil est.

2. arg.

h Præterea si corporis. Secundum argumentum ita concluditur. Si locus ex alterna corporum vicissitudine, & translatione rite argueretur, dandus etiam foret locus superfici-

ei, & lineæ, immo & puncti: siquidem hæc etiam aliò transferuntur, sibi que mutuo succedunt; at horum nullam locum dari liquet ex eo, quia si puncti locus esset; cum locus, & id quod loco continetur, equalia sint, & coniuncta, iam locus esset quid intextile, sicuti punctus, atque adeò duo indissimibilia quantitatis simul essent, quod fieri non potest. Idem similiter de linea, & superficie demonstrabitur.

3. argum.

i Quid enim locum? Tertium argumentum. Si detur locus, magnitudinem habere necesse est, cum sit corpori equalis, & tamen eam habere non potest. Non igitur locus datur. Probatur minor. Nam si eam haberet, vel tunc locus esset corpus, oreum elementum, ex elementis & corporeis constans, atque ita duo corpora simul existerent, seque permearent; vel esset elementum vacuum corpore, aut ex elementis corpore vacantibus constitutum; quod etiam fieri nequit, quia eiusmodi elementa non dantur in natura.

4. argum.

k Cuius præterea rei? Quartum argumentum. Si, inquit, locus sit, utique erit causa rerum, quæ ipso continentur; cum vim quandam obtinere perhibeatur, sed hoc dici non potest, quia nullum est

Dimensiones quidem tres habet, quibus corpus omne definitur, longitudinem, latitudinem, et altitudinem: fieri autem non potest, ut locus sit corpus, propterea quod in eodem duo essent corpora. h Præterea si corporis locus est, & receptaculum, constat & superficiem esse, & cæterorum extremorum. Eadem enim accommodabitur ratio, quandoquidem illic ubi aquæ superficies prius erat, aeris superficies vicissim erit: sed puncti, & loci puncti differentiam nullam habemus: quare si locus ab hoc diuersus non est, nec ab ullo quoque cæterorum diuersus erit, nec aliud quid est locus præter horum vnumquodque. i Quid enim locum esse tandem ponemus? neque enim elementum, neque ex elementis vel in rebus corporeis, vel in corpore vacantibus id esse potest, quod huiusmodi obtinet naturam: magnitudinem namque habet, corpus autem non est: ac sensilium quidem corporum elementa sunt corpora, ex elementis autem, quæ mente apprehenduntur, magnitudo nulla exoritur. k Cuius præterea rei causam locum esse aliquis posuerit? nulla enim causarum quatuor ei congruit. Neque etenim ut materia rerum est causa, cum ex eo nihil constet: neque ut species, & ratio, neque ut finis, nec ut mouens causa. l Iam verò si sit, ipse quoque erit alicubi: nam Zenonis dubitatio rationem aliquam querit. Si enim quidquid est, in loco est, manifestum est fieri, ut loci quoque sit locus: hoc in infinitum proficiscetur. m Præterea si ut corpus omne in loco est, sic in omni loco est corpus, quoniam pacto de his, quæ auferuntur, dicemus? si enim cuiusque locus nec minor est, nec maior, necesse est ex his eorum locum simul auferri. His itaque non solum quid est, verum etiam an sit, dubitare necesse est.

CAP.

Text. 9.

Text. 10.

Text. 11.

Text. 12.

Text. 13.

Text.

Text.

8. 117

est

est cause genus, ad quod referri queat, ut causarum genera sigillatim intuentibus perspicue patebit Ergo etcet.

Iam vero si sit) Quintum arg. est Zenonis, qui ex aliorum Philosophorum confessione sumebat omnia, que in rerum vniversitate sunt, loco contineri. Tunc ita argumentabatur. Quidquid est cohibetur loco; ergo si locus est, ipse etiam loco cohibetur. Sed hoc fieri nequit, quia dabitur progressus infinitus in locis. Impossibile est igitur dari locum.

Præterea si ut) Sextum arg. Si locus ita est à natura comparatus, ut omne corpus in loco, & in omni loco corpus sit, sequitur, cum res viuentes incrementa accipiunt, ipsum quoque locum cum ijs dilatari & crescere; siquidem vberior quantitas maiorem locum deposcit: at non apparet qua ratione locus dilatari possit; cum immobilis sit, & incrementi expertus. Futile est igitur existimare dari in natura locum, quo res contineantur.

Capitis secundi Explanatio.

Quia autem) Loci naturam explicaturus docet duplicem esse locum, communem, & proprium. Locus proprius dicitur, qui primo, ac immediate rem continet, qualis est superficies concaua aeris Socratem ambientis. Communis est, qui rem non primo & immediate complectitur, veluti cælum respectu Socratis, quem aliorum corporum interiectu ambit. Hoc posito probat locum videri formam esse, hoc modo. Forma est terminus, siquidem terminat magnitudinem, id est extensionem materię, & materiam magnitudinis, id est ipsam substantiam materię tali affectam extensione: sed locus est etiam terminus cum definiat, ac circumscribat rem locatam: videtur igitur concedendum locum formam esse. Hęc ratio, ut aduertunt Simplicius, Commentator, &

Loci duplex,
Communis
& proprius.
Locum videri
formam.

D. Thomas, nullam habet speciem vere probationis, cum constet ex vtraque propositione affirmante in secunda figura: proindeque tantummodo gratia disputandi ab Aristotele affertur.

b Quatenus autem) Videri materiam.
Proponit rationem, que suadet locum esse materiam; nepe quia locus nihil aliud esse videtur, quam interuallum; quandoquidem hoc æquale est magnitudini, sicuti

C A P. II.

Text. 14.

Quia autem aliquid per se, aliquid per aliud dicatur, locus quoque alius communis est, in quo omnia insunt corpora, alius proprius, in quo primo ut in cælo nunc es, quia in aere, qui est in cælo, in aere autem, quia in terra, & in hac similiter, quia hoc in loco, qui nihil præter te continet. Si igitur locus est id, quod vnūquodque corpus primo continet, certè erit extremum: quare cuiusque rei species, & forma, qua magnitudo, & magnitudinis materia terminatur, locus esse videbitur: hæc enim vnus cuiusque est terminus. Qui ergo ita considerant, ijs cuiusque rei forma est locus.

b Qua-

& locus: at materia interuallum est, seu receptaculum, in quo formę recipiuntur, quod quidem à formis ipsis, quasi terminis, & limitibus cohibetur, cum suo ingenio indefinitum, & vagum quidpiam sit. Et verò quod materia à formis, & dimensionibus diuersam habeat naturam. (Nam id etiam ad rationem loci comparatione rei contentę exigitur,) ex eo ostenditur, quia termino, & dimensionibus, alijsque id genus cogitatione à materia abiunctis, adhuc materia integram, incolumemque essentiam retinet.

c Quo circa) Propter similitudinem, que inter locum, & materiam cernitur, ut proximè dictum fuit, scripsit Plato in Timeo materiam & receptaculum, siue locum idem esse: quamquam aliter pronuntiarit in dogmatibus, que ab eo discipulis tradita, non tamen literis commendata sunt; vbi materiam, magnum & paruum nuncupauit. Vnde cum omnes communis assensu locum ponerent, solus Plato quid nam esset, explicare aggressus fuit, etsi verbis aliquantulum remotis; siquidem non tam quid locus, quam quid materia esset, declarauit, aiens materiam conceptaculum, siue locum formarum esse.

d Illud

Locum non esse formam, nec materiã.

Reprehenditur Plato.

d Illud verò intelligere } Ostendit locum nec formam esse, nec materiam, proindeque nihil superioribus argumentis fuisse conclusum, argumentatur verò in hunc modum. Id, quod separatur à re non potest esse eius forma, aut materia; cum hæc rei naturalis essentiam constituent; sed locus separatur à re, ut ex corporum translatione constat. Igitur locus nec forma est, nec materia, nec item alia rei compositę pars, aut accidens illi inherens. Deinde quod materia non sit locus separatim probat, quia loci est continere, materia verò non continet, sed cõtinetur potius. Hic

e Quod si in re ipsa } Idem institutum confirmat hoc modo. Res, quę mouentur, in loca propria feruntur; in materiam, & formã nulla res fertur, quia vnunquodque suam intra se materiam & formam continet. Non igitur locus materia aut forma est. Item si forma & materia locus forent, iã locus vna cum re mota ciceretur, & locum sibi etiã vindicaret, atque ita loci locus esset, quod absurdum est.

f Quin etiam } Non parua est interpretum dissensio in explicatione huius loci. Nonnulli è quorum numero est Apollonius, referente Simplicio, arbitrantur rationem hanc cum ijs quę proxime antecedunt, & sequuntur, minimè coherere, sed continuandum cum textu. 15. vbi Aristoteles probauit non posse dari locum; quia oporteret illum auferri; hic verò idem ab eo ostendi, quia sequeretur corrupti locum intereunte aere, ex quo aqua gignitur; cum tamen nulla eiusmodi interitus causa possit inueniri.

Aliorum explanatio.

Pfellus, Alexander, & Philoponus volunt probari hic ab Aristotele, locum non esse formam; quia cum res corrumpitur, forma interit, nec tamen interit locus, qui contrarium non habeat. Simplicius, Dicus Thomas, & Magnus Albertus aiunt concludi locum nec formam esse, nec

b Quatenus autem magnitudinis videtur interuallum, materia: hoc enim à magnitudine diuersum est, idque est, quod à forma, veluti à superficie, ut termino continetur, & terminatur: huiusmodi est materia, & id quod est interminatum. Terminus namque & affectiones cum à sphaera fuerint detractæ, nihil præter materiam remanet. c Quo circa & Plato materiam & receptaculum ait in Timæo idem esse. Quod enim accipere aptum est, & receptaculum, vnum idemque esse. Cum verò aliter ibi, aliter in his, quę dogmata ἀγχαφα, id est, non scripta nominantur, id quod accipere aptum est, sumat, locum tamen & receptaculum idem esse enuntiauit. Inquiunt quidem omnes locum aliquid esse; quid verò sit hic solus dicere aggressus est. Quid itaq; ex his considerant, ijs non iniuria videbitur difficile esse quid locus sit, cognoscere, si quidem horum alterutrum seu materia, seu species est; alioqui enim etiam altissimam hæc habent contemplationem, & separata inter se non est facile ea intelligere. d Illud verò intelligere non est difficile, vtrius horum locum esse non posse. Forma enim & materia à re non seiunguntur, locus autem potest seiungi; quandoquidem eo vbi aer erat, aqua vicissim ingreditur, aere & aqua sibi mutuò locum cedentibus, & alijs corporibus similiter. Quare nec pars, nec habitus est locus, sed ab vnaquaque re potest seiungi: locus enim vasis similitudinem videtur habere. Vas namque locus est, qui potest transferri, nulla rei pars est. Quatenus igitur à re est separabilis, forma non est, qua autem continet à materia diuersus est. Videtur autem semper id, quod alicubi est, & ipsum aliquid esse, & extra ipsum aliquid aliud. Platoni quidem (si digrediendo liceat dicere) causa reddenda erat, cur forme, & numeri in loco non sunt, si locus est id, quod participat, siue magnum id sit & paruum, siue materies, ut in Timæo scripsit. Præterea quonam pacto in suum ipsius locum quodque ferretur, si locus materia esset, aut forma? Non enim potest id locus esse, quo nihil mouetur, neque superum est, aut inferum. Quare in his quærendus est locus.

e Quod

materiam; quia cum ex aere aqua gignitur, necessarium foret locum vtranque mutationem subire, videlicet tam forme que corrumpitur, quam materie, que in maiorem coit densitate, quod est absurdum. Neutra harum explicationum congruit verbis contextus, que non negant, sed asserunt potius re intereunte locum corrumpi.

Germana interpretatio est demonstrari ab Aristotele locum non esse materiam; pro-

Legitima expositio.

Text. 20. *c Quod si in re ipsa locus inest, inesse autem necesse est, si materia est, aut forma, locus in loco erit. Vna enim cum re mutatur, moueturque & forma, & quod est indefinitum, non semper sunt in eodem, sed vbi est res. Quare loci erit locus.*
 Text. 21. *Quin etiam aqua ex aere genita locus perijt, quod in eodem loco corpus, quod genitum est, non sit. Quis igitur est interitus?*
 Text. 22. *Ea igitur, quibus aliquid esse necessario concluditur, & rursus ea, que de eius essentia dubitationem ingerunt, dicta sunt.* CAP.

pterea quod cum ex aere aqua oritur, locus, qui aerem continebat, aboletur; quia non potest aqua eundem occupare locum, sed alium minorem. Qui ergo, inquit fieri potest, ut locus materia sit; cum locus pereat superstita materia? aut quis materie interitus esse

se potest, cum alijs, atque alijs formis sibi succedentibus eadem perseueret neque vnquam occidat?

Capitis tertij Explanatio.

Rost a hęc) Ut proposita questio explicatius enodari queat, & argumētis in contrariam partem adductis commodè satisfieri, enumerat modos, quibus aliquid in alio esse dicitur, ad quos, si qui preterea sunt, reuocari poterunt. Primus est, quo pars, siue integrans, siue physica est in toto. Secundus, quo totum est in partibus, Tertius, quo species est in genere, & vniuersa pars subiecta in suo toto vniuersali. Quartus, quo genus est in sua specie, ceteręque partes Metaphysicę in re definita.

Octo modis aliquid in alio esse potest.

CAP. III.

Text. 23. *P*ost a hęc verò sumendam est quot modis in alio aliud est. Vno quidem modo vt digitus in manu, & omnino pars in toto: alio vt totum in partibus non enim a partibus diuersum est totum: alio vt homo in animali, & omnino vt species in genere, alio vt genus in specie, & omnino vt pars speciei in speciei ratione. Preterea vt sanitas in calidis, & frigidis, & omnino forma in materia. Quin etiam vt res Grecorum in rege, & omnino in eo, quod primum mouet. Ad hęc vt in bono, & omnino, vt in fine. Hoc autē est id, cuius gratia. Omnia verò maximè proprium est, vt in vase, & omnino in loco. b Queret autem aliquis vtrum aliquid in se esse possit, an nihil, immo omnia, aut nusquam sint aut in alio. Hoc verò est bifariā, aut per se, aut per aliud.

Quintus, quo forma siue substantialis, siue accidentaria, est in materia, vel subiecto. Sextus, quo res sunt in efficiente, aut in imperante, aut mouente. Septimus, quo effecta sunt in fine. Octauus, maximè proprius est, quo aliquid in alio est, vt in vase, & omnino in loco.

Octauus omnium maximè proprius.

Text. 24. *Cum* omnia, aut nullibi sint, aut in alio. Priusquam respondeat sumit bifariam intelligi posse aliquid in se ipso esse; nimirum aut per se, hoc est, primo, siue secundum se totum, non autē ratione partis; aut per aliud, id est, ratione partis, seu ratione alterius, quo pacto Socrates dicitur candidus, quod eius superficies candida sit, & scientia præditus, quia in eius animo scientia infidet.

b Querat aliquis? Explicatis modis, quibus aliud in alio est, in controuersiam vocat vtrum ne aliquid in se ipso esse possit, vel potius

Questio. Nō aliquid in se ipso esse potest.

Affertio.
Aliquid pos-
se esse in se
ipso per ali-
ud.

insidet. Duplici ergo assertione quesito responderet. Prior est, aliquid posse in se ipso esse per aliud. Hanc ex eo concludit, quia fieri potest, ut aliquid ratione suarum partium in se insidet, cum nimirum id, in quo aliquid est, & id, quod in ipso est, sunt partes alicuius totius, v. g. propterea quod amphora, in qua vinum continetur, & ipsum vinum sunt partes huiusmodi complexi, vini amphora, ideo vini amphora in se ipsa esse prohibetur, non quidem primo, sed ratione partium.

Suadetur.

Nam quia amphora continet, ideo vini amphora dicitur continere, & quia vinum continetur, ideo vini amphora contineri dicitur: atque ita vini amphora ratione suarum partium in se ipsa est.

Cum enim id, in quo est, & id, quod in eo est, totius fuerint partes, totum dicitur in se esse. Dicitur enim & ex partibus, ut albus, quod superficies sit alba: & sciens, quod vis ea, quae ratiocinatur. Amphora igitur in se non erit, nec vinum, amphora autem vini erit. Vtrunque enim & id, quod inest, & id, in quo est, eiusdem rei sunt partes. Ita igitur aliquid in se ipso esse potest: & primum autem non potest: ut album in corpore: superficies enim in corpore est, scientia autem in anima. Per haec autem fiunt appellationes, quod in homine sint, ut partes. Amphora vero & vinum cum separata sunt, partes non sunt: sed cum sunt simul. Itaque cum partes fuerint, idem in se erit, ut album in homine, quod sit in corpore, & in hac quia in superficie, in hac vero non per aliud. Atque haec quidem superficies, & album diuersae sunt speciei, aliaque & natura & vi utrumque est praeditum. Nec igitur si inductione consideremus, in se

Text. 25.

Affertio.
Nihil in se
ipso per se
esse.

Statuit posteriorem assertionem, videlicet nihil in se primum, siue per se, esse posse. Ac rursus explicat, quo nam modo aliquid ex parte in se esse queat. Deinde praedictam assertionem confirmat. Nam si quis modos omnes, quibus aliquid in alio esse dicitur, sigillatim percurrat nullum sane reperiet, quo aliquid per se, sine primo, in se ipso esse dicatur. Tu alia ratione idem comprobabit. Si enim, inquit, in se ipso primum, ac per se aliquid sit, ut amphora vini, necesse erit

vicissim insint, tamen amphora vinum recipiet, non quatenus ipsa est vinum: sed qua ex parte amphora est: vinum autem in amphora inerat, non qua parte ipsum est amphora: sed quatenus illa amphora est. Ac ratione quidem diuersa esse est manifestum, cum eius, in quo est alia sit ratio, alia eius, quod est in eo. Sed neque ex accidenti esse potest: duo enim corpora simul erunt, propterea quod amphora in se erit, si id esse in se potest, cuius natura ad recipiendum est apta, praeterea, & illud ad quod recipiendum est comparatum, ut vinum, si vini. Per spicuum est igitur aliquid in se primum esse non posse.

Text. 26.

Probanus.

nam si quis modos omnes, quibus aliquid in alio esse dicitur, sigillatim percurrat nullum sane reperiet, quo aliquid per se, sine primo, in se ipso esse dicatur. Tu alia ratione idem comprobabit. Si enim, inquit, in se ipso primum, ac per se aliquid sit, ut amphora vini, necesse erit tam vinum, quam amphoram, utrumque ipsorum esse. Nam cum ratio amphorae sit recipere, ratio vini recipi, si amphora vini in se erit, ambaeque rationes utrique competent, quia amphora erit in amphora, & vinum in vino: atque amphora quatenus recipiet amphora erit, quatenus recipietur, vinum, itemque vinum prout se recipiet, amphora, prout recipietur, vinum erit.

quicquam esse villo eorum, qui definiti sunt, modorum videmus: nec item esse posse ratione planum efficitur. Ambo enim utrumque esse oportebit, ut amphoram & vas, & vinum esse vinum autem, & vas, & amphoram, siquidem aliquid in se ipso esse potest. Quare ut quam maxime in se se vicissim insint, tamen amphora vinum recipiet, non quatenus ipsa est vinum: sed qua ex parte amphora est: vinum autem in amphora inerat, non qua parte ipsum est amphora: sed quatenus illa amphora est. Ac ratione quidem diuersa esse est manifestum, cum eius, in quo est alia sit ratio, alia eius, quod est in eo. Sed neque ex accidenti esse potest: duo enim corpora simul erunt, propterea quod amphora in se erit, si id esse in se potest, cuius natura ad recipiendum est apta, praeterea, & illud ad quod recipiendum est comparatum, ut vinum, si vini. Per spicuum est igitur aliquid in se primum esse non posse.

Text. 27.

Text. 28.

Non ex accidente.

d. Sed neque ex accidente. Demonstrat nec ex accidente posse aliquid in se ipso esse. Quod ut intelligas aduerte, esse in aliquo ex accidente, prout hoc loco ab Aristotele sumitur, idem valere, atque accidere alicui, quod est in illo per se: quo pacto anima est in loco, quia corpus, quod informat in loco est. Probat ergo propositum Aristoteles ex eo quia sequeretur duo corpora simul esse. Nam si amphora ex accidente in se sit, erit amphora in eo, quod per se in ipsa inest: hoc est, in vino, & ita utrumlibet erit in amphora, vinum per se, amphora ex accidente: atque adeo duo corpora eundem locum obrinebunt.

Confirmatio.

Text. 29.

e Illud vero de quo Zeno Ex dictis facilem esse ait explicationem rationis, qua Zenonem locum e medio tollere contendebat, propterea quod si locus sit erit in aliquo, ut in loco, tum rursus ille locus in

Quo pacto solui possit ratio Zenonis nitetis id enim e medio tollere.

Text. 29. e Illud vero, de quo Zeno dubitabat, si locus est, in quo sit, non est difficile diluere: nihil enim prohibet primum locum in alio inesse, non tamen ut in eo, ut in loco insit, sed quemadmodum sanitas in calidis, ut habitus, calidum vero in corpore ut affectio. Ita non erit necesse in infinitum abire. Illud vero manifestum est, cum vas nihil eius sit, quod in ipso inest, aliud enim est id, quod primum inest, aliud id, in quo locum nec materiam esse, nec formam, sed aliud; haec namque materia & forma, illius, quod inest, aliquid sunt: & de his quidem sit dubitatum. Sed quid tandem locus sit perspicuum fieri hoc modo potest.

alio erit, sicquod infinitum questio abierit. Nam cum ratione multis modis, inquit Aristoteles aliud in alio esse prohibeatur, non oportet quidquid est in aliquo, ut in loco esse. Locus igitur in aliquo est, non tanquam in loco, sed ut in subiecto, vel ut in materia. Nam

quod locus nec materia ipsa, nec forma sit, conspicuum iam est, cum haec sint partes rei compositae, quae a loci natura longe abest.

Capitis quarti Explanatio.

Vnamus igitur ut loci naturam inuenire, & appositae explicare queat, praecipuas quasdam illius affectiones, quae loco in esse communi hominum intelligentia, opinioneque iudicantur, inculcat, ita dilucide ut res explicationem minime requirat; praeter id, quod ait, omnem locum, superum, inferumque obtinere, quod duobus modis interpretes explicant. Nimirum vel disiunctim, ita ut doceat Aristoteles omnem locum, aut superum aut inferum esse, quae est interpretatio Simplicij, Themistij, & Philopoti. Vel copulatim, ut asserat in omni loco superum esse & inferum; quo pacto pars aeris, quae ignem tangit superior est, quae terra, inferior. Non recensuit autem haec ceteras loci differentias, quod haec, ut Simplicius annotavit, & praecipue, & naturalibus corporibus magis proprie habeantur.

Loci affectiones.

Omnem locum, superum inferumque obtinere, quis sensus.

CAP. III.

Text. 30. S Vnamus a de ipso, quae verè per se inesse ei videntur. Primum igitur locum id, cuius est locus continere, nihilque eius esse arbitramur. Praeterea locum primum nec minorem esse, nec maiorem, nec a quaque re distitui, & separabilem esse, deinde locum omnem superum & inferum habere, & unumquodque corpus ad propria loca naturaliter ferri, & in eis conquirere, idque aut in supero, aut in infero loco efficere. His autem positis contemplari reliqua debemus. b Enitendum autem est ita considerare, ut definitio eiusmodi reddatur, ex qua & ea, de quibus dubitatur, dissoluantur, & quae inesse videntur in loco ei conveniant. Praeterea difficultatis, & quae de eo sunt dubietatum causa innotescat. Ita enim pulcherrime unumquodque fuerit monstratum.

Text. 31. Pri-

Maxime idonea ratio ad investiganda quiddam tatem rerum.

me idonea ratio est ad indagandum quid res sit, ut 1. de anima cap. 1. Aristoteles docet quam accuratam, exactamque loci definitionem tradere in animo habeat, exponit Motus inquisitionis loci causam fuisse lationem: ideo enim veteres Philosophi caelum maxime in loco esse arbitrati sunt, quod perenni motu agitur. Tu motu, qui ad locum pertinet,

Nun a trifariam

Tripartita distributio motus localis.

Multiplex notio eorū, quę mouentur.

trifariam distribuit, videlicet, in lationem, accretionem, diminutionem; licet duo posteriores non verē, ac simpliciter motus locales sint; sed duntaxat motum localem adiunctū habeant quatenus omne id, quod augetur, maiore locum accipit, & id, quod diminuitur, minorem.

c Aliud verō est Tradit partitionem quandam eorum, quę mouentur, aut, autens quędā moueri per se, id est, ratione sui, vt composita physica: quędam ex accidente, hoc est ratione alterius, cui insunt, vt rerum physicarum partes, earumque accidentia. Deinde eorum, quę ex accidente mouentur, quędam possunt per se motum subire, vt easdem reū in physicarum partes, si à toto abiungantur; alia non posse vt accidentia.

d Quoniā autē Repetita locorum, quā superius tradidit, sectione; nempe quędam esse propria, alia communia; quorū illa rei cōtēte equalia, & cōmensurata sunt, hęc verō non itē; docet id quod in aliquo vt in toto est, dā ei coheret, nō esse in illo vt in loco, saltē actu: fore tamen in eodem tanquā in loco acti si cōtinuitate sublata, prima eius superficie contineri incipiat. Et verō tunc vtiusque extrema si mul erunt, & equalitatem sortientur, & quod diuersum auultumque est in eo, cui erat continuum, non cum eo moueri dicetur.

Definitio loci.

Locum non esse formā.

Locum non esse spatium.

e Quid igitur sit? Ex ijs, quę paulo ante docuit, liquidum esse ait quid nā locus sit, nimirum extremum corporis continentis. Nunc tamen id ipsum confirmat propositis sub vnum aspectum ijs, quę loci naturam imitantur, quorum vnum duntaxat locum esse oportet. Aut locus inquit forma est, aut materia, aut interuallum quod inter extrema, id est, inter superficiem concavam corporis continentis intercipitur, vel est superficies ipsa continentis corporis; sed de tribus prioribus nihil esse potest, erit ergo quartum. Assumptionem probat. Etenim quod non sit forma perspicuum est, siquidem forma est interna rei, locus verō extrinsecus adiacet. Nam licet continentis, & contenti corporis superficies simul fiat, tamen superficies corporis ambientis, non rei locatę, sed locanti inheret. Nec propterea quod forma & locus continere dicuntur, locus forma est: aliter enim hęc, aliter ille continendi officium administrat, vt ex dictis constat.

f Quia verō Ostēdit locū nō esse spatiū illud, quod intra superficiem circūfusi corporis iacet, vt prisca Philosophi aiebāt. Quod vt planē intelligatur sciēdū est veterū nōnullos credidisse

Primum quidem illud intelligentia est apprehendendum, nullam de loco futuram fuisse perscrutationē, nisi aliquis esset motus, qui ad locum pertineret. Nam & cælū in loco esse ob id maximē arbitramur, quod semper motu cieatur. Eius autem alius est latio, alius accretio, & imminutio: in accretione enim, & imminutione locus mutatur, & quod prius hęc erat, id rursus locum minorem, aut maiorem occupauit. c Aliud verō est, quod per se actu mouetur: aliud, quod ex accidenti: & huius aliud per se moueri potest, vt corporis partes, & nauigij clauus: aliud non potest, sed semper ex accidenti, vt albor, & scientia. Hęc enim propterea locū mutant, quod id, in quo insunt, mutet. d Quoniam autem dicimus in cælo esse, vt in loco propterea quod in aere, qui est in cælo: & in illo quidem nō omni, sed ob extremum eius, id est, quod continet (nam si vniuersus aer sit locus, equalia profectō non erunt vniuscuiusque locus, & vnumquodque: videtur autem equalis esse, talisque est primus, in quo est) cum id, quod cōtinet, diuisum non fuerit, sed continuum, in illo non vt in loco esse dicitur, sed vt pars in toto: cum autem seiunctū fuerit, & tetigerit, in primo est extremo eius, quod continet, quod neque rei, quę in ipso est, pars est, nec interuallo maius: sed æquale, quod eorum, quę se tangūt, extrema sint simul, & continuum quidem cum sit, non in illo, sed cum illo mouetur. Cum autem diuisum est, in illo, seu id, quod continet, moueatur, seu non moueatur. Præterea cum diuisum non fuerit, vt pars in toto esse dicitur, seu aspectus in oculo, aut manus in corpore: si diuisum sit, vt aqua in vase, aut in dolio vinum. Manus enim vna cum corpore mouetur, aqua autem in vase.

Text. 32.

Text.

Text. 33.

Text.

Text. 34.

Text.

Text. 3

in toto vniuerso quoddam esse veluti corpus tribus constans dimensionibus, quæ res omnes permearent, atque omnium rerum conceptaculum, & locus essent. Conabatur verò suam persuadere sententiam hunc in modum. Locus est id, quod manens idem alia subinde atque alia corpora admittit, sed ita se habet interuallum extremis corpori continentis intersectum, ergo istiusmodi interuallum locus est. Hanc rationem eo coarguit Aristoteles, quod dimensiones distinctas à dimensionibus corporis contenti perperam inducat, cum eas ponere nulla ratio, aut necessitas cogat.

g Quod si interuallum } Duplici argumento ostendit locum non esse spatium illud. Pri-

Text. 35.

c Quid igitur sit locus ex his iam constat. Quatuor enim fere sunt, quorum vnum esse locum necesse est: aut enim forma aut materia, aut interuallum aliquod extremis interiectum, aut ipsa extrema si interuallum nullum sit, præter corporis, quod inest, magnitudinem. Perspicuum autem est tria ex his esse non posse. Sed forma videtur esse propterea quod continet. Eius enim, quod continet, & eius, quod continetur, extrema sunt simul. At ambo quidē extrema sunt, non tamē eius-

Text. 36.

dem, sed forma rei; locus autem, corporis continentis. f Quia verò quod continetur, atque diuisum est, eo, quod continet manente, sæpius mutatur, vt aqua ex vase, interuallum, quod intercedit, videtur esse veluti res quedā præter id corpus quod transfertur. Quod non ita est; sed corporum eorum, quæ trās-

Text. 37.

feruntur, & tangere sunt apta, quoduis incidit. g Quod si interuallum aliquod sit, quod per se esse, & in eodē loco manere natura sua aptum sit, infinita profectò loca erunt: aqua enim, & aere locum mutantibus, quod vniuersa aqua in vase facit, idem partes omnes in toto facient. h Simul verò & locus loco mutabitur: ita loci alius erit locus, multaq; loca simul erūt. Locus autem partis, in quo mouetur, cum totum vas transfertur, alius non est, sed idē. In eo enim, in quo est aer trās-

Text. 38.

feruntur, & tangere sunt apta, quoduis incidit. g Quod si interuallum aliquod sit, quod per se esse, & in eodē loco manere natura sua aptum sit, infinita profectò loca erunt: aqua enim, & aere locum mutantibus, quod vniuersa aqua in vase facit, idem partes omnes in toto facient. h Simul verò & locus loco mutabitur: ita loci alius erit locus, multaq; loca simul erūt. Locus autem partis, in quo mouetur, cum totum vas transfertur, alius non est, sed idē. In eo enim, in quo est aer trās-

Sed

& vasis interuallum aque sit locus, vasque ab vno loco ad alium deferatur, ita vt in alio interuallo consistat, iam locus aque, videlicet interuallum intra vasis latera inclusum, locum mutabit, & locum alium, nempe spatium, in quo sit, obtinebit: sicque interuallum in interuallo, atque adeò locus in loco, & multa simul loca erunt: nimirum totius vasis, deinde aque, præterea partium aque. At enim istiusmodi incommoda omnino effugit qui circumfusi corporis superficiem locum facit. Hæc enim nec locum per se mutat, nec in loco est; nec plures que contineant extrinsecè vnà existere oportet.

i Atqui materia } Probauit hætenus locum neque formam, neque interuallum cauo ambitu inclusum, nec materiam esse: rursus nunc, nequa superstit dubitatio, materiam non esse confirmat. Licet enim materiæ naturam imitetur, quatenus vt eadem materia varijs subinde formis

mum, quia si tale spatium tergemina dimensione præditum in natura esset, darentur actu infinita loca, quod nemo dicet. Probatur assumptū. Nam si locus esset interuallum: cum vnū corpus viribus naturæ aliud permeare nequeat, sequeretur re loco contentam infinite diuidi, eā nepe interuallo dissecate; atque ita dari infinitas partes locis infinitis distinctas. Huius argumenti vim aliter Simplicius, Themistius, alijque interpretes exponunt, omnes tamen à partiu, & locoru infinitate peritam esse inquit.

h Simul verò & locus } Secundum argumentum ita habet. Si locus esset spatium rem locatā permeas, sequeretur locum in loco esse, locumque mutare, & plura simul loca esse, que omnia lōgè absunt à vero. Probatur sequi. Nam si aqua in vase contineatur,

Veterum sententia de receptaculo omnium rerum.

Refellitur opinio veterū de spatio, siue interuallo.

Aliud argumentum contra antiquos Philosophos existimantes spatium esse locum.

Declinari incommoda posita superficie circumfusi corporis pro loco.

Locus materiæ naturam imitatur, non tamen est materia.

formis induitur, ita locus immotus manens, idemque perseverans continuo diversa corpore vicissim recipit: plurimum tamen inter se natura differunt. Primum, quia in terra diversas formas excipiens sit rei compositae pars; non autem locus. Deinde, quia materia re inco- lami non pot. st ab ea disiangi, neque illam continere dicitur; quae tamen loco rite con- ueniunt. Reliquum est igitur ut locus, quoniam nec materia, nec forma, nec interuallum est, vltima corporis continentis superficies sit: continentis inquam id, quod latationem subit.

Loci natura cognita difficilis.

k Locus autem quid sit? Loci naturam cognita, inuentaque difficilem esse ait, quia forme & materie similitudinem praefert, similitudo autem sepe numero deceptionem parit ut Plato in sophista mo-

net, tum quia translatio quiescente, immobilique loco fieri debet, quae immobilitas, atque adeo loci ratio interuallo conuenire videtur. Perfitit nihilominus in sententia assuetans locum esse superficiem non quamlibet, sed immobilem. Quo fit ut tamen quodlibet vas locus appellari possit, & cuius loci va: dici queat, a plura nimirum vocabuli significatione, ut locus idem valeat atque continens; tamen, si proprie loquendum sit, non ita se res habeat, quia vas aquam, verbi gratia, continens non proprie locus aequo dicitur, propterea quod simul cum ea mouetur. Quae etiam de causa aqua fluminis nauigium circumfluens cum moueatur, non proprie locus habetur, sed magis ipse fluius, qui immobilis est: licet neque hic proprie locus sit, cum non primo contineat.

Perfecta loci definitio.

l Quam obrem locus? Proponit iam absolutam, atque omnibus numeris perfectam loci definitionem, nimirum Locus est extremum, seu finis corporis continentis, immobilis, primus. Quae tamen loco non in tota sui significatione, sed proprio, & immediato solo conuenit. Quo vero pacto ea sit intelligenda enucleate a nobis in progressu explicandi matetur. Probat autem Aristoteles locum immobilem esse testinonij veterum philosophorum, qui maxime locum mundi medium iociteo maxime proprie locum nisi nam dici putabant, & concuam coeli faciem locum superum, quod haec in eodem situ maneat.

Veteres mundi medium iociteo maxime proprie locum nisi nam dici putabant, & concuam coeli faciem locum superum, quod haec in eodem situ maneat.

Loci obscuri explicatio, de qua dissentiant interpretes.

Porro autem quid sibi velint ea verba, Terminus, qui ad medium etc. non constat inter expositores; aliterque illa Philoponus, Porphyrius, & Simplicius, aliter Themistius interpretantur. Omisissis tamen controuersijs videtur Aristoteles per terminum, qui ad medium conti-

Sed materia (ut antea dictum est) nec a re separabilis est, nec continet, cum tamen vtrunque loco conueniat. Si igitur horum trium nullum est locus, nec materia, nec forma, nec interuallum vllum, quod semper sit ab interuallo eius rei, quae transfertur, diuersum, necesse est quatuor illorum reliquum esse nempe extremum corporis, quod continet. Atque id corpus dico contineri, quod latatione potest moueri. k Locus autem quid sit perspicere magnam quid esse, atque difficile videtur, tum quod materiae, & formae speciem referat, tum quod rei, quae transfertur translatio in eo, quod continet, quiescente efficitur. Videtur enim interuallum posse esse a magnitudinibus, quae mouentur, diuersum. Ad quod etiam aer aliquid con- ducit, qui vacare corpore videtur, non solum enim vasis extrema locus videtur esse; sed id etiam, quod ut inane interie- ctum est. Vt autem vas est locus, qui potest transferri, ita locus vas est immobile. In eo itaque, quod mouetur, cum aliquid mouetur, idque quod intus est, locum mutat, veluti in flumine nauigium, ut vase potius, quam ut loco. eo, quod continet vti- tur: locus enim immobilis vult esse. Quae circa vniuersum flu- me magis est locus, quonia vniuersum est immobile. l Qua- obrem locus eius, quod continet, extremum est immobile pri- mum. Atque hanc ob causam medium vniuersi, & conuersio- nis extremum, quod ad nos pertinet, hoc quidem sursum, illud vero deorsum, maxime proprie omnibus videtur esse, quando quidem illud semper manet, orbis autem extremum modo eo- dem semper consistit: quare cum leue id sit, quod natura sur- sum fertur, graue quod deorsum, terminus, qui ad medium continet, infra est, & ipsum quidem medium: qui vero est ad extremum, supra est, & ipsum extremum. m Ob eamque cau- sam locus, idque, quod continet, planum quoddam, & quasi vas videtur esse, simul etiam cum ipsa re quodammodo est locus, propterea quod termini simul sunt cum eo, quod est termina- tum.

Text. 39.

Text. 40.

Text. 41.

Text. 42.

Text.

Text.

Text.

rene dicitur, significare superficiem continentem ea corpora, quæ suo apte ingenio in mediâ tendunt, videlicet: intimam aeris superficiem, quæ globum ex aqua & terra conflatum circumdat: medium autem vocare centrum mundi, ad quod graua descendunt; docereque vtrunq; horum esse infra. Per terminum verò, qui ad extremum continet, designare lunę superficiem, quæ ad extremum cæli versus nos esse dicitur. Itaque eiusmodi superficiem, extremam uè, sursum esse.

m. Ob eamque causam) Declarat quo pacto locus dicatur superficies prima, videlicet, quia cum locus sit planû quoddam, idest, superficies adquatè respondens rei locatę, cumque termini vtriusque idest, tam contenti, quam continentis corporis, simul sint, consequens est, ut locus sit superficies contento corpori primû occurrens.

Cur locus dicitur superficies prima.

Capitis quinti Explanatio.

Ia D itaque corpus) Ex tradita loci definitione ostendere aggreditur quæ nam corpora, & quibus modis in loco sint. Ac primû docet ea secundum se & absolute in loco esse, quæ ab alio corpore continentur; siquid verò extra se aliud corpus non habeat, ut vniuersum, id non posse predicto modo locum obtinere, immo nec motum subire nisi merito partium.

Quæ nam secundum se & absolute in loco sint.

Quid Aristoteles, Vniuersi, appellatione significare voluerit magna est interpretum dissensio. Nam Græci fere omnes significari volunt cœlestem duntaxat mundum, quem inquit

Vocabulo vniuersi quidnam Aristoteles significarit.

C A P. V.

Ia D itaque corpus in loco est, extra quod aliud corpus est, quod ipsum contineat: illud verò non est, extra quod nullum est. Quapropter etiam si aqua eiusmodi fuerit, partes quidem ipsius mouebuntur, propterea quod alia aliam contineat: vniuersum verò partim mouebitur, partim non mouebitur: ut totum quidem enim simul locum non mutabit, in orbem autem mouebitur: hic namque partium est locus. Nec sursum quidem, & deorsum, in orbem autem aliqua, alia verò sursum, & deorsum, quæ densitatem habent, & raritatem. b. Quemadmodum autem dictum est, aliqua sunt in loco potestate, aliqua actu. Quapropter cum id, quod simile est partium, continuum fuerit, partes potestate sunt in loco, cum autem diuisum quidem sit, sed partes se tangant, ut cinnulus, actu. Et alia quidem per se, ut corpus omne, quod aut latrone, aut accretione mobile est, per se alicubi est.

ratione partium, idest, orbium, quibus constat, quorum inferiores a superioribus continentur, in loco esse; non autem secundum se totum. cum extra cœli complexum nullum sit corpus. Magnus Albertus & Auerroes designari censent totam corporei mundi vniuersitatē, quæ similiter ratione partium, non ratione totius, locum habere potest. D. autem Thomas, alijque nonnulli intelligunt primam spheram, seu primum mobile, quod, Aristotelis sententia nullo ambitur corpore. Atque hæc interpretatio germanior

Motus sursum & deorsum ijs tantum evenit, quæ referri, & describi queunt.

est, magisque consentiens cum verbis Aristotelis, præsertim ijs, quæ de loco actu, & potestate paulò post sequuntur. Illa autem verba, Nec sursum quidem etc. sic intelligito: extreme spherę partes non ita se habent, ut alię quidem in orbem agitentur, alię in superum, aut inferum locum eant; hoc enim ijs tantum, quæ rarifieri & addensari possunt, conuenit.

Modi, quibus res in loco esse possunt. Potestate. Actu.

b. Quemadmodum autem) Enumerat modos, quibus res in loco esse queunt: nimirum potestate, vel actu: per se, vel ex accidente. Potestate dicuntur in loco esse partes cuiuslibet continui, quæ in eo insunt, ut ab illo diuisę non sint, diuidi tamen possint. Actu verò sunt verbi gratia eadem partes, cum ab se mutuo diuisę fuerint, ita tamen, ut vna alteram tangat, & in modum acervi contineat. Per se, illa quæ ratione sui in loco sunt, ut Socrates,

Per se.

ut arbor, ut elementa. Ex accidente, quæ sunt in eo, quod in loco per se est; ut animus in corpore, ut color in magnitudine: vel quæ sunt in loco per aliud, ut continuum non circumfusum alio corpore, quod merito partium, ad modum ante explicatum in loco est. Docet ergo Aristoteles supremam spheram non contineri loco per se, sed ex accidente, & per aliud, videlicet partium beneficio: eiusdem verò partes, quæ sibi inuicem innexæ in orbem capiuntur, in loco esse potest ut duntaxat.

Supremum
cœlum non
per se, sed ex
accidente in
loco esse.

Locus corpo-
rum subluna-
rium non est
cœlum, sed
eius concava
superficies.

c Vniuersum autem hic vniuersum pro tota corporeæ molis vniuersitate sumit: atque non esse ipsum per se in loco, quia nullum extra se corpus vendicat. Quo fit inquit ut cœli omnia ambitu suo coerceat, tanta molis amplitudine, ut propemodam vniuersi nomen sibi arroget, quatenus cætera corpora illius cōparatione parum habent momenti. Non est tamen sublunarium corporum locus cœlum ipsum, sed caua eius superficies, eate- nus immobilis, quatenus in gyrum sic torquetur, ut secundum se totam non alio migret. Nec itē, inquit, eiusmodi superficies proprius, ac proximus inferiorum corporum locus habetur, sed cōmunis, ac remotus. Namque excepto igni, qui lunari globo proximè cohæret, singula alium peculiarem, sibi que proprium locum sortiantur, utiq; terra in aqua est, aqua in aere, aer in igni, ignis in prima cœli spherâ, alij orbis in superioribus usque ad extremum, qui ut nullum iam supra se habet, ita in loco actus non est.

Responsio ad
argumenta,
quæ locum
tollebant,
Ad 6.

Ad 2.

Ad 1.

Ad 3.

Cœlum autem, ut diximus, nusquam est totum, neque vlllo in loco: siquidem nullo corpore continetur, sed quatenus mouetur, eatenus partibus est locus, quandoquidem alia aliam continet: alia verò ex accidenti, ut anima & cœlum. Omnes enim partes quodammodo sunt in loco: siquidem in orbem alia aliam continet, ex quo fit, ut in orbem id solum, quod superum est, moueatur. c Vniuersum autem alicubi non est: quod enim alicubi est, & ipsum aliquid est, & aliud quid, in quo continetur, oportet esse: at extra vniuersum, ac totum nihil est. Ob eamque causam in cœlo sunt omnia: quandoquidem cœlum vniuersum fortasse est. Non est autem cœli locus, sed cœli aliquid, nempe extremum, ac terminus quiescens, qui mobile corpus contingit. Atque hanc ob causam terra, in aqua est, hęc in aere, hic in æthere, æther in cœlo, cœlum non vltra in alio. d Illud verò ex hisce est perspicuum, si locus hoc modo definiatur, dubitationes omnes dissolui posse: neque enim necesse est locum simul augeri, neque puncti esse locum, neque in eodem loco duo corpora, neque corporeū quippiam interuallum esse. Corpus nanque est quidquid loci extremis interiectum, non autem corporis dimensio. Est etiam locus alicubi, non ut in loco, sed ut terminus in eo est, quod est terminatum. Non enim in loco est quicquid est, sed corpus mobile. e Atque etiam in suum quæque locum ratione optima res fertur. Quod enim deinceps collocatum est, & tangit non vi, id est, cognatum: ac ea quidem, quæ copulata sunt, impatibilia sunt: quæ verò se tangunt, vicissim pati, atque agere apta sunt.

Text. 46.

Text. 47.

Text. 48.

d Illud verò ex hisce) Perspecta loci definitione facile esse inquit argumēta, quæ ipsū ē medio tollere videbantur, dissoluere. Respondet igitur ordine retrogrado, vel potius ex ijs quæ hæcenus dicitur, responcionem petendam vult. Imprimis quod ab 6. attinet, ne oportere locum propriè augescere, cum locus non sit corpus, & incrementum solis corporibus propriè conueniat. Itaque dum corpus loco contentum augetur, simul etiam corpus circumfusum, ut aer, vel aqua cedit, eoque cedente, caua superficies ipsi inherens maior fit, atque ita per accidens locus augetur. Ad 2. superficiem, lineam, & punctum non transferri alio per se, sicuti corpora, sed tantummodo ex accidente, ideoque solis corporibus conuenire in loco esse. Ad 1. locum non esse corpus, nec constare tribus dimensionibus, sed esse superficiem longitudine tantum, ac latitudine præditam. Ad 3. locum non habere magnitudinem, cum neque sit corpus, neque corporum interuallum, quale veteres fingebant.

His non obstat quod locus dicitur equalis rei contentæ, ut enim annotauit Magnus Albertus, & Auerroes comment. 77. huius libri duplex est equalitas, altera dimensionum, altera continentia. Aequalitas dimensionis est, quæ vnâ secundum omnes dimensiones, longitudo-

dinem

dinem videlicet latitudinem, & profunditatem alteri adequatur. Aequalitas continentie est qua vnum alteri equale est secundum longitudinem & latitudinem duntaxat. Igitur prior equalitas solis corporibus conuenit; posterior autem loco aptatur, qui extreme superficie rei contentę ex equo respondet, simulque cum ea existit.

Estque etiam } Ad quintum respondet non omnia, que in rerum natura existunt, in loco esse; sed quaedam esse tantummodo in alio vt terminum, seu finem in eo quod terminatur, finiturve. Est autem re vera locus in locante tanquam in subiecto. Nec oportet omnia que sunt in loco esse, cum solis corporibus conueniat circumscribi loco. Ad quartam, cuius hic mentionem omisit Aristoteles, dicendum est locum prout vim rei conservatricem habet, ad

f In suo etiam quicque loco non sine ratione naturaliter quiescit. Hęc enim pars in toto loco eam habet rationem, quam separata pars ad totum: vt cum aque aut aeris particulam quis mouet. Sic verò & aer ad aquam se habet, quoniam alterum materie vim obtinet, alterum formę: aqua quidem aeris, aer autem quasi cuiusdam illius actus: aqua enim potestate est aer, & aer potestate aqua alio modo. Sed post de his differendum erit, nunc per occasionem necessariò dicendum fuit. Quod verò obscure dictum est, dilucidius tunc erit. Si igitur idem sunt materia, & actus (vtrūque enim aqua est, sed vnum potestate, alterum actu) eam profecto rationem, quam pars ad totum, quodammodo habebit. Quare & se tangunt: copulata autem erunt, cum vtrūque actu vnū fuerit. Ac locum quidē esse, & quid sit, dictum est.

efficetem causam pertinere.

e Atque etiam } Exponit quamobrem corpora graua, & leuia suo pte ingenio in propriū locum ferantur. Causam verò ait esse, quia quodlibet nature societate coniunctum est cum eo quod naturali ordine deinceps sequitur, & quod nulla vi adhibita, sed sponte sua tangit, vt aer cum igni. Commonef. cit autem non

Ad 5.

Ad 4.

Cur graua & leuia sua pte vi in propria loca tendant.

eodem pacto se rem habere in predictis corporibus, quo in partibus alicuius totius: hęc namque ita implicitam cognatamque naturam obtinent, vt in se mutuo non agant, intellige aduicem per se ad interitum ducente, illa verò sine discrimine vicissim agant, & patiantur.

f In suo etiam } Rationem affert cur vnunquodque in sua natia sede quiescat: nimirum, quia ad illam tendit, sicuti pars auulsa ad suum totum, vt pars aque ad aquam. Atque ita quod admodum pars toti adherescit, ita corpus vbi ad locum peruenit consistit. Habere autem sese corpus locatum, vt partem comparatione loci, locum verò, vt totum, ex eo ostendit, quia aqua v. g. est vt materia, aer verò vt actus & forma. At materia rationem partis obtinet, forma rationem totius, quia totum absoluit, & perficit. Sed cur, dicit quispiam, aqua respectu aeris veluti materia est quia inquit est in potentia, vt ex ea aer gignatur. Hoc autem, vt intelligas, aduerte, cum intereunte se minus perfecta, alia perfectior generatur, vt ex embione homo, tunc dici corruptionem secundum quid, generationem verò simpliciter. Cum autem perfectiori corrupta, imperfectior generatur, conuersa vice generationem secundum quid, corruptionem simpliciter nuncupari. Quoniam igitur tam aer respectu aque, quam omnia superiora elementa comparatione inferiorum, vt altiozem sedem, ita & eminentiorem dignitatis locum vendicant, ideo aqua dicitur in potestate esse, vt ex ea gignatur aer, non ita verò contra.

Cur corpora in proprijs locis quiescant.

Aqua respectu aeris obtinet rationem materie.

Cur.

QVÆSTIO I. RECTE NE ARISTOTELES LOCI

naturam explicarit.

ARTICVLVS I. OBIICITVR CONTRA LOCI DEFINITIONEM

ab Aristotele traditam.

Qoo

CON

Prima obie-
ctio.

Contra ea, quæ Aristoteles proximis capitibus de loco scrip-
sit, hæc opponuntur. Primò. Loci propriū est corpora
ad se allicere, allec̄ta fouere, ac conseruare, vt constat ex
ijs, quæ tradit Aristoteles hoc in libro, text. 40. 48. & 49.
& lib. de historia animalium c. 28. & 29. Theophrastus lib. 2. de cau-
sis plantarū c. 9. & Ptolemæus in 2. tractatu Quadripartiti: at super-
ficies, cum sit quantitas, nullam habet alliciēdi, aut cōseruandi vim,
vt aduertit Cōmentator ad text. 84. huius libri. Nō est igitur locus
superficies; sed potius qualitas, quæ eiusmodi officia præstet.

2. obi.

Deinde. Turris immota, flatu venti aliam atque aliam induit su-
perficiem; cymba etiam cum secundo amne labitur interdū eandē
aquæ superficiem se attingētem seruat; ergo si locus est superficies,
res non mota mutat locum, res mota locum non mutat; quo quid
absurdius?

3. obi.

Præterea. Superficies continens rem locatam inhæret in corpore
circunfuso, & ex consequenti eo modo, saltem ex accidente, moue-
tur; ergo fieri nequit vt locus sit superficies; alioqui locus esset mo-
bilis, cuius oppositum docuit Aristoteles.

4. obi.

Rursum. Locus est superficies? ergo vbi plures erunt superficies,
erunt & plura loca; & vbi vna, vnus duntaxat; quod tamen non vi-
detur concedendum: sequeretur enim vnum locatum, vti lignum,
cuius altera pars aquis mersa est, altera extat, duobus in locis simul
esse; quia gemina superficie concluditur, vna aquæ, altera aeris; Itē
duo corpora, si diuina virtute se penetrent, & eadem attigua super-
ficie contineantur, esse vnum duntaxat locatum; quorum neutrum
veritati congruit.

5. obi.

Item. Sicut Angelus propriè loco mouetur, ita propriè in loco esse
debet; non est autem in superficie; non est igitur superficies locus.
Assumptio probatur; quia cum Angelus sit expers materiæ, consen-
taneum non est, vt rei materiatae superficie cohibeatur.

6. obi.

Ad hæc. Corpus Christi in sacra Eucharistia continetur superfi-
cie, quæ ante consecrationem inerat materiæ panis; & tamen non
est in ea vt in loco; ergo non omnis superficies continens est lo-
cus.

7. obi.

Tum. Si lapis absque omni quantitate diuinitus conseruetur, ma-
nebit nihilominus in loco: cum negari non possit alicubi eum esse;
& tamen locus non erit illi æqualis; quia æqualitas est relatio in-
ter corpora affecta quantitate: Non igitur locus est æqualis loca-
to.

8. obi.

Postremò. Summa sphaera, cum propriè moueatur, non potest
non esse in loco; & tamen ex Aristotelis sententia non contine-
tur alio corpore; ergo non omne, quod est in loco, ab alio circun-
scribitur: ex quo sequitur locum non esse superficiem continen-
tem.

Magister ia-
d. 37. Henric
quodlib. 4. q.
7. Alensis 2. p.
q. 33. D. Tho.
1. p. q. 53. artic.

ARTICVLVS II.

QVAESTIONIS EXPLICATIO.

IN hac controuersia de loco, duo potissimum sunt, quae maiorem explicationem desiderant. Alterum, quae sit loci natura, & essentia; alterum, qua ratione locus ab Aristotele immobilis dicitur. Quod ad primum attinet, multiplices de eo quondam fuisse, atque etiam nunc vigent Philosophorum opiniones, quas commemorat D. Thomas opusculo 52. Albertus Magnus, Auerroes, & Themistius hoc in libro, Auicenna 2. Sufficientiae cap. 6. alijque non nulli. Igitur Stoici, & ex Academicis quidam arbitrati sunt locum esse spatium, quod a corpore occupatur, quale est id, quod inter cauum vasis interiacet. Idemque visum fuit Stratoni Lampfaceno, Syriano, Galeno, & Philopono. Verum hanc sententiam non eadem omnes via secuti fuisse. Quidam enim eiusmodi spatium verum ens & posituum, ac reale esse opinati sunt; quos superius Aristoteles refutauit. Alij asseruerunt non esse ens reale, sed quippiam imaginarium; quod nimirum sola mente concipimus, longum, latum, ac profundum, aptum ut per alternationem, & successum corpora recipiat, aptum, inquam, non per aliquam potentiam, quae in ipso haereat, sed quae in corporibus vicissim subeuntibus infideat. Atque haec opinio in hunc posterio rem modum explicata nonnullis optimae notae auctoribus vehementer placet, fortasseque a nullo haecenus satis firmis rationibus profligata est, licet eam quoque Aristoteles improbarit dum statuit locum esse superficiem ambientis corporis.

Ea igitur omissa, nonnulli e posterioribus Peripateticis, e quibus est Scotus in quodlibetis q. 11. autumant locum non esse propriam superficiem, sed relationem continentis ad rem contentam, superficiem vero importari a loco tanquam materiale quid ipsius, ab huiusmodi relatione connotatum. Verum non recte sentiunt, nec Aristotelice. Primum, quia affectiones, quae loco, qua locus est, accommodantur, ut esse aequalem, plenum, vacuum, aliaque huiusmodi, non in relationem, sed in superficiem competunt. Secundo, quia ubique Aristoteles locum definit esse superficiem. Non est autem verisimile nunquam ab eo secundum propriam eius rationem fuisse definitum. Vera igitur, & Aristotelica sententia est locum propriam esse superficiem, etsi negandum non sit conuenire illi, ut quippiam connotatum, relationem continentis ad contentum corpus. Vtrum autem locus vera quantitatis species sit, an non, alibi discutiendum veniet.

Quod ad loci immobilitatem spectat, non solum Aristoteles, sed etiam Theophrastus, & Eudemus in axiomatibus de loco, referre

M. r. d. li. 6. de Examinant. c. 4.

Consule Philoponum in sua digressione de loco, Themistium ad text. 36.

lege Auicennam 2. suff. c. 6. Scaligeri exercit. 5. in Card.

D. Darnas. in Physicis cap. 10.

De natura loci variae opinionones.

Opinio Stoicorum, & Academicorum. Stratonis. Syriani. Galeni. Philoponi.

Confutata ab Aristotele.

Opinio Scoti, & aliorum.

Impugnatur.

Vera & Aristotelica sententia de natura loci.

De loci immobilitate.

simplicio, immo & oēs Philosophi antiquitatis, vt Philoponus ait, cenſuerunt locum immobilem eſſe oportere, & quidem merito, cum id, quod mouetur, neceſſario locum relinquat; non poſſit autem ipſum relinquere ſi vnà cum mobili feratur. Quo pacto autem hæc immobilitas loco conueniat, diſſidium eſt inter Peripateticos, D. Thomam, Scotum, & Auerroem, horūque ſectatores; ſed omiſſa longiori diſputatione quid ſentiendum videatur paucis aperiemus. Sciendum igitur eſt (quod ad finem libri 8. magis patebit) dari extra cælum ſpatium quoddam infinite patens; quod nō eſt aliquid reale, ſed imaginariū, in quo concipere fas eſt puncta, lineas, & ſuperficiēs in eodem imaginario interuallo permanentes, ſimileque ſpatiū occupari ab hoc vniuerſo corporeo, quod ſpatium ante mundi creationem perinde vacabat corpore, atque vacat illa immenſitas extra cælum patens. Quoniam verò res omnes intra hoc ſpatium cohibentur, poteſt quælibet ambientis corporis ſuperficiēs, in qua vera loci ratio conſiſtit, bifariam ſumi, nimirum vel ſecundum ſe, vel prout ei imaginaria illa ſuperficiēs circunquaque reſpondet. Si priori modo ſpectetur, mobilis quidem eſt, ſaltem ex accidente, ad motū corporis, cui inhæret; ſi poſteriori, immobilis; quia ſuperficiēs imaginaria, quæ illam hinc inde ambit, neſtquam mouetur. Hoc igitur pacto intellexit Ariſtoteles omnem locum immobilem eſſe oportere; nepe qua ratione comparatur ad ſuperficiem illam imaginariam motus omnis expertem.

Lege D. Th.
in quæſt. de
verit. quæſt.
art. 6.

Diſſidium in
ter Peripateti-
cos.

Extra cælum
diffundi infi-
nitum ſpatiū

Germana ra-
tio immobi-
litatis loci.

ARTICVLVS III.

DILVTIO EORVM, QVÆ IN primo articulo obiecta fuere.

Reliquum eſt vt ea, quæ articulo primo obiecta ſunt, diluamus. Pro explicatione primi annotandum eſt (quod præter alios aduertit Ferrarienſis. q. 1. huius libri) locum dupliciter ſumi; vel Mathematicè, vel Phyſicè. Priori modo eſſe ſolam ſuperficiem, nec vllam vim allicientem, aut conſeruantem obtinere. Poſteriori eſſe item ſuperficiem, non tamen ſolam ac nudam; ſed affectam qualitatibus ad tuenda corpora idoneis, quarum merito naturalis locus corpora ad ſe allicit, vt finis, eademque efficienter conſeruat, ac fouet. Quare minimè aſſentimur Iáduno, qui q. 5. huius lib. in eã abiſententiam, vt dixerit ſuperficiem eſſe quaſi loci materiam; virtutem autem conſeruandi rem locatam eſſe tanquam formam. Nãque etſi naturalis locus hæc duo vendicet; eius tamē propria ratio & forma, eſt ſuperficiēs; vt articulo ſuperiori ex Ariſtotele oſtēdimus. Reliqua verò conſectaria tantum illius ſunt, & veluti cōnotata; nempe relatio diſtantiæ, relatio æqualitatis, virtus conſeruandi rem contentam, aliaque eiufmodi. Quare ad argumentum dicimus etſi loco naturali conueniat vis conſeruandi, quæ ad qualitatis categoriam

Duplex acce-
ptio loci.

Reſellit Iá-
dunus.

Propria ratio
loci.

Dilat. 1.

regoriam pertinet, non debere proinde locum qualitatem censer; cum eiusmodi virtus ad formalem eius rationem non attineat. Hic tamen aduertens cum loco naturali conseruatix virtus attribuitur, id non ita accipiendū quasi eiusmodi virtus in sola ambientis corporis superficie inhæreat, aut ab ea, vt à primario fonte ad rem locatam permanet. Re enim vera non ita est, tum quia superficies, vt proximum argumentum rectè assumebat, & aduertit Cōmentator nullam habet efficientiam; tum quia id, quod præcipuè rem in naturali loco conseruat, est influxus per intermedia corpora è cœlo deriuatus. Itaque eatenus naturalis locus habere vim conseruandi dicitur, quatenus dum corpus intra eius cauitatem, & complexum cohibetur, conseruatrices qualitates meliùs recipit:

Ad 2. dicendum nihil absurdi esse, quod res immota locum mutet, dummodò non mutet situm, & vbi; & quod res mota non mutet locum; dummodò alium situm, aliudque vbi acquirat; quod in propositis exēplis accidit. Nā dū turris in eodē spatio persistit, semper eundem situm, idemque vbi retinet; ac dum cymba diuersas partes interfusi spatij decurrit, diuersum situm, & vbi comparat; vt ex ijs, quæ superiori lib. docuimus, perspicuū est. Adde etiā rem non motam locum mutare, & viceversa rem motam locum non mutare, si locus sumatur pro sola superficie continente sine respectu ad imaginariam; non autem, si vna cum ea spectetur: nec esse absurdum variari locū priori modo sine motu, etsi ad vulgi sensum nulla omnino loci mutatio absque motu dari possit. Atq; hinc patet tertij argumenti solutio; licet enim superficies continens in se præcisè considerata peraccidens moueri queat; est tamen prorsus immobilis si vna cum imaginarij spatij superficie accipiatur.

Ad 4. nihil vetare, quominus vnū, idemque corpus duabus superficiebus locum vnum efficientibus contineatur; qui tamen locus non simpliciter, sed aggregatione vnus sit. Si verò duo corpora virtute diuina sese permeēt, & vna, eademque superficie circuntegantur, duo locata appellanda erūt, propterea quod in adiectiuis quale est locatum; si supposita denominata sint plura, licet forma vna tantū sit; multiplicatur tamen denominatio; quemadmodum si eadē numero albedo poneretur in pluribus lapidibus, nihilominus plura alba adiectiuè dicerentur.

Ad 5. Angelum non existere in loco circumscripitiuè, de qua existentia locutus est Aristoteles; sed definitiuè; ac propriè quidem moueri, non physico motu, qui est actus corporis; sed spiritali, qui duntaxat in substantias à materiæ concrectione liberis competit. Huiusmodi porro motum non ad corporum superficiem tendere; sed ad vbi, quod est idem cum substantia Angeli, vti superius diximus.

Ad 6. Etsi corpus Christi sub specie panis contineatur; non tamē in ea esse vt in loco circumscripitiuo, quia non quælibet superficies, qua

Virtus locū conseruās re locatam.

Superficies nullā efficiendi vim possidet.

Dilut. 2.

Quo pacto res immota locū mutet; res mota nō mutet locū.

Dilut. 3.

Dilut. 4.

Multiplicitatis suppositis multiplicatur adiectiuū etsi forma vna sit.

Dilut. 5.

Quis sit terminus motus localis Angeli.

Dilut. 6.

Quælibet superficies qua

D.Th. opus. p.

Ad 1. Ad 2. Ad 3. Ad 4. Ad 5. Ad 6.

qua corpus ambitur locus circumscripius est; sed ea tantum, quæ corpori contento adæquatur, commensuraturque; ita videlicet, ut quælibet eius pars parti corporis contenti, tota toti corpori respondeat. Quod in diuino Eucharistiæ mysterio non accidit, in quo totum Christi corpus sub panis specie, & sub qualibet ipsius speciei parte continetur, ut Concilium Trid. sessione 13. cap. 3. docet. Qui est modus existendi in loco definitiue. Quamquam proprie loquendo nec definitiue est corpus Christi in speciebus sacrae Eucharistiæ; siquidem ita est ibi, ut sit etiam alibi, ac proinde non proprie definitur ipso ambitu specierum.

Concil. Tri.

Dilat. 7.

Ad 7. respondet Caietanus 1. p. q. 52. art. 1. huiusmodi corpus amota quantitate nullibi fore. Potius tamen dicendum si diuinitus in eodem situ conseruetur (quod an fieri possit, non est huius loci disquirere) mansurum in loco, non qualem Aristoteles definit; sed qui ad eum reuocari debeat: adhuc enim circumfusum erit ambiente superficie, non ita tamen ut inter ea sit mutuus contactus, quæ Aristotelicus locus requirit, quemque relatio propria æqualitatis comitatur. Vltimum argumentum difficultatem attingit de loco supremi cœli, de qua separatim à nobis disputandum est.

D. Tho. 3. q. 76. a. 3. Alé
fis 4. p. q. 10.
méb 9. A Egi
dius a theor.
9 alij docto.
in 4. d. 12.

QVÆSTIO II.

VTRVM SVPREMVM COE- lum in loco sit.

ARTICVLVS I.

DIVERSÆ PHILOSOPHO- rum sententiæ.

Quid nomi-
ne supremi
cœli hoc loco
intelligatur.

In hac cōtrouersia supremi cœli appellatione primum mobile intelligi debet, quod tametsi re vera Empyreum cœlum suprâ se habeat, ut Theologi doctores ex D. Basilio, Athanasio, Damasceno, Chrysostomo, Theophilacto, Strabo, & Beda, cōmuni consensu asserunt; tamen secundum Aristotelem, veteresque philosophos nullo alio corpore continetur; vnde iuxta ipsorum doctrinam, de eius loco non parua disceptatio est. Enim verò cum re ipsa moueatur, locum requirit, rursusque idem cum ambiente careat superficie quoniam pacto locum habere possit non apparet. Hæc igitur difficultas multis occasione dedit ab Aristotele decidendi exiltimandique rectius sensisse veteres, qui locum interuallum fecere. Verum his omisis Alexander, ut

D. Tho. 1. q. 66. art. 1.
A lensis 2. p.
q. 31. memb.
1. Alberty M.
in tract. de
quatuor corp.
quest. 4. art.
13. Vdalricus
in sua sum.
lib. 4. alij do-
cto. in 2. d.

Opinio Ale-
xand.

Sim-

Simplicius refert, existimavit cœlum neutiquam in loco esse: quia vel esset in loco per se, vel ex accidente: actu vel potestate; quorum nullum competere ei videtur. Nam quod nec per se, nec actu sit in loco probavit Aristoteles cap. 5. huius libri tex. 45. Quod autem nō sit ex accidente, inde patet, quia neque accidens est, neque pars alterius in loco existentis. Quod denique nec potestate, ex eo concluditur; quia non repugnaret eam potestati ad actū reduci, sicque posset aliquando supremum cœlum actu in loco esse, atque adeo ab alio corpore contineri. Hæc tamen sententia Peripatetico dogmati aduersatur, vt facile perspiciet qui textum illum proximè citatum legerit, vbi Aristoteles disertis verbis edocet cœlum esse in loco per accidens. Intelligit autem cœli nomine primam sphaeram; cum ex eo probet non esse per se in loco, quia nullo alio corpore ambitur. Ad rationē verò Alexandri dicēdū est non omne, quod per accidens in loco est, vel partem, vel affectionem esse alterius in loco existentis, vt progressu patebit.

Gilbertus Porretanus libro de sex principijs in explicatione categoriæ, vbi, credit, vti eum M. Albertus interpretatur, locum ultimi cœli esse conuexam eius superficiem. Sed hoc etiam placitum haud obscure contradicit Aristoteli hoc in libro cap. 4. tex. 35. affirmanti locum esse quid diuersum à re locata, eique extrinsecus circumfundi. Nec Gilbertus censuit prædictam superficiem verè ac propriè locum esse; sed vtcūque pro loco haberi posse; cum ibidē paulò inferiùs hæc verba subiecerit. Si globum illum extimum concessuri sumus in loco esse, diffiteri non poterimus, quin aliquod præterea corpus sit, in quo cœli facies extrema coerceatur. At enim præterea nihil est. Igitur nec in loco globus is fuerit.

Auem Pace, & Alpharabius, itēque Auerroes hoc in libro com. 43. (quorum sententia non displicet M. Alberto tract. 1. cap. 13. & Ianduno quæst. 9.) opinantur locum supremi orbis esse mundi centrum, propterea quod per id res habet locum, per quod immobilitatem & stabilitatem. At supremus orbis ratione centri vt docet Aristoteles lib. 8. huius operis cap. 9. tex. 76. quodammodo immobilis est: quatenus ita circa ipsum voluitur, vt secundū se totum non mutet locum. Item, quod eodem recidit, quia non aliorsum demigrat, nec temerè vagatur; sed æqua semper ab eo distantia in gyrum vertitur. Quo spectat illud Manilij 1. Astronomicon cap. 1.

Quod nisi librato penderet pondere tellus,
Non ageret cursus mundi subeuntibus astris,
Phæbus ad occasum, & nunquam remearet ad ortus,
Lunavè submersos regeret per inania cursus.

Confirmant etiam hanc opinionem ex eo, quia is debet existimari locus cuiusque corporis, qui eius lationi per se conuenit, eidēque speciem, & distinctionem tribuit. At latitudo cœli circularis est: hæc autem sumit speciem à medio, seu centro, per idemque, vti per suum

Eius argum.

Aduersatur
Aristoteli.Respondetur ad
argum. Alex.Opinio Gil
berti.Sententia Ara
bum, quibus
alij quoque
suffragantur.Arg. quod ce
trum sit locu
cœli.

Manilius.

ter-

ARTICVLVS II.

QVID ARISTOTELES IN PROPO-
sita dubitatione sensisse
videatur.

EXponamus igitur quid in hac controuersia secundum Peri-
pateticam doctrinam verisimilius appareat. Sanè Aristoteles
cap. 5. huius libri statuit cælum esse in loco ex accidente, ac
beneficio partium, vt non semel diximus. Verùm quidnam hisce
verbis significare voluerit, dubitatio est, augetque difficultatem,
quod haud satis inter expositores constet num cæli appellatione
totum mundum Aethereum ex sphaeris cælestibus conflatum, an
supremum tantum orbem designarit. Simplicius, & Themistius
priorem explicationem sequuntur, aiuntque propterea cælum
apud Aristotelem esse in loco peraccidens, ac merito partium; quia
sphaera, quæ illius partes sunt, ita se habent, vt vnain alia vsque ad
supremam contineatur; additque Themistius supremum cælum
ratione proximi orbis, quem caua superficie tangit, in loco esse.
Ultimus, inquit, circulus, qui inerrabilis dicitur, vt pote arcens, &
continens cæteros, simpliciter in loco non est, sed penes interna,
quæ ambit. Tangit enim orbem Saturni, & quodammodo contine-
tur; penes externa autem omnino expers est loci.

Diuus Thomas in commentarijs eiusdem capituli, & opusc. 52.
& quodlib. 6. arti. 3. Heruæus, quodlib. 10. quæst. 7. Ferrariensis q.
2. huius libri, alijque nonnulli appellatione cæli supremum tan-
tummodo intelligunt, aiuntque dici illud ab Aristotele contineri
loco peraccidens, & ratione partium; quia partes, quibus constat,
licet inter se continuatae sint; tamen vnaquæque in altera sibi co-
hærente, vt in loco inest, dum aliae alias in orbem continent, & alia
sequuntur, aliaque antecedunt: sed enim quia nihil in eo, cui con-
tinuatur, tanquam in loco actu esse potest, non esse eiusmodi par-
tes (atque adeò neque cælum ipsum) tanquam in loco actu, sed po-
testate, quatenus vnaquæque ita continetur in alia, vt si diuideren-
tur, esset in ea tanquam in loco actu, ac per se. Nec obstat, quod
cælum, cum ab interitu alienum sit, re ipsa diuidi nequit; sat enim
est, vt Ferrariensis hoc loco ait, non repugnare illi diuisionem, si
spectetur absolutè, prout est affectum quantitate.

Sanè verò quòd Aristoteles nomine partium, subiectas pri-
mo orbi sphaeras non intellexerit, atque adeò, quod de supremo
tantum cælo fuerit locutus, argumento est, quod in tota illa dis-
putatione de loco nullam sphaerarum mentionem interposuit.

PPP Deinde,

Supremum
cælum Aristo-
teli esse in lo-
co per acci-
dens.

Quid sit esse
per accidens
in loco inter-
pretatio Sim-
plicij & Tho-
mistij.

Explanatio
D. Th. eiusque
sectatorum.

Cur supremum
cælum perhi-
beatur esse p-
accidens in
loco.

Cur partes ce-
li dicantur esse
in loco non
actu, sed po-
testate.

Deinde ; quia perspicuis verbis sanxit partes cæli esse quodammodo in loco ; quod de inferioribus sphaeris respectu superiorum haud quaquam dixisset ; cum illæ in his non quodammodo, sed propriè ac simpliciter, vt in loco insint. Tertio, quia non ob aliam causam eam attulit partitionem, qua quædam in loco actu, alia potestate esse perhibentur, nisi vt doceret partes vltimi cæli non actu, sed potentia in loco esse, vt paulò ante explicuimus.

Vltimum ar-
gum. 1. art.

Responsio.

Hæc sententia videtur ad Aristotelis mentem propiùs accedere, quam proinde nos vt magis Peripateticam tuemur, etsi non eamus inficias modum illum existendi in loco ratione partium improprium esse. Quod fortasse Alexandrum mouit, vt supremum cæ- lum in loco esse absolutè negarit. Sed vrget vltimum primi articuli argumentum. Suprema sphaera actu, proprièque mouetur, vt pote cuius latitudo cæteris dignitate, & effectu præcellit. Igitur actu, ac simpliciter in loco esse debet. Deinde illud, quia nobilissimo corpori, quale est primum mobile, debetur nobilissimus modus existendi in loco ; at contineri loco potestate & ratione partium, est imperfectè, ac diminutè in loco esse. Quare alius modus existendi in loco supremæ sphaeræ quærendus est. Occurrendum tamen, vt aliquid actu, ac propriè lationem subeat, non oportere, vt alio corpore ambiatur, locumue comparet ; sed vt acquirat aliud, atque aliud vbi ; quod etiam in spatio vndique inani acquiri posse ex dictis constat. Item, vltimæ sphaeræ conuenire nobilissimum modum existendi, non quidem in loco, nec enim id necesse est ; sed in spatio, seu vbi ; hunc verò esse illum, quo aliquid ita sese habet, vt à nullo corpore supernè comprehendatur ; quia alteri corpori subiectum esse, imperfectionem arguit.

QVÆSTIO III.

VTRVM SINGVLA ELEMENTA IN
mundi vniuersitate proprium sibi locum
vendicent, nec ne.

ARTICVLVS I:

PROPOSITÆ QVÆSTIO-
nis illustratio.

Dignitas or-
dinis.

INTER alia, quæ naturæ vniuersitas continet admirabilia, quæque Dei, cuncta numero, pondere, ac mensura efficien- tis, sapientiam mirificè commendant, est rerum ordo, & apta singu-

singulorum corporum, pro cuiusque dignitate, dispositio. Quæ causa fuit ut in prima rerum molitione cum tanti muneris artifex singula ab se procreata expenderet, singula ei tunc quidem bona; at cum perfecto, absolutoque opere cuncta simul in numerum composita, & coagmentata in spexit, non bona duntaxat, sed valde bona visa fuerint. Vidit Deus, inquit Moyses, cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Nimirum quia non in singulis, sed vniuersis elucet ordo ille, & dispositio omnem continens ornatum, & decoris, ac pulchritudinis excellentiam. Porro de hac corporum, præsertim verò elementorum suis in locis dispositione, breuiter à nobis est in præsentia differendum. Qua de re philosophati sunt D. Ambrosius cap. 4. lib. 3. Hexameron. D. Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxæ cap. 6. D. Nemesius in lib. de natura hominis cap. de elementis. Philo ludæus in lib. de plantatione Noe. Plato in Timæo, alijque non nulli.

In hac igitur mundi vniuersitate, quia corpora omnia pro cuiuslibet conditione, & natura separatis quasi stationibus disponi decens erat, id diuinæ mentis solertia ratione planè singulari perfecit. In primis enim corpora cælestia, pulcherrimum Dei opus intermicantibus astrorum luminibus tanquam floribus adornatum, tot signorum figuris & varietate conspicuū, tot titulis ordinis, beneficentiæq; in signe; corpora inquam cælestia luce tam clara, mole tam ampla, agitatione tam rapida; deniq; omnium simplicium corporum præstantissima supremam mundi sedem obtinere. Terra, quia inter elementa infimæ dignitatis est, ut pote grauis, crassæ, concretæque substantiæ, in meditullio, atque infima vniuersi regione subleuit. Supra hanc affusa est aqua; quòd minùs rudis, & crassa, minùsque grauis existat, atque adeò naturæ nobilioris sit, quàm terra. Supra aquam aer eminet ob insitam perspicuitatem, & subtilitatem subiectis elementis præcellentior. Tandem ignis omnium elementorum perfectissimus, ut ipsius tum perspicuitas, & subtilitas, tum in agendo efficacitas ostendunt, supremum locum iuxta cælestes sphaeras vendicauit. Ita fit ut cauum cælestis globi locus ignis, parique modo ima cuiusque elementi superficies inferioris elementi locus habeatur. Tametsi non in congruè quis dixerit, ut ex Themistio superius retulimus, superiorem aeris superficiem spectare etiam ad locum ignis, ipsumque integrare, similiterque se habere extimam superficiem cuiusque elementi ad superius: licet hæ loci rationem minùs propriè sortiantur; quia proprii loci est continere, quod non nisi superiori comparatione inferioris rite conuenit, ut aduertit D. Thomas 3. contra gent. cap. 82. Item quia, docente Aristotele 4. de cælo cap. 3. vnunquodque tendit in locum sibi præscriptum, tanquam in formam; non habet autem modum formæ id, quod subest, sed quod infidet, & supernè incumbit.

Consule D. Aug. i Ench. c. 10. & 3. de Gen. ad lit. ca. vlt. Euch. Abul. Lip. o. in Genes. c. 1.

Clemens Ale. in orat. exh. ad Grec. auctor libri de mundo ad Alex. Macrob. 1. lib. in somnium scip.

manifesti
Ex partium
coniunctarum
proportione
& ordine se
se pulchritu-
do exierit.

Status quæ-
stionis.

Situs & ordo
corporum sim-
plicium.
Loco cælestium
sphaerarum.

Aque.
Aer. s.

Ignis.

Intestinum
bellū elemen-
torum, corū-
deq; coniu-
ctio.

Chorus ele-
mentorū ex
qualitatū dif-
fidi, s, & com-
mercijs inter
se deuinctus.

Zareta chal-
deus.
Plato apud
Alcin.
Situs elemen-
torum secun-
dum propor-
tionis conso-
nantiam.
Boet.

Esse autem eum, quem diximus, elementorum ordinem optime constitutum, ex eo deprehendi potest, quod elementa sic locata, inter sese qualitate vna conueniant; altera dissentiant; atque ita licet vna ex parte interitum sibi machinentur; ex alia tamen communium qualitatū veluti brachijs sese complectantur, & edicta concordia ad consensum, mutuūque commercium foederentur. Etenim terra est arida & frigida, aqua frigida & humida; aer humidus & calidus; ignis calidus ac siccus. Itaque terra siccitate, aquæ aduersatur; sed eidem conciliatione frigoris copulatur: aer cum igne, humiditate; cum aqua calore depugnat; idemque calore igni, humiditate aquæ annectitur. Sicque per hunc circuitum, & chorus quendam discordis concordia, elementa inter se pariter vincuntur, & dissociantur. Ideoque Zareta Chaldæus mundum ex natura, & harmonia componebat. Quo spectat illud Alcinoi in lib. de doctrina Platonis cap. 12. Inter ignem ac terram, aer & aqua secundum proportionis consonantiam interiecta sunt; ut quemadmodū se habet ignis ad aerem, sic aer ad aquam; utque aer ad aquam, sic aqua ad terram; ac rursus ut terra ad aquam, sic aqua ad aerem, utque aqua ad aerem, sic aer ad ignem &c. Eodem etiam pertinet illud Boetij lib. 4. de consolatione philosophica, metro. 6.

Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, ut pugnātia
Vicibus cedāt humida siccis:
Iungantque fidem frigora flāmis,
Pendulus ignis surgat in altum,
Terraque graues pōdere fidāt.

Et verò mirificè hoc contrariorum coalitu, & cohærentia elementaris mundus decoratur. Vnde (ut præter alios obseruat auctor libri de mundo ad Alexandrum) ars naturæ magisterio edocta, ac physicæ rationis æmula in suis operibus tum ob necessitatem, tum ob elegantiam contraria inter se coniungere, & attemperare consuevit. Sic pictura ex diuersis pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis, & puniceis imagines exemplaribus consonas facit. Sic Musica acutis, & grauibus sonis, longisque, & breuibus inter se coeuntibus vnum ex ijs absolutum concentum reddidit. Sic Grammatica ex elementis vocalibus, & mutis omnem literaturæ artem concinnauit. Denique hisce consimilia non pauca in ijs, quæ artium industria elaborat, passim occurrunt.

Vt singula ele-
menta suo pte
impetu natu-
ralia loca se-
tant.
Ignis in py-
ramidis figu-
ram acumina-
tus ascendit.

Quod autem elementa eum ordinem, ac situm, quem exposuimus, natura sua postulent experimento, ac sensu conspicuum est. Videmus enim flammam ignis in pyramidis figuram acuminatam conari aerem transcendere; nimirum quia ignis ad lunæ concuum natiuam sedem habet. Cōstat quoque aerem supra aquam ferri; quia si qua vi aquam subeat, confestim per ampullas quasi scaturiendo emergit. Nec minùs etiā liquet eundem supra terram cōmeare, ut intueri licet in eo motu terræ, qui ab aere est (non enim omnis

ab

Lege Trifm
gillum in A
clepio. D. D
masc. in si
Physic. c. 12.
D. Aug. 11. de
Cibit. Dei c.
17. Laetanti
lib. 7 c. 5. Plo-
tinum lib. 2.
Lun. 3. c. 2.

Leg
in 1.
vnic
1. p. c.
6. ad

De ce
fluu
3. de
c. 4. I
nyf.
ni. n
Basil
6. He
lema
2. Al
Trif
in A
aliq
plur

ab aere prouenit) is enim tunc accidit, cum aer telluris sinu receptus grassatur in angusto, atque vt liberè in superum locum abeat, tandiu circum claustra fremit, & impetu terram concutit, donec indomita naturæ vi effractis vinculis viam aperit, & quasi indignabundus foras erumpit. Rursum intuemur aquam in aere demissam ad terræ vsque superficiem descendere; itemque terram, & lapides in aquam iactos ad imum labi. Quod certè non aliunde prouenit, nisi quia elemètorum proprius, ac naturalis ordo est, vt summus sit ignis, quia leuissimus; hūc attingat aer, quia leuitate proximus; infima sit terra, quia grauissima; huic incumbat aqua, quia minùs grauis.

Ex quo patet quàm apta, quàm congrua, quàm decora elementaris mundi coagmētatio sit. Nec enim elementorū loca sine magno incōmodo aliter dispensari potuerunt. Nā aut grauibus leuia subijcerētur; aut duo sibi proxima perfectō duarum qualitatum dissidio pugnant; aut aliquod elementum supponeretur terræ, quæ sua opacitate cœlestium corporum influxum ad eiusmodi elementum impediret; aut denique aliud simile absurdū in natura daretur. Priuatim autem quod cœlum in summo loco, terra in imo aptissimè cōsistat, ex eo ostēditur; quia cum cœlestis machina solida sit, & quasi ex ære fusa; terra autem in medio volubilis vniuersitatis suo libra- ta pondere immobilis hæreat, fit ita, vt cætera passim fluctantia; hinc soliditas cœlorum, illinc terræ stabilitas in vnum coarctent, & constringant, ne citra legitimos terminos diffusa mundi compositionē, & concordiam disrumpant.

Nec illud prætereundum est, quod animaduertit D. Thomas in opusc. 52. Rich. in 2. d. 14. quæst. 5. circa 3. princip. & Auerroes hoc in lib. comm. 43. videlicet superficiem concavam ignis (idē quoque intellige de cæteris elementis collatione inferiorum) locum esse naturalem aeris, non solum quod superficies sit rei prædictam cū aere qualitatum affinitatem, & coniunctionem habentis; sed etiam, ac multò magis quod in ea à cœlo distantia, vt supra diximus, cœlestē influxum commodius excipit. Aliter enim corpora cœlestia in primam huius interualli partem, aliter in secundam, & tertiam, ac cæteras, quæ ordine sequuntur influentem vim demittunt; tametsi ad cuiusque corporis naturam, si in loco suo insit, accomodatè semper, & congruenter agant. Nam in altiorem partem sublunaris regionis, totumque illum tractum, qui ad ignem pertinet, influunt aptè ad naturam ignis; deinde in subsequentem plagam, quæ secūda est, appositè ad naturam aeris, similiterque in reliquas ad terræ vsque me- ditullium.

Postremò. Neque illud ignorabis corpora cœlestia eo melius, ac commodatiusque in elementa perfectiora, ignem & aerem beneficā vim transmittere, quo illa lunari globo viciniora sunt. Contra verò eandem vim tãto opportuniùs diffundere in minùs perfectā elemēta, terram & aquam quanto longiori intercapedine dissident, modò

Causa terræ
motu orti ab
aere nitenti
euidere ad
locū superū.

Nō potuisse
aliter elemē
ta rectè dis-
poni.

Confederā
trix diligen-
tia naturæ.

Quo pacto
cœlum bene-
ficā vim in
elementa di-
stribuat.

lege D. Th.
in 1. d. 44. q.
vnicā ar. 2. &
1. p. q. 25. art.
6. ad 3.

De cœlesti in-
fluxu D. Ang.
3. de Trinit.
c. 4. D. Dio-
nyf. c. 4. de di-
ni. nomi. D.
Basil. homil.
6. Hexa. Pro-
lemæus lib.
2. Almagesti
Trismegisti
in Asclepio
aliquo com-
plures.

natiuū

Cur aer & ignis certam nitatur altior rem loci capessere; terra & aqua inferiorem.

natiui loci terminos non transgrediantur. Quod in causa est, ut partes aeris & ignis, etiam dum patriæ regionis commodis fruuntur, quoad fieri potest ascendere, similiterque partes aquæ, & terræ descendere nitantur.

ARTICVLVS II.

OBIECTA ADVERSVS EA, QUÆ
art. superiori continentur.

1. obiectio.

De loco ignis.

Verum contra superius dicta hunc in modum licebit obijcere. In primis quod ignis locus non sit concauum lunæ. Nam si illic esset ignis splenderet, saltem nocturno tempore, videreturque à nobis, sicuti & nostratem ignem eminus collucere intuemur: atqui non ita res habet; non igitur ignis illic est. Secundò quia præalta montium iuga frigida sunt, siquidem non hyberno tantum, sed æstiuo etiam tempore niue albicant; quæ tamen vicinitate ignis, si supra esset, incalescere deberent. Tertiò, quia ignis semper eget pabulo, ac deficiente materia, quam vorat, & ad quam inhærescat, mox interit: (ob eamque rem, ut annotauit Philo Iudæus in libro de incorruptibilitate mundi Vulcanus, quo ignis significatur, à poetis dictus est claudus, quia subnititur materia incensa) Cum igitur supra aerem nullum igni pabulum, nulla suppetat materia, non videtur inibi ei sedes constituta.

Ut ab Homero Odyss. lib. 10. seq. 9.

2. De loco aeris.

Deinde, locus naturalis, ut superius ex Aristotele, alijsque Philosophis docuimus, habet vim quandam conseruatricem corporis: sed eminentior pars aeris continenter ab igne corrumpitur, eique in partem cedit: igitur locus aeris non est concauum ignis.

3. De loco aquæ, & terræ.

Rursus, locus naturalis cuiusque corporis debet totum corpus vndique ambire, & suo amplexu coercere: atqui nec concauum aquæ ambit totam terram, nec concauum aeris totam aquam: cum magna terræ pars sit aquis detecta, & bona item aquæ copia inclusa sit terræ visceribus; ergo neque superficies aquæ est locus terræ, neque superficies aeris locus aquæ.

4. De loco aquæ.

Item, quandiu aquæ terra subducitur, tandiu fertur deorsum, ferturque ad cætrum, si eousque terra subtrahatur; igitur locus aquæ vendicat totum spatium à concaua aeris superficie vsque ad cætrum vniuersi.

5. De loco aquæ.

Præterea, vnumquodque elementum quiescit in suo loco naturali; sed oppositum accidit aquæ respectu loci, quem nunc occupat, non ergo is locus naturalis ei est. Probatursumptio, quia mare reciproco æstu perenniter agitatur, ita ut inter duos lunæ exortus bis accedat, bisque remeet vicenis & quaternis horis. Item quia perpetuò ab oriente in occidentem fluit, ut à nautis Lusitanis, & alijs fuit obseruatum.

seruatum.

Lege Cardi-
nalem Con-
tinentium in lib.
de Clementis
& Carpétariū
in li. 5. itē de
elem.

seruatum. Deinde quia præter hunc ordinarium motum, alios non-
nunquam habet extra ordinarios, quibus aut in terras effunditur,
aut recedit, & subsidet. Sic enim multa loca antea habitata inunda-
uit, multæque factæ Insulæ sunt, quæ antea iunctæ erant cōtinēti, ve-
luti cū Sicilia ab Italia auulsa est; Cyprus à Syria, Eubæa à Bœotia,
nec defuere qui putarent totum Mediterraneum mare per Hercu-
leas colūnas, & Gaditanum fretū intra terras irrupisse, totūque illū
tractum, qui nūc aquis tegitur occupasse. Pari etiam modo subsidē-
te mari aliquot Insulæ emerfere, vt Rhodos, Delos, Alone, & The-
rasia. Quæ de re Plinius lib. 2. à cap. 85. vsque ad cap. 92. Patet igitur
aquam non quiescere supra terram atque adeò non esse illi eum
locum naturalem.

Ad hæc. Cū Deus opt. max. terram initio mundi nascētis crea-
uit, constituit ipsam intra eam sphæram, qua naturalis eius locus cō-
cluditur; tum tertia creationis die patefecit in ea ingentes, ac profū-
dissimos alueos quibus mare toti terræ antea circumfusum excepit:
sic enim id factum explicat præter alios D. Damascenus 2. lib. fidei
orthod. cap. 9. at hoc fieri non potuit nisi eleuata extra suum locum
terra: non igitur terrā in suo naturali loco nunc sita est.

Postremò. Quælibet pars terræ conatur quantum potest ipsum
mundi centrum occupare; non ergo eius locus est concaua aquæ su-
perficies. Antecedens probatur, quia omnia perpendiculara paulatim
sibi inuicem appropinquant versus centrum; vnde ratum est apud
Mathematicos si puteus ad perpendicularum vsque ad terræ centrum
fabricaretur, eius parietes paulatim coarctatum iri donec in centrū
vniuersi concurrentes pyramidis quasi figuram absoluerent. Neque
obstat quod ædificiorum parietes ad perpendicularum extructi æqua
abse distantia videantur descendere; id enim propterea est, quia non
potest in tam paruo spatio perpendicularorum accessus deprehendi.

ARTICVLVS III.

REFVTATIO OBIECTORVM.

NON est tamen propter superiora argumenta à cōmuni Phi-
losophorum de elementorum loco sententia abscedendum,
tametsi id, quod primo retulimus quosdam è recentioribus
permouerit ad asserendum non dari ignem ad lunæ concauum, quos
lib. 4. de cœlo latiori disputatione confutabimus. Ad primam igitur
eius argumenti partem respondendum est cum M. Alberto 1. Me-
teor & de quatuor cœuis quæst. 4. art. 21. & Aegidio quodl. 5. q.
17. ignem in sua sphæra non lucere, neque à nobis conspici, quod
nimis rarus, ac tenuis sit. Nec enim lux nisi in corpore compacto, &
denso splendorē iaculatur, ac nostro conspectui effulget. Ad secūda
partem

Insule factæ
quæ antea cō-
tinētē cō-
tinenti.

Insule, quæ
subsidēte ma-
ri extitere.

6.
De loco ter-
ræ.

7.
De loco ter-
ræ.

Dilutio si
ob.

Cut ignis in
sua Sphæra
non sit cons-
picuus.

Lege D. Au-
gu. 1. de ge-
ne. ad lit. c.
12. & Bedā in
Hexam.

Clau. in 1.
capit. Sacrob
ex. elemēt.
Eucl. propof.
19.

Cur montium
cacumina ab
igni non ca-
leant.

Cur non fer-
ignis defici-
ente pabulo
extinguatur.
Dilut. 2.

Philo Iud.

Utrum elemē-
ta per ortus
& obitus qua
si ad aequili-
brū exequēt.

Alterni ele-
mentorum re-
cursus.

Dilut. 3.

Dilut. 4.

partem dic, montium fastigia licet igni propinquiora sint, quæ ter-
rarum plana; adhuc tamen ab eo tam longè distare, vt calorem inde
non hauriant. Ad tertiam dicito cum Ioan. Maiore in 2. d. 14. q. 7. &
alijs nostratem ignem deficiente pabulo extingui propter ingruen-
tem hinc inde contrariorum incursum, quem cum sustinere neque-
at, cedit, atq; in vicina corpora cōuertitur, nec nisi dū alitur, viget.
In propria vero regione haud ita habet. Nec enim ita contrarijs im-
petitur, & ob suam etiam magnitudinem pertinaciùs resistit.

Ad 2. respondendum est. Non oportere locum naturalem vsque
adeò rem locatam tueri, vt inter eam, & corpus continens nihil om-
nino pugnæ, ac dissidij intercedat, nihil vè incōmodi hinc inde ca-
piatur: sed ita, vt in eo res locata meliùs, quàm alibi conseruetur, in
eoque tam naturæ propriæ, quàm ordini, & pulchritudini vniuersi
congruenter sit. Adde etiam quauis aer ab igni detrimentum ferat;
id tamen reciproca vicissitudine alia ex parte resarcire. Qua de re ita
scripsit Philo Iudæus in libro de mundi incorruptibilitate. Egregia
quædam est in elementis quaternarum virium compensatio æquali-
bus iustisque regulis ac terminis vices suas dispensantiū: sicut enim
anni circulus quaternis vicibus distinguitur, alijs partibus post alias
succeedentibus, & per ambitus eosdem vsque recurrēte tempore: pa-
ri modo, & elementa mundi vicissim sibi succedentia mutantur, &
(quod diceret incredibile) dum mori videntur, redduntur immor-
talia, iterum atque iterum metiendo idem stadium, & sursum atque
deorsum per eandem viam cursitando continuè. A terra enim accli-
uis via incipit, quæ liquefcens in aquam mutatur; aqua porro eua-
porat in aerem, aer in ignem extenuatur. Ac decliuis altera deorsum
tendit à capite, igne per extinctionem subsidēte in aerem, aere verò
in aquam se densante, aqueo quoque liquore in terram crassescēte.
Hactenus Philo, vbi more suo Platonizat. Similia nanque leguntur
apud Platonem in Timæo.

Ad 3. Si elementa, vt peculiare ipsorum naturæ deposcunt, col-
locata in mūdo essent, debuissent terram aquis, aquas aere vndiq; cir-
cunfundi, & contegi. Nunc verò aliter rem habere; sic diuina pro-
uidentia disponente, propter hominum in primis, deinde brutorum
animantium, & stirpium, quæ in terra gignuntur, vitam, & propa-
gationem. Nec indecens, aut indecorum fuit, ob hunc finem, natu-
ræ ordinem immutari, quemadmodum & in minori mundo, idest,
in homine nonnulla propter certum finem præter materiæ naturam
visuntur, vt in eo osse, quod synciput appellatur: hoc enim cū præ-
durum, ac valde terrenum sit, atque iccirco graue, ratione materiæ
ac ponderis debebat inferiorem humani corporis partem tenere,
& tamen superiorem occupat, vt nimirum præstantiorem hominis
partem aduersus imminētia pericula tueatur.

Ad 4. Concedendum aquam descendere dum ei terra subtrahitur
descensurâq; eo pacto vsque ad centrum, vt argumentum assumit;

verum

Legere etiam
de eadem re
libro de mū-
do ad Alexā-
dra circa me-
dium, D. Di-
masceni lib.
1. fidei orth.
c. 3. D. Greg.
Nyss de ope-
re sex dierū.
Legere Theo-
doretū serm.
3. de proui-
dentia.

verum cum primum infra suae sphaerae terminos egreditur, non iam propria, ac peculiari inclinatione ferri; hac enim tantummodo ad locum sibi à natura praestitutum, ac certis spatijs dimensum contendit; sed agi communi eo impetu, quo singula corpora sublunaria accurrunt ad impediendum vacuum: quod sanè quidem daretur, nisi superiora corpora, dum eis inferiora subtrahuntur, descenderent, & in eorum locum succederent. Addimus quoque si à terrae superficie usque ad centrum foramen fieret, idque aere oppleretur, lapsuram usque ad centrum aquam in ipsum coniectam, propterea quod elementa grauia ubique se leuibus subiiciunt, & supponunt, vt nimirum seruent ordinem vniuersi, in quo minus praestantia altiore locum nobilioribus deferunt.

Impetus corp-
porum ad va-
cuum impe-
diendum.

Elementa mi-
nus praestan-
tia emicatio-
rem locum-
deferunt no-
bilioribus.
Dilat. 5.

Ad 5. Quodlibet elementum, cum naturali loco potitur, quiescere, nisi aliqua externa vi aliunde interpelletur; sicuti accidit igni, & superiori aeris parti, quae eadem, qua caelum, vertigine perpetuo rapiuntur: itemque mari, quod astrorum vi tam quotidianis, rata constantia, quam extra ordinarijs motibus interdum cietur. Animaduertit autem D. Thomas. 1. p. q. 105. art. 6. & 3. contra gent. cap. 100. cum aqua ascendit, licet eiusmodi motus non sit ei naturalis, si secundum propriam suam formam praecise spectetur: tamen cum ex impressione corporum caelestium prouenit, vti reciprocos maris aestus, eum ascensum, non debere omnino contra aquae naturam iudicari, eo quod sublunaria corpora suo apte ingenio caelestibus subiiciuntur, & obtemperant.

Motus prone-
nientes ex im-
pressione cor-
porum cele-
stium.

Ad 6. Admittendum est terram, vt argumentum concludit, supra propriam sphaeram, in qua à Deo creata est eleuatam fuisse, idque summi artificis beneficentia factum, vt aqua terrae cauernis excepta terram ipsam magna ex parte naufragio liberaret, eandemque stirpium, & terrestrium animantium habitationi commodam redderet. Verum non ideo eam desisse esse in loco naturali, qua ex parte aquis tegitur: cum eius locus naturalis sit aquae superficies.

Dilat. 6.

Terra supra
sphaeram pro-
priam à Deo
eleuata, cura

Ad vltimum concedendum quamlibet terrae portionem quantum potest niti centro vniuersi appropinquare, vt argumentum conuincit; sed enim ex eo non sequi aquae superficiem non esse terrae locum; ideo namque terra ad centrum propius accedere conatur; quia illic caelestem influxum ad naturae suae conseruationem commodius recipit.

Dilat. 7.

QVAESTIO III.

POSSINT NE DVO CORPORA
simul esse, an non.

lege quoque
D. Th. n. dis-
putatis, que-
stione de mi-
raculis art. 3.
ad 17. arg. &
in opusc. 2. c.
136. Ferrar. 3.
contr. gent.
4100.